دەزگای رۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی
سەرەکی ئەنجومەنی کارگێڕیو سەرنووسەر
مصلح مصطفى جلالي

سالی ١٩٧٠ دامەزراوە

هاوکاری
التضامن

رۆژنامەیەکی هەفتانەیە

لەم ژمارەیەدا
جەماوەری پارێزگای دهۆك پیرۆزبایی لە فەیلەقی دوو و چوار و پێنج دەکەن بەبۆنەی سەرکەوتنەکانی ئەم دواییەوە ل٤

پێنج شەممە ١٩٨٦/٥/٢٩ ژمارە ٨٤٢ — ١٢ لاپەڕە — بە ٥٠ فلسە — الخميس ١٩٨٦/٥/٢٩ العدد ٨٤٢

ئاڵای سەرکەوتن لە هەموو بەرەکان دەشەکێتەوە

■ فەیلەقی حەوتەم پەلامارێکی دوژمن لەت و پەت دەکا ■

■ هەڵۆنەبەردەکانمان سەدان هەڵمەتی دلێرانە

دەبەنە سەر بنکە و سەنگەرەکانی دوژمن

رۆژ بە رۆژ سوپا ئازاو دلێرەکەی عیراق بۆ هەمووجیهانی دەسەلمێنێ کە سوپای بەزیوو تێکشکاوی ئێران هەرگیز ئەو سوپایە نیە کە بتوانێ خەیاڵی خاوی مەلاکانی قوم و تاران بەدی بهێنێ ... جەنگاوەرانی جوامێری عیراق دوای ئەوەی دوژمنیان لە گشت بەرەکانی جەنگدا راونا و خاکی پیرۆزی عیراقیان لێ پاککردنەوە قارەمانێتیو مەردایەتییەکیان نواند کە لاپەڕەکانی مێژووی عیراق بە شانازی یەوە نەخشاندونی .

لەو قارەمانێتییانە پاککردنەوەی کێوەکانی گردەمەندو کودوو گردە کۆ بوو کە لەو چیایانەدا دەستێکی زۆر توندیان لە دوژمن وەشاندو کوژراو بریندارو دیلێکی زۆری لێ کەوت و کەرەسەیەکی جەنگی ی زۆریش کەوتە دەست سەربازەکانمانەوە کە ئێستا ش چەند رۆژە کێشانەوەیان بۆ بەرەی دواوە دوایی نەهاتوە ..

هەڵمەتی مەردانەی فەیلەقی دووەمیش بۆ سەر ناوچەی میهران و دەست بەسەرا گرتنی ئەم شارە لە ماوەی چەند سەعاتێکی کەمدا کارێکە بەڵکو داستانێکە کە غەیری جەنگاوەرانی عیراق لە دەستیان نایەت ..

مانگی رەمەزانی پیرۆزی ئەمساڵمان هەموو رۆژێکی سەربەرزیو بەختیاری سوپاو گەلی عیراقە .. لە هەموو رۆژێکی ئەم مانگەدا سەرکەوتنێکی نوێمان بەسەر دوژمن‌دا هێناوە .. خۆ ئەم هەفتەیە بەتایبەتی لە گشت بەرەکانی جەنگدا هەرچی بنکەو سەنگەری دوژمن هەیە لە لایەن هەڵۆ دلێرەکانمانەوە یا لە لایەن سەربازە تۆپ وەشێنەکانمانەوە بەسەر سەربازەکانی دوژمن‌دا وێران کراوە ... ئەمە جگە لە لێدانی چەندین کەشتی نەوت بەرو ئاگر تێبەردانی چەندان ئیستگەو پاڵاوتگای نەوتی دوژمن و دوورگەی خەرج و خستنە خوارەوەی فرۆکە شکاوەکانی وتێکشکانی پەلامارەکەی دوێنێی دوژمن لە بەرەی فەیلەقی حەوتدا لە ماوەیەکی وا کورتدا کە دەبێ بە داستان بگێردرێتەوە بەڵێ دوژمنی زەبوون بە خەیاڵی خاوی وایدەزانی کە دەتوانێ شتێك لەو سەختیە بکاتەوە کەبە هۆی گەمارۆدانی سەربازە بەزیوەکانی لە ناوچەی فاودا بەسەری هاتووە ..

لەبەر ئەوە پێرێشەو هێرشی کردە سەر بەرەی پێشەوەی فەیلەقی حەوتمان بەڵام ئەوەندەی پێ نەچوو بە پشتی خواو بە ئازایەتیو قارەمانێتی رۆڵە جەنگاوەرەکانی عیراق هێرشەکەی تێك و پێك شێندراو چەندین سەربازی لێ بەدیل گیراو بەم جەشنە نەك هەر نەیانتوانی هیچ بەدی بهێنن . بەڵکو ئەو چەکانەشیان بۆ دەرنەچوو کە لە پەلامارەکەیاندا لەگەڵ خۆیان هێنابوو .. نەك هەر ئەمە بەڵکو نەیانتوانی تا ئەنانەت لاشەی ئەفسەرە کوژراوەکانیش بۆ پشتی بەرەی خۆیان بگوێزنەوە .

سەرەك صدام حسین نامەیەکی لە شێخ زایدەوە پێ‌دەگا

بەڕێز سەرەك صدام حسین نامەیەکی دەستنووسی لە بەڕێز شێخ زایدی سەرەك دەوڵەتی میرنشینە یەکگرتووەکانی عەرەبەوە پێگەیشت .. نامەکە سەبارەت بە پەیوەندیی برایانەی نێوان هەردوو وڵاتی برا بوو. نامەکە بە سەرەکی بەڕێز لیوا حمودە بن علي وەزیری دەوڵەت بۆ کاروباری ناوخۆ لە کاتی پێشوازی کردنی سەرەك بۆی پێ‌ی گەیاند .

لە چاوپێکەوتنەکەدا بەڕێز سعدون شاکر ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش وەزیری ناوخۆو سکرتێری سەرەك کۆمارو باڵوێزی دەوڵەتی میرنشینە یە کگرتووەکانی عەرەب لە بەغدا ئامادە بوون .

■ رژێمی خومەینی رێکەوتنەکانی شا تازە دەکاتەوە ■

کوەیت : ئادع : سەرچاوەبەرهەڵستکارەکانی ئێران لە پاریس‌دا بە رۆژنامەی (الوطن)یان گەیاند کە بەپێی رێکەوتنێکی تایبەتی لەگەڵ رژێمی ئێراندا ئێستگە ئەلەکترۆنیە جاسووسیەکانیان خستووەتەوە گەڕ لە ئێراندا.

ئەم سەرچاوانە ئەوەیشیان روون‌کردەوە کە ئەم ئێستگانە پاش رووخانی شا لە ساڵی ١٩٧٩دا داخرابوون و پسپۆرە ئەمەریکایی‌یەکان لە وڵات دەرکرابوون و لەو کاتەوە ئەمەریکایی‌یەکان لە وڵات دەرکرابوون و لەو کاتەوە ئەمەریکایی‌یەکان خەریکی ئەوەن کاری ئەم ئێستگانە دەست‌پێ‌بکەنەوە چ لە ئێراندا یا لە وڵاتە دراوسێکانی وەك پاکستان و تورکیادا تا لەم دواییەدا وەفدێکی ئەمەریکایی لەگەڵ رژێمی ئێراندا لەم بارەیەوە رێکەوت .

سەرچاوەکانی بەرهەڵستکارە ئێرانی‌یەکان ئەوەیش دەڵێن کەوا هەندێ پسپۆڕی ئەمەریکایی کە هەندێکیان زایۆنین و پاسپۆرتی ئەمەریکایی‌یان هەڵگرتووە گەیشتوونەتە ئێران بە نیازی فراوانکردنی کاری ئەم ئێستگانە بۆ ئەوەی شوێنی تری سەر سنووری ئێران و یەکێتیی سۆڤیەت بگرێتەوە وەك رۆژانی شا .

شایانی باسە ئەمەریکایی‌یەکان رێکەوتنێکی هەمان جۆریان لەگەڵ پاکستاندا کردووە بۆ دامەزراندنی هەندێ ئێستگەی جاسووسی تازە لە ناوچەی فاودانەی بلوجستانی هاوسنووردا لەگەڵ ئێران .

به هۆی مایەپووچبوونی:
رژێمی ئێران بەرمیلی نەوت لە ٩ دۆلار کەمتر دەفرۆشێ

رێکخراوی موجاهیدینی خەلقی ئێران دەری‌خست کە رژێمی ئێران بەهۆی ئەو مایەپووچی‌یە ئابووری‌یەی بەسەری هاتوەو بەهۆی پێویستی زۆری بە دراوی گران نەوتەکەی بەرمیلی بە ٩ دۆلار کەمتر دەفرۆشێ .

رێکخراوەکە لە راپۆرتێکی دا کە دوێنێ لە پاریس بڵاوی کرد وتی چەند دەوڵەتێك پەیمانی بازگانی خۆیان کە لە پێشان‌دا لەگەڵ رژێمی ئێران‌دا بەستبویان وازیان لێ هێناو هەندێ دەوڵەتیش کڕینی نەوتی ئێرانیان کەم کردوە .... هەروەها رێکخراوەکە دەڵێ دراوی گرانی ئێران لەچوار مانگی رابوردودا ٢٥٪ لە چاو ساڵی ١٩٨٥ دا هاتۆتە خوارەوەو ئەمەش تەنگو چەڵەمەیەکی گەورەی بۆ راپەڕینی بەخشە دوژمنکاری یەکانی رژێم دروست کردوە .

ئاگر لەدوو ملیۆن و نیو
بەرمیل نەوتی ئێران
بەربووە .

سەرچاوەکانی گواستنەوەی دەریایی وتیان ئەو ئاگرەی لە کەشتی‌یە نەوت‌بەرە گەورەکە ئەنتەربرایز بەربووە کە چوار رۆژ پێش ئێستا ساروخێکی عیراقی پێکای هێشتا بۆیان نەکوژاوەتەوە .

ئەو سەرچاوانەوتیان ئەم نەوت‌بەرە دوو ملیۆن و نیو نەوتی ئێرانی بارکردوە کە نرخەکەی ٣٠ ملیۆن دۆلارە.

هەروەها سەرچاوەکان دەڵێن ئەمە خراپترین و ترسناکترین رووداوە کە تا ئێستا لەم جۆرە رووی دابێ.

لەسێدارەدانی ٥٠ هەزار
کەس لە ئێراندا

بۆن : ئادع : یەکێتی‌ی قوتابی‌یە ئێرانی‌یە بەرهەڵستکارەکان لیستەیەکی لە شاری کۆلۆنی ئەڵمانیای فیدرالدا بڵاوکردەوە کە ناوی ١١ هەزار کەسی تیایە لەوانەی کە رژێمی خومەینی لەسێدارەی داون لەوەتی کاری لە ئێراندا گرتووەتە دەست .

یەکێتی‌یەکە لەم بەڵگەنامەیەیدا کە ناوی قوربانی‌یەکانی تیایە وتی ئەمە بەشێکە لەو سزاکاری‌یانەی کە هەموو رۆژێ رژێمی خومەینی لە ئێراندا دەیانکا .

■ وتەی هاوکاری ..

رژێمی ئێران و سووریا لە گیانداندان

رژێمی ئێران کاتێ خۆی کە شەڕی بە عیراقی خۆشەویستمان فرۆشتو کەوتە ئازاردانی خەڵکی ناوچەکانی سەرسنوورو هەموو رۆژێك شارە نزیکەکانی سەر سنووری بەرتۆپ‌دەدا .. وایدەزانی کە بە عیراق لە رێ‌ی راستی تێکۆشانو لەرێ‌ی راستی بیروباوەڕ لادەدا .. بەڵێ شەڕ دروست‌بوو و زۆری درێژەکێشاو جەنگاوەرانی دلێری عیراق مەردایەتی ئەوتۆیان تێدا نواند کەدەبێ هەمیشە بەداستان بگێردرێتەوە ..

ئێمە لە کاتی خۆی‌دا لامان ئاشکرابوو کە ئێران یاغیشەو ئەم کارە زۆر قورسەو زۆری لەسەردەکەوێ بۆیە لە هەموو بۆنەو دەرفەتێکدا بۆ ئەوەی بتوانین میللەتانی ئێران لەو پیلانە چەپەڵەی خومەینی رزگاربکەین رای ئاشتیخوازانەی خۆمان رادەگەیاند بەڵام وا دیار بوو حاکمەکانی تاران بەزەییان بەگەلەکانی ئێراندا نەدەهاتەوەو حیسابێکیشیان بۆ ئیمڕۆ نەکردبوو ..

دەبا بیخۆن فەرموو بڕوانە ئیمڕۆکە داهاتی ئێران بەهۆی جەنگ لەبن هاتووە ، دراوی فورسی نەماوە ، ناچاربووە بەرمیلی نەوت لە ٩ دۆلار کەمتر دەفرۆشێ لێپرسراوانی کەوتونەتە دزی و فزی و رووت‌کردنەوەی خەڵکی بەناوی یارمەتیدانی جەنگەوە خواردەمەنی لە بازاڕەکانی ئێراندا بەدەگمەن دەبینرێ خۆ ئەگەر هەشبێ بە پارەیەك دەستدەکەوێ کە رۆڵەکانی ئێران تواناي کڕینیان نیە .. ئەمەیە ئێران روونـاکی‌ی لێ‌بووە بە شەوەزەنگ ..

حاڵی هەردوو دەوڵەتی هەر بە (جنسیه) عەرەب کە کاتێ خۆی زۆر ئامۆژگاری کرانو بێ‌سوود بوو حاڵیان لە حاڵی ئێران گەلێ خراپترە .. خۆ بازاڕەکانی شارەکانی سوریا ئەوەی پێویستی بێ تیایاندا دەست ناکەوێ ، باری سیاسی لەهەر دوو دەوڵەتی لیبیاو سوریا شلەژاوە .. لە رووی ئابوورییەوە پارەیان لەدەست نەماوە .. ئەوەی جاران خۆیان بەرهەمیان دەهێنا ئێستا لە دەرەوەی دەهێنن .. با هێشتا زۆری ترشی بەدوادا ماوە ...

« هاوکاری »

ئاشکرابوونی پیلانێکی رژێمی سووریا بۆ کوشتنی یاسر عەرەفات

■ قاهیرە : رۆژنامەی (الاهرام)ی قاهیرەیی بڵاوی کردەوە کە سەرکردایەتی‌ی رێکخراوەی ئازادیخوازی فەلەستینی بە نەخشەیەکی تازەی رژێمی سووریای زانیوە کە بۆ کوشتنی یاسر عرفات و دانانی سەرکردایەتی‌یەکی تری فەلەستینی دایناوە .

رۆژنامەکە وتی ئەم نەخشەیە لە گەشتەکەی ئەم دواییەی عرفات‌دا دۆزراوەتەوەو کە بە دەوڵەتە ئەفریقایی‌یەکانا کردوویەو هەندێ لە پایتەختەکان باسی تەواوی ئەم نەخشەیەی سووریایان بە عرفات گەیاندووە .

هەروەها رۆژنامەی (الاهرام) وتی ئەو نەخشەیە کە بە پەلە لە نێوان دیمەشق و پایتەختێکی عەرەبیدا باسی‌کراوە بریتی‌بووە لە کوشتنی یاسر عرفات لە یەکێ لە گەشتە عەرەبی‌یەکانیاو قۆناغی دووەمی ئەوە بووە کە شەخسیەتێکی فەلەستینی بۆ جێ‌نشینی‌ی عرفات

بڕوانە ل ١١

١٦ ملیۆن بێ‌ئیش
لە وڵاتانی بازاڕی ئەورووپا

لە سەرژمێرێکی رەسمی لیژنەی کۆمەڵەی ئەورووپاوە دەرکەوت کە ژمارەی ئەو کەسانەی لە دوانزە وڵاتی سەر بە بازاڕی ئەورووپا ئیشیان نیەو بێ‌کارن ژمارەیان گەیشتۆتە ١٦ ملیۆن بێ‌ئیش ..

پارتی کۆمۆنیستی یۆنان
نارەزایی بەرامبەر خومەینی دەردەبڕێ

سەرەکی پارتی کۆمۆنیستی یۆنان وتی ، هەموان دەزانن کە خومەینی لەسەر بەردەوام بوونی جەنگ سوورە ، بۆ ئەوەی ئەو گیروگرفتەی لە ناو ئێران‌دا هەیە داپۆشێ ..

هەروەها ئیستگەی موجاهید کە بە ناوی رێکخراوی موجاهیدینی بەرهەڵستکاری ئێرانەوە دەدوێ وتی ، سەرەکی پارتی کۆمۆنیستی ئێران و ئەو وەفدانەی بەشدارییان لە کۆنگرەی چوارەمی حزب‌دا کردبوو کە لەم دواییەدا لە ئەثینا بەسترا بوو و وەفدێکی ئەنجومەنی بەربەرەکانی نیشتمانی ئێرانیشی تێدا بەشدار بوو نارەزایی خۆیان بەرامبەر سیاسەت و رێبازی خومەینی دەربڕی و هەروەها پشتگیری خۆشیان بۆ ئەنجومەنی بەربەرەکانی نیشتمانی ئێران نیشان دا .

بانگەوازێك بۆ بەستنی کۆنگرەی
باڵای عەرەب

لیژنەی هەمیشەیی کە لە کۆنگرەی میللی گشتی کۆماری عەرەبی یەمەنەوە هاتۆتە کایەوە لایەنگیری خۆی بۆ عیراق و بۆ بەرگریکردنی عیراق لە ئاسایش و دەسەڵاتی خۆی نوێ کردەوەو داوای لە ئێران کرد کە گوێ بۆ هەوڵی ئاشتی بگرێ ..

لیژنەکە لە کۆتاییهاتنی خولگەی پانزەمینی‌دا داوای کرد کۆنگرەیەکی باڵای عەرەبی بۆ باسکردنی ئەو مەترسی‌یانەی روو بە رووی عەرەب دەبن بگیرێ .

هەروەها لە بەیاننامەیەکی‌دا کە پیرێ لە صنعاء دەری کرد پشتگیری‌کردنی کۆماری عەرەبی یەمەنی بۆ لوبنان دووبات کردەوە .

هونەرکارانی زایۆنی لە هێزی ئاسمانی‌ی ئێراندا کار دەکەن

رۆژنامەی غون ئیدنی تورکی لە گۆڤاری ئێسپرێسی فرەنسی‌یەوە رایگەیاند کە (٣٥٠) هونەرکاری «ئیسرائیلی» لە هێزی ئاسمانی ئێران‌دا کار دەکەن.

هەروەها ئەو رۆژنامەیە وتی قەوارەی زایۆنی لە ساڵی ١٩٧٩وە پشتگیری رژێمی ئێران دەکا .

Institut Kurde de Paris

جەماوەرێ دهوكێ پیروزباهیا
سەركەفتنێت فەیلەقا دووی
یا شێرانە دكەن .

رۆژا ١٨ــ٥ــ١٩٨٦ جەماوەرێ دهوكێ رێباز كرن دل خوشیا خو دیاركن بۆوان سەركەفتنێت فەیلەقا دووێ دناف رێبازا خودا دكۆت عیراقی هەردێ سەركەفتیبن . دەستێ وان خوشبن . كو ئەو هێرشێت برینە سەر چەپەرێت دوژمنێ تخم پەرس . یاكو چەند باژێر ژ وان ستاندین بێش فاوفە . ئو هەروەسا لەشكەرێ مە بەردوامە بۆ سەركەفتنا .. ئو ئەم یێت فێری سەركەفتنا كرین . پاشی هەمی خەرفەبون بەر دەرێ لەڤا دهوكێ یا بارتا بەعسا عەرەبیا هەڤبشكی . ئو هەڤال «طارق كافی» رازگرێ لەڤا دهوكێ گۆت لەشكەرێ قادسیا صدام حسین ئەم یێت فێری سەركەفتنا كرین مە باوەربە كا مكم یا هەی ب ڤی لەشكەری ب كوردو عەرەبانە كو سینگێ دوژمنی یێت كرتین ئو بەردوامن بۆ ڤی شەری . جنكو ئەم ل سەر هەڤینە ئەو ل سەر نەهەڤینە ئەم هەر دێ ی سەركەفین ئو ئەو دێ هەر سەر نخوینبن .

پاشی گۆت گەلی جەماوەرێ دهوكێ ئەم بناڤێ وە دێ بریسكەكێ هنێرن بۆ سەروكی ..؟

دەڤا بریسكێ سەرەكێ تێكوشەر « صدام حسین » خودێ هێلای ئەم جەماوەرێ دهوكێ ئامادەنە بۆجان فیدا یێ و بۆ عیراقا مەزن و شرین عیراقا كوردو عەرەبا ژێر سیبەرا سەروك « صدام حسین »ی خودێ هێلای جەماوەرێ دهوكێ چەپلە قوتان ل فێرێ دوماهی یێ هات جەماوەر فەرەڤی ب دل خوشی ..؟

محمد نوسمانا
تایێ دهوك

نوسینگەی گەشتو گوزار لە سلێمانی یەكێكە لەو بەشە زیندوانەی راستەوخۆ راژەی خۆی پێشكەشی هاولاتیان دەكات ، بۆ بەسەر كردنەوەی نوسینگەو پرۆگرامەكانی گەشتی وەرزی هاوینەیان لە سەردانێكی اختبرادا ، چاومان كەوت بە بەرێز كاك عمر علی حبیب بەرێوەبەری نوسینگەی گەشتو گوزار لە سلێمانی لە وەلامی ئەو پرسیارەمان دەربارەی چالاكیە گەشتیو گوزاریەكانی ئەم هاوینە ووتی :

● لەلای هەموو هاولاتیان ئاشكرایە ، كە نوسینگەكەمان لە سلێمانی هەموو كات هەولی ئەوەی داوە ، كە خۆش گوزەرانیو كونجاندنی گەشتی هاولاتیان بە نرخی هەرزانو جێگای باشو دل راگرتنیان كە ئەم ئەركی سەر شانی خۆمانە ، هەمیشە بە شێوەیەكی بەردەوام لە خۆ ئامادە كردندابن بۆ ئەو مەبەستە ، وەرزی هاوینەی ئەمسالیشمان بەردەوام دەبێت ، حەز دەكەم بەم بۆنەیەوە بە بۆنەی سەركەوتنەكانی سوپای دلێرمان لە بەرەكانی جەنگدا پیرۆزبایی لە گشت هاولاتیان بكەم .

لە جەژنی رەمەزانی پیرۆزدا

گـــەشت و ســـەیرانی ســـەركەوتن

نوسینگەكەمان لە سلێمانی لە وەرزی هاوینەدا هەلدەستێ بە ساز كردنی چەندەها گەشتی هەمە جۆر ، بۆ گشت هاوینە هەوارەكان هەر لە دوكانو سرەرەشو صلاح الدینو شەقلاوە ، سرسنكو ئانشكیو سولافو موصلو حەبانیەو بغدادو شارەكانی تر ، چ بە پرۆگرامی تایبەت یاخود بە داوا كردنی هاولاتیانو رێكخراوە جەماوەریو پیشەیەكان .

ئەمەش هەلێكی باشە بۆ هاولاتیانی خۆشەویست ، كە كاتی پشوو حەوانەوە لەگەل ئەم گەشتانەدا بەرنە سەر .

لەم كاتەدا (٤) چوار گەشتی جیاوازمان ئامادە كردوە ، لە وانە گەشتێكی (٧) حەوت رۆژی نرخی ــ٦٤ شەستو چوار دینار بۆ هەر كەسێك بە نرخی گواستنەوەو مانەوە لەو ئوتیلە خواردنی بەیانیان ، ئەو پرۆگرامەی كە بۆ ئەم گەشتە دانراوە رۆژی ١٩٨٦/٦/٧ گەشتەكە دەست پێ دەكات . رۆژی ٦/٨ گەشتێ بەرەو سەلمان پاك ، رۆژی ٦/٩ گەشتێكی سەربەست بە ناو شاری بەغداداو سەردانی سەرگۆری شەهیدو سەربازی وون ، ئێوارەكەشی بۆ (جزیرة بغداد) . لە گەرانەوەدا ، لە رێگای موصل كركوكەوە دەگەرێنەوە بۆ ئەوەی سەر لە شاری سامرا بدەین ، بۆ بینینی پیچاوپیچی سامەرو گەرانەوە بۆ سلێمانی ئەمە جگە لەو بەرنامە تایبەتیانەی بەرێوەبەراتی ئوتیلو میربدیان بۆ رۆژانی جەژنی

بۆ سەرسەنگو صلاح الدینو شەقلاوە ، نرخی تەنها كەسێك ــ٥٤ دینارە كە بریتیە لە نرخی گواستنەوەو نوستن لە ئوتێلی گەشت گوزاریو خواردنی بەیانیانو گەرانی هاوینە هەوارەكان .

هەروەها بە بۆنەی جەژنی رەمەزانی پیرۆزەوەو سەركەوتنمان لە بەرەكانی جەنگدا ، گەشتێكی كۆمەلیو خێزانی ساز دەكەین بۆ بەغداد ـ ئوتێل میربدیان ـ كە چوار رۆژ دەخایەنێت بە رەمەزانی پیرۆز ئامادەیان كردوە ، كە بۆمان هەیە بەشداری تیدا بكەین . ئەمە بە شێوەیەكی كورت ئەو پرۆگرامانە بوو كە بۆ گەشتی هاوینە ئامادە كراوە بە تایبەتی گەشتی جەژنی رەمەزانی پیرۆز بۆ بغداد . زۆر سوپاسی ئەركی ماندوو بونتان دەكەین .

■ نەسرین ■

لە هەواڵەكانی
یەكێتی ئەدیبان و نووسەرانی
كورد لقی سلێمانی

یەكێتی ئەدیبانو نوسەرانی كورد لقی سلێمانی لە سەرەتای وەرزی رۆشنبیری ئەمسالیدا چەند چالاكیەكی پێشكەش كرد .

● لە بیرەوەری جەژنی كرێكارانی جیهانیدا ئێوارەی ١ــ٥ــ١٩٨٦ ، لە هۆلی كارگەی جگەرەی سلێمانی كۆرێك بۆ خوێندنەوەی چیرۆك سازكرا ، كە تیایدا دوو كورتە چیرۆك لە لایەن كاك «بكر حسن و عبدالكریم حسن»ەوە خوێندرایەوە .. كۆرەكەش لە لایەن كاك «ئازاد مەحمود»ەوە بەرێوە برا ، كۆمەلێكی زۆر لە ئەدەب دۆستانو رۆشنبیران ئامادەی كۆرەكە بوون جێگای باسە ، لە كۆتایی خوێندنەوەی چیرۆكەكان ، گفتوگۆیەكی سەربەستانە لەسەر لایەنەكانی هونەریو ئاوەرۆكی چیرۆكەكان كرا . مامۆستایان كریم زەندو محمد رشید فتاحو شیرزاد حسنو دلشاد مەریوانی وچەند كەسانێكی تر بەشداری چیرۆك نوسانیان كرد . بەپرسیارو وەلام . چیرۆكی یەكەم .

پاشان كاك ئومید هاتە سەر پێشكەش كردنی باسەكەی كە بریتی بو ، لە (چەند روشنایەكی نوێ بۆ سەر گۆڤاری «بانگی كورد ـ ١٩١٤ـ»).

باسەكەی بە شێوەیەكی گشتی لە سێ لایەندا دەربارەی ئەم گوڤارە ئامادە كردبوو ، كە بریتی بوو لە خستنە بەرچاوی ئەو سەرچاوانەی باسی بانگی كوردیان كردوە ، راستكردنەوەی ئەو هەلانەی كە دەربارەی ژمارەكانی ئەم گوڤارەو مێژوی دەرچوونی یەكەم ژمارەی . پاشان هوا بریار كە . ئەنجامی بە دەست كەیشتنی ئەو زانیاریانەی برای نوسەر لەسەر ئەم گوڤارە كۆی كردۆتەوە ... گوڤارەكە بە زمانی كوردیو توركی لە بەغداد دەرچوە ، كاك ئومید دەستنیشانی سێ سەرچاوەی كرد ، كە باسی ئەم گوڤارەیان نەكردوە

«گۆرەوانی كرێكاری یەك كەوتە چیرۆكەكەی كاك (بكر حسن) بوو ، ئەم چیرۆكەی لە سالی ١٩٧٧دا نوسیوە ، سالی ١٩٨٢ بە دارشتنەكەیدا چۆتەوە . چیرۆكەكەی كاك «عبدالكریم حسن»یش بە ناونیشانی «بریار ئەدەم» .

١ كتیبی كورد سمینورسكی ، وەرگیرانی بۆ عەرەبی د. عارف خەزنەدار ، گورێنی بۆ كوردی حمە سعید حمە كریم .

٢ مێژووی كوردو كوردستان «امین زەكی بەگ» . سالی ١٩٣١ .

٣ رابەری رۆژنامەگەری كوردی ...

پاشان نوسەر دەستنیشانی ئەو سەرچاوانەی كرد كە بۆ ئەم باسەی كەلكی لێ وەرگرتوون . لە كۆتاییدا لە لایەن ئامادەبوانەوە ، گفتوگۆی لەسەر كرا ، كۆمەلێكی زۆر لە رۆشنبیرانو دۆستانی ئەدەب ئامادە بوون .

● سەر لە ئێوارەی رۆژی ٤ــ٥ــ١٩٨٦ ، هەر لە هەمان هۆل بۆ یادو بیرەوەری رۆژی رۆژنامەگەری كوردی . كۆرێك بۆ كاك «ئومید ئاشنا» ساز كرا سەرەتا كۆرەكە لە لایەن كاك دلشاد مەریوانی بەرێوەبرا ، بە وتارێكی یەكێتی ئەدیبانو نوسەرانی كورد لقی سلێمانی دەستی پێكرد .

ئــازاد

فەرزی رۆژو لە ئیسلاما

رۆژوگرتن و سودی كۆمەلایەتی

ئەو شتانەی رۆژو بەتاڵ دەكەنەوە

نووسینی : صالح

خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا فەرمویەتی « **یا ایها الذین آمنوا كتب علیكم الصیام كما كتب علی الذین من قبلكم لعلكم تتقون** » بەم ئایەتە پیرۆزە دەرئەكەوێ كە رۆژوو گرتن فەرزە لەسەر هەموو موسولمانێك ، وە ئەم فەرزە پێویستەكی ئایینی تازە نیە لەشەریعەتی خواوەندا ، بەلكو خوای گەورە لەسەر گەلانی پیشوش فەرزی كردوە ، بە ئافرەمین رستەی ئایەتە پیرۆزەكە (لعلكم تتقون) ئەتوانین بیر لە هۆو غایەی فەرزبوونی ئەم فەرزە گەورەیە بكەینەوە ، بەوەی كەرۆژوو گرتن مایەو هۆیەكە موسولمانان خویانی پێ بپارێزن لە زیانی لەشیو رەوشتی ،خویانی پێ بپارێزن لە هەموو ئارەزوویەكە خراپو نامۆ ، بەم پێیە رۆژووی تەواو ئەوەیە كە .

تاكەكانی كۆمەلی رۆژووگر بخاتە سەر بیری چاكو بەزەیی و جوامێریو رەوشتی جوان ئادەمیزادیی ، دوور لە ئاشوبو نالەباریو یاسای زۆر (شەریعەتی غاب) ..، بۆیە پێغەمبەری ئیسلام فەرمویەتی : « **انما الصوم جنه فاذا كان احدكم صائما فلا یرفث ولایجهل ، وان امرؤ قاتله او شاتمه فلیقل انی صائم انی صائم** » واتە رۆژوو گرتن خۆ پاراستنە .

ئەگەر یەكێك لەئێوە بەرۆژوو بو ئەبێ خراپ نەلێ ، كرداری ناشیرین نەكا ، ئەگەر یەكێك لەگەلیا جەنگاو شەرەجوێنی كرد ، لەوەراما بلێ : من بە رۆژووم ، من بە رۆژووم . ئەگەر كەسێك بە ئیازێكی پاكو راستەوە توانی خۆی بگرێتەوە لە خواردنو خراپە .. رۆژێكو .. دوو رۆژو سێ رۆژ ... بەلكو بە درێژایی مانگێك ، ئەوە مانای وایە ئەو ئینسانە زالە بە سەر ئارەزوو نەفسی خۆیا ، واتە ئەو ئینسانە ئامادەیە بۆ ئەوە ئەندامێكی بە كەلكی كۆمەل بێت ، چونكە لێی ئەوەشێتەوە سودی گشتی رەچاو كاتو توزێ لە سودی خۆ بووردوو خۆگر بێت .

زانای ئەلمانی (جیهاردت) ، رۆژووی داناوە كە هۆی ئەوەبێ ، ئادمیزاد لەدبلیەتی حەزو هەوا رزگاری بێتو زالبیت بەسەر ئیرادەو ئارەزوویا .

رۆژووگرتن نەبونیو برسیەتیەكی (اجباری)ە ، شاو گەداو داراو نەدارای تیدا یەكسانە ،.. داری سۆزو بەزەیی لە ناوو هەواو ئازاری نەبونیو برسێتیدا گەشە ئەكاو ئەبوژێتەوە ، دەولەمەندی بەرۆژوو برسی ، ئەگەر بەراستی بەرۆژوو بێت ، ئەوانەی بیر ئەكەوێتەوە كە بە درێژایی سال برسیبانە ،.. هەركاتیكیش دەولەمەند خاوەنی یارمەتیو بەزەیی بوو بۆ بێدەسو نەدارا ، ئەوە ووشەی پیرۆزی ئینسانی لە قوناغێكی پیرۆزدایە ، یەكسانی راستەقینە لەكۆمەلا كاتێك دێتەدی كەهەمو لە هەستێكا بژین ، خاوەنی یەك ئازاربن .

هەموو كەسێكی بە رۆژوو پێویستە ئاگای لەم خالانەی خوارەوە بێت :

١ ـ نیەتی رۆژوو گرتن لە هەموو شەوێكا پێویستە واتە نیەتی ئەوەی كەبلی : «نیەتمە بەیانی بەرۆژوو ئەبم رۆژووی مانگی رەمەزانی ئەمسال كە فەرزە لە سەرم» .. ئەگەر هەر بەخەیالیا هات بەیانی بەرۆژوو بێت بەم مانایە بەسە ، ئیتر بابە دەمیش نەیلێ ، پارشێو كردن خۆی نیەت هێنانە .

٢ ـ هەرشتێ لەرێگەی دەمو لوتو گوێو ... بە ئەنقەست خرایە ناو لەشەوە رۆژووی پێ ئەشكێ .

٣ ـ چونەلای ئافرەت .. هەروەها (انزال) بە ئەنقەست بە هەر هۆیەك بێت رۆژووی پێ ئەشكێ . ئەگەر بەم هۆیانە بە ئەنقەست هەركەس رۆژووی شكاند ئەوە ئەبێ قەزای ئەو رۆژە بكاتەوەو «كفارە»یشی ئەكەوێتە سەر ، واتە دوومانگ لەسەر یەك بەرۆژوو بوون یان ئەمەی پێنەكرا نانی (٦٠) هەژار بدا ، هەژاری دوو وەجبە ، بەلام ئەو كەففارەتە بەلای ئیمامی شافعیەوە هەر بۆ چوونە لای ئافرەتە . دیارە ناوچەی كوردەواری خۆمان هەموو شافیعی مەزهەبن مەگەرزۆركەم .

٤ ـ كەسێك رشایەوە رۆژووی ناشكێ ،بەلام ئەگەر خۆی خۆی رشانەوە رۆژووی ئەشكێ .

٥ ـ قف قووتدان قەیناكە باتفەكەش زۆربێ ،بەلام ئەگەر تف لەدەم هاتەدەرەوەو چوەوە ناودەمو قووت درا رۆژوو ئەشكێنی وەكو تفی سەرلێو ، یان كەسێ دەزوو رائەكێشی بە ناو دەمیا ، نابێ جارێكی تر رایكێشیتەوە بەناو دەمیا ، ئەوا دەزووەكە تفی پێوەبێتو بچێتەوە ناودەمیو قووتیدا ئەوە رۆژوو بەتال ئەكاتەوە .

٦ ـ بەلغەم هاتە ناودەمو قووتتدایەوە رۆژوو بەتال ئەكاتەوە ، واتە بەلغەم كەبتوانێ فری بدرێ ئەبێ فرێ بدرێ .

٧ ـ چاو رەشتن یان دەرمان كردنە چاو ، رۆژوو بەتال ناكاتەوە ، باهەست بەتامەكەشی بكرێ لە گەروودا ، هەروا (خواردنە ووردەی) بەینی ددان كەبەدەم تفەوە بچێتە خوارەوە ، بەلام ئەگەر زۆربو فرێ ئەدرا ئەبێ فری درێ .

٨ ـ دەرزی لە خۆدان رۆژوو بەتال ناكاتەوە هەرجۆرە دەرزییەك بێت .

٩ ـ خۆشوردنو ئاو بە دەمو لوتا رادان قەیناكا بەلام ئەبێ ئاگات لەخۆبێ ئاو نەپەرێتە گەرووت یان لە گوێو لوتتەوە لوتت وەئاونەچێتە ناوەوە .

١٠ـ ئافرەت كەخوێنی حەیزو (نفاس)ی بینی «نیفاس=خوێنی دوای منالبون» نابێ روژوو بگرێو نوێژبكا دوایی روژووەكەی قەزا ئەكاتەوە نەك نوێژەكەی .

هەركاتێ خوێن برا ئەبێ روژوو بگرێ بائیتر چل روژیش تێپەر نەبوبێ بۆ ئافرەتی منالی بوبێ .

١١ـ ژنی شیردەرو دووگیان بۆیان هەیە روژوو بشكێنن ئەگەر ترسی خۆیان یان منالەكەیان بو بەلام ئەبێ قەزای بكەنەوە .

١٢ـ كەسێ سەفەری كردو رێگاكەی لە (٨٠) كیلومەتر زیاتر بوو بۆی هەیە رۆژوو بشكێنی ئیتر با بە چوكەیەكیش بكات ، بەلام كە بتوانی رۆژوو بگرێ باشترە ... وەكە شكان ئەبێ قەزای كاتەوە .

١٣ـ ئەگەر كەسێك نەخۆشبوو رۆژوو زیانی پێ ئەگەیاند بۆی هەیە بیشكێنێو دوای قەزای كاتەوە .

١٤ـ كەسێك لەبەر پیری یان لە بەر نەخۆشینێك چاك نەئەبوەوە نەئیەتوانی روژوو بگرێ .. ئەوەرۆژووی لەسەر نیە ، بەلام بۆهەر رۆژێك نانی هەژارێك دوو وەجبە ئەبێ بدا .

١٥ـ دان هەلكێشان قەیناكا بەومەرجە خوێن قووت نەدەی .

١٦ـ كەسێك لەبیریچو بەرۆژووە خواردیو خواردیەوە روژووەكەی بەتال نابێتەوە ، بازۆریش بخوا ، بەلام كەكەوتە بیری بەرۆژووە ئەبێ گورج خۆی بگرێتەوە .

١٧ـ بەلام كەسێك بەغەلەتا چوو رۆژووەكەی شكاند ئەوە رۆژووەكەی بەتال ئەبێتەوەو ئەبێ قەزای كاتەوە .

وەكو یەكێك خواردی وایزانی شەو هەرماوە دوایی بۆی دەركەوت رۆژە ... یان یەكێك خواردی وای زانی رۆژ نەماوەو ، كاتی بەربانگە ، دوایی بۆی دەركەوت كە هێشتا رۆژ ماوەیلی .

١٨ـ باشتروایە بۆ رۆژووەوان كەزەوقو ئازەرووشی بەرۆژوو بێت واتەخۆی دورخاتەوە لەبۆی خۆشو رابواردن .

١٩ـ كەسێ مانگی رەمەزان رۆژوو نەگرێ ، ئەوە بەپێی شەرع تاوانبار ئەبێ بەلام كافر نابێ ، مەگەر كەسێ گالتە بە رەمەزان بكاتو خۆی بەتاوانبار نەزانێ ، ئەوە بێگومان پێی كافر ئەبێ هەروەها بۆنوێژو هەرپێویستیەكی «واجبێكی»تری ئایینی .

Institut Kurde de Paris

جەماوەرێ دهوكێ

ب هەلكەفتنا سەركەفتنێت فەیلەقا پێنجێ یاكو چیایێت كوردستانێ باقشكرین ژدەستێ دوژمنێ نەفام . جاماوەرێ دهوكێ برێكا رۆژناما هاوكاری دل خۆشیاخو دیاردكن وهەروەسا پیروزباهیا لەشكەری دكەن وسەروك (صدام حسین)ی خودێ هێلای ..؟

● هەڤال «علی فیصل» جهكرێ رازكرێ تیپا سێمێلێ ، ڤێداچوو گۆت براستی لەشكەرێ مەكارەكێ گرنك بێكری چنكو چیایێ مەیێت باقشكرین ژدەستێ دوژمنێ نەفام . ئەڤجا پڕ ژدل بڤان سەركەتنا بیروزباهیا هەمی لەشكەرێ عیراقا مەیا شرین دكەم هەروەسا بیروزباهیا سەروكێ تێكوشەر (صدام حسین)ی دكەم خودێ هێلای . هیڤیو نومێدێت مە ئەو هەر سەركەڤتیبن .

● هەڤال «یحیی احمد مصطفی» ئەندامی تیپا سێمێلێ پێڤە چوو گۆت بڤان سەركەفتنێت نوی یێت كو لەشكەرێ مە چیایێت مە ژدەستێ دوژمنی ئینایین دمرێ‌و دەست بباتكێڤە رەڤین‌و هەر وەكو مە دتەلەفزیونێ دیتی دەستێ وال سەرسەرێ وا وەختێ هندەك یخسیربوین ئوئەز دبێژم دەستێ‌وە خۆشبن گەلی فەیلەقا «٤» روپێنج بڤێ هەلكەفتنێ بیروزباهیا سەروكێ قەرەمان (صدام حسین)ی خودێ هێلای هەروەسا بیروزباهیا هەمی لەشكەری عیراقی دكەم ..؟

پیروزباهیا فەیلەقا چارو پێنج دكەن

فەیلەقا دكەم وهێزێت سڤك‌و هەمی لەشكەرێ عیراقێ عیراقا كوردو عەرابا وهەمی كیتماتیا ئوهەروەسا بیروزباهیا سەروكێ قەهرەمان (صدام حسین)ی خودێ هێلای دكەم ..؟

● هەڤال «خضیر عباده نبع» رازكرێ تیپا فایده پێڤە چووگۆت مزگینیكا مەزن بوو بۆمەهاتی

● هەڤال «ثامر یوسف خلیفه» ئەندامێ تیپا فایده ڤێدا چوو گۆت بهەلكەفتنا سەركەفتنێت فەیلەقا چاروپێنچ بیروزباهیا دهنێرم بوئاڤاكەرێ عیراقا نوی عیراقا كوردو عەربو هەمی كیتماتیا سەروك « صدام حسین »ی خودێ هیلای ئوبدلەكێ پڕ ئەڤینی بیروز باهیا لەشكەرێ مەیێ قەهرەمان دكەم‌و هەروەسا بیروزباهیا هێزێت

پیرۆزباهیا لەشكەری دكەم هەروەسا بیروزباهیا سەرەكێ سەركەفتی (صدام حسین) خودێ هێلای دكەم بۆ ڤێ مزگینیا سەركەتنێ كو سەرێ چیا هەمی ژ دەستێ وان قەمالی .. ئەم ژجهێ خوە ئەهدێ نوی دكەین بۆ سەروكی ئو ئەم حازرین شەری بكەین دگەل دوژمنێ چۆ نەزان فارسێت عەجەم !.

● شەركەر «عبدالله احمد علی» ئو گۆت بهەلكەفتنا وان سەركەفتنێت مەزن یێت كو پالەوانێت عیراقی بكوردو عەرەباڤە دەست نیشانكرین ل فەیلەقا چارو پێنچ ژ بۆ باقشكرنا ئەردێ عیراقی یێ پیرۆز ژ ناڤ لەپێن چەپەلێت خومینی‌و رەشەكێت وی ... جوانترین پیرۆزباهیا ڤرێدكم بۆ پالەوانێت قادسیێ .ئەهدێ نوی دكەم بۆ سەروكێ قوماندار (صدام حسین)ی خودێ هێلای ..؟

● شەركەر «صلاح علی عبدالله»ئو گۆت ب هەلكەفتنا سەركەفتنێت نوی یێ كو لەشكەرێ مەیێ قەهرەمان ل فەیلەقا چارو پێنچ وان هێرش كرین سەر چەپەرێت دوژمنی هەمی سەرێت چیا ژێ ستاندین و پاقژكرین ژ توخم پەرێسا ئەم ل ڤێرێ پیرۆزباهیا وان دكن دهەر سەركەفتیبن دەستێت وا خۆشبن هەر دیسا بڤێ بیرهاتنێ ئەز پیروزباهیا سەروك (صدام حسین)ی دكەم خودێ هێلای .؟

● هاوەلاتی «حكمت حسو محو» فەرمانبەرێ دارایێ ئمزا سێمێلێ ڤێدا چوو گۆت بڤان سەر-

● هەڤال «حسن جواد» خانەڤینی ئەندامێ تیپا سێمێلێ ئوگۆت چیایێت مە ئەباریەكە دێ خون ئونەبسانەهی دێ مینن تێدە چیاكیت مەئاگمرە بۆ دوژمنی ئوهەر دارەكێ كوردستانێ كەلەمە بۆ چاڤێ دوژمنی . دێبلا بخون ئەوا چاوا دەست بباتكێڤە رەڤین‌و چون . بهەلكەفتنا سەركەتنێت فەیلەقا چارو پێنچ بیروز باهیا هەمی لەشكەرێ عیراقێ دكەم ئوهەروەسا شەركەرێت هێزێت سڤك ئوپڕ ژدل بیروزباهیا سەروك (صدام حسین) خودێ هێلای دكەم ..؟

● هەڤال «محمد خلیف» جهكرێ سەروكێ جوتیارا لدهوكێ ڤێدا چوو گۆت بهەلكەفتنا سەركەتنێت فەیلەقا چارو پێنچ بیروزباهیا هەر دوو

كو فەیلەقا پێنچ ئەڤ راقمە ستاندین چهێ شانا زێیە بێژین دەستی وەخوشبن گەلی لەشكەرێ قەهرەمان لەشكەرێ عیراقێ لەشكەرێ قادسیا صدامی بڤێ هەلكەفتنێ بیروزباهیا خۆو هەمی عیراقێ دكەم‌و هەمی لەشكەری‌و هەروەسا سەروكێ تێكوشەر (صدام حسین)ی دكەم خودێ هێلای ..؟

● هەڤال «ابراهیم محمد عبدالله» ئەندامێ رێخراوا (٧)ی نیسان ئوگۆت بڤاسەركەفتنێت نوی لفەیلەقا چارو پێنچێ بیروزباهیا لەشكەرێ عیراقێ دكەم وبیروزباهیا هێزێت سڤك دكەم ئوبیروزباهیا سەرەكی دكەم‌و دەستێ وەخوشبن لەشكەرێ قادسیا (صدام حسین)ی .

سڤك دكەم ئەڤێت پشكداربوین دشەرێ گەردەمندا .؟

● هەڤال (حبش محمد مصطفی) جهكرێ رازكرێ تیپا فایده پێڤە چوو گۆت براستی مەباوەریكا مكوم یاب لەشكەرێ عیراقێ هەی كو هەردەم دێ سەركەتیبن ئەڤجا بڤێ هەلكەفتنێ بیروزباهیا هەردوو فەیلەقا دكەم چارو پێنچ ئوبیروزباهیا ملەتێ عیراقێ هەمی یێ دكەم ئوهەروەسا بیروزباهیا سەرەكێ قوماندار (صدام حسین)ی خودێ هێلای دكەم ..؟

● شەركەر «عبدالله سلیمان» ڤێدا چووگۆت بهەلكەفتنا سەركەفتنێت لەشكەرێ مەیێ قەهرەمان لسەر دوژمنێ لفەیلەقا چارو پێنچ ئەز پڕ ژ دل

كەفتنێت نوی لەشكەرێ مەیێ قەهرەمان لسەر ئیرانیێت دوژمن كارل‌كەرتێ ل فەیلەقا چارو پێنچ ئو رزگاركرنا كۆپێن چیایێت كوردستانامە ژ ناڤ دەستێت ئیرانیێن چەپەل . بڤێ بیرهاتنێ ئەز گەلەك پیروزباهیا پێشكێش دكەم بۆ لەشكەرێ مە بسەرۆكاتیا سەروكێ قوماندار (صدام حسین)ی خۆدێ هێلای .

هەروەسا پیرۆزباهیا گەلێ مەیێ چەلەنگ دكەم ب مكوم بینا وان راوستانا بەرامبەری داگێر كەرێت ئیرانی .

ـ محمد نوسمانا ـ
تایێ دهوك

كارتێت پیروزباهیێ

بۆ لەشكەرێ مەیێ قەهرەمان

● هاوەلاتی «كمال احمد رێكانی» فەرمانبەرێ ئێكەتیا پالێت دهوكێ پێڤە چوو گۆت ب هەلكەفتنا سەركەفتنێت سەربازێت قوماندارێ تێكوشەر صدام حسین‌ی خودێ هێلای بجهینانێ لسینگێ شەری‌و بێ چێبونەكا مەزن بو دەرسێت خو گوری كرنێ‌و فیداكاریێ نیشا دوژمنێ چەپەل ددەت‌و لبەر وی بابێ زەرفە راوەستیایە یێ كو ژ قم تەهران فەتێت و دیار دكەت گۆت گۆتكێت خومەینێ چەپەل ئو نوكەرێت وی حافظو قەزافی یێت باشڤە مایی‌و نیشادانا دوماهیێ یا مەزن ئەڤ سەركەفتنێت مەزن یێت پالەوانێت هەڤیێ بجهئینایین لدەڤەرا فەیلەقا دووێ .. هندی سەركەفتنە بەهرا لەشكەری مەیێ قەهرمان ژێر ئالا سەروكێ تێكوشەر (صدام حسین) خودێ هێلای ..

● هاوەلاتی (سعاد محمود علی) فەرمانبەرێ ئێكەتیا بالا ل دهوكێ ئو گۆت ئەز پیرۆزباهیا قوماندارێ پارت‌و شۆرەشێ دكەم بڤان سەركەفتنێت ڤێ دوماهیێ لەشكەرێ قارەمان بجهئینایین لدەڤەرا فەیلەقا دووێ ئەز پیرۆزباهیا سەروكێ هێزا قوماندارێ كشتیێ هێزێت جەكدار «مهیب ركن صدام حسین »ی خودێ هێلای دكەم .

● شەركەر (علی محمد بەندی) ڤێدا چوو گۆت ب هەلكەفتنا سەركەفتنێت لەشكەری لسەر توخیبێت فەیلەقا دووێ دوژمنێ هارو مەندەهوش نەزانی لەشكەرێ قادسیا صدام حسین‌ی یێ لبێشیێ راوەستاینە وەك بیلای دێ ئاگری بەردنەوان بهەمی جەكێت خو یێت گران‌و تلیلیكا دێ ڤەدن و خوچان فیدادن بۆ خاكا مەیا پیرۆز هەردەم مە گۆهداری دكر مەدزانی دێ سەركەڤن‌و هەر دێ سەركەڤن چنكو مەباوەریكا مكوم یاهەی ب لەشكەرێ خو .. بڤێ سەركەتنێ پیرۆزباهیا فەیلەقا دووێ دكەم ژ نیڤا دلێ خو پیرۆزباهیا سەرۆكێ تێكوشەر (صدام حسین)ی دكەم خودێ هێلای ..

● هوزانڤان «مقداد مردان دێرگژنیكی» ئو گۆت ب هەلكەفتنا سەركەفتنێت سەربازێت قوماندارێ تێكوشەر صدام حسین‌ی بجهئینایین شەری‌و پێ چێبونەكا مەزن بو جهی پێ كوتنێ و دێ مینێت دمێژویا پیرۆزدا بۆ عیراقا مەزن .. وەكو مێژووا (صلاح الدین ایوبی) لەشكەرێ مە ئەڤە ژك ئەڤێت وانێ هەر دێ سەركەفتیبن .. هەچی دەستێ خو درێشكەتە خاكا مەیا بیرۆز ئەم دێ وی دەستی ژێكین .. بلا باش بزانن خومەینی و هەڤالێت خو هندی ئەو كورێ دای كۆریكا پالڤە دن بۆ شەری .

لەشكەرێ مەیێ قەهرەمان دی وان سۆژن ... ئەز ژ نیڤا دلێ خو بیرۆزباهیا فەیلەقا دووێ دكەم ئو هەروەسا بیرۆزباهیا ئاڤاكرێ عیراقا مەزن سەرەكێ تێكوشەر صدام حسین‌ی خودێ هێلای دكەم .؟

● هاوەلاتی (بهروز خالد علی) پێڤە چوو گۆت ب هەلكەفتنا سەركەفتنا لەشكەرێ قەهرەمانێ مە بیرۆزباهیا هەمی جەنگاوەرا ئەوێت خوینا خوكربنە خەلات بۆ وەلاتێ خو فەیلەقا دووێ ئەوێت كو نوكەرێت خومەینی هەرشاندین‌و بنبێخوەداین دەستێت وە خۆشبن گەلی جەنگاوەرا دەستێت وە

خوشبن گەلی سەربازا هەرن بێشی خودی دگەل هەوەبت ..

هەروەسا بیرۆزباهیا سەروك صدام حسین‌ی دكەم ..؟ ئەز دبێژم بۆ رورەشێت جیهانێ حافظو قەزافی عەرەبێت ئەزمانی سەرنخوین ..؟

● شەركەر (صالح عمر محو) ڤێدا چوو گۆت ب هەلكەفتنا سەركەفتنا لەشكەری لفەیلەقا دووێ پێ چێبونەكا مەزن بو وان باژێرێت كو ستاندین دا نەبێژن لەشكەرێ عیراقێ نەشێن باژێرێت مە بستینن .. لەشكەرێ عیراقێ بێ چێدبت چێ ئەردێ حەزبكت دێ ستینن چنكو لەشكەرێ عیراقێ ئازانە شێرانە هێرشا دكەن لسەر چەپەرێت دوژمنی . بۆ هەمی جیهانێ دیاربۆ عیراق دشێت شەربكت هەركەسێ دەستێ خو درێشكت سەر ئاخا مە ئاخا كوردو عەرەبا دێ وی دەستی ژێكین ب ڤێ سەركەفتنێ پڕ ژل بیرۆزباهیا فەیلەقا دووێ دكەم . هەروەسا بیرۆزباهیا ئاڤا كەرێ عیراقێ (صدام حسین)ی خودێ هێلای دكەم ..؟

● هوزانڤان «عبدالعزیز الخیاط»ڤێدا چوو گۆت :ـ پڕ ژ دل پیرۆزباهیا لەشكەرێ مە دكەم بۆ وان سەركەفتنێت ڤێ چارێ ئو بیروزباهیا خۆ هەمی عیراقیا دكەم .

ئومێدامن ئەوە هەردەم لەشكەرێ‌مە سەركەفتیبن‌و هەر هێرشا بنە سەر چەبەرێ دوژمنێ چەپەل . دەرڤەت كەتێ بریكا هاوكاری هەروەسا بیرۆزباهیا هەمی روشەنبیرو ئەدیب دوستا دكەم هویڤیام ئەوە لەشكەرێ‌مە هەر سەركەتیبت ..؟

ـ محمد نوسمانا ـ
تایێ دهوك

Institut Kurde de Paris

دیسانەوە تۆقاندن

حیلمی عەلی شەریف

ماوەیەکی زۆرە ئاژاوەیەکی گەورە دەربارەی تۆقاندنو سەرچاوەو هۆی پەیدابوونی کەوتۆتە نێو کۆمەڵگای مرۆڤایەتیەوە ئەم ئاژاوەیەش لەو تووێژوو شەڕە قسەو هەڕەشەو گوڕەشەو هەندی جار پیاهەڵپژاندنا لە نێوان تۆقێنەرانو تۆقێنراوانو هاوکارو هاوبیرو دۆستانی هەردوو بەرەدا ڕەنگی ئەداتەوە .

بەرەی گوایە تۆقێنەر (تیرۆرخواز) بەشێك لە دەوڵەتانی بچوكو بزوتنەوەی شۆڕشگیرانەی وڵاتانی ژێردەستەو نیوە ژێردەستەو پارتیو ڕێکخراوانی خەباتکەری شورشگێڕی گەلانی زۆرلێکراون ، وە بەرەی تۆقێنراویش گوایە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکاو (ئیسرائیل)و بریتوریا «خواروی ئەفەریقا»و ئەم جۆرە دەوڵەتانەن !

ئەمەریکای رابەری جیهانی ئازادیش ! خۆی کردووە بە دەمڕاستو ریش‌سپیو پارێزەری ئەوانی تر دژی دەوڵەتو کۆڕو کۆمەڵانی تۆقێنەرو لە یاسای نێو دەوڵەتان هەڵگەراوەو دەرچوو !

ڕەنگە ئەگەر لێکۆڵینەوە کە ئاراستەی کێشەی تۆقاندنی نێو دەوڵەتانی عەرەبو ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بکەین هەندی کێشەو بەرەی نالەبارو گیروگرفتی شیرازە شێواومان بێتە ڕێگا کە تا ڕادەیەك شێوازو قەوارەی لێکۆڵینەوە کە بشێوێنن بۆیە وا چاکە خۆمان لەم ناوچەیە لابدەینو ڕووبکەینە ناوچەکانی تری جیهان .

با هەموو ئەو ڕەفتارو کردەوانەی دژی کەسانی بێتاوان ئەکرێن ، ئەو کەسانەی وڵاتو ڕەگەزو شوناس نامەیان پابەندی هەر لایەك بێتو سەری بەهەر ڕژێمێکی سیاسیەوە بەسترا بێت ، بەبێ جێو نارەواو لەکەدارکەری بزانین . باهەر لایەك بۆمبایەك بۆ هەر کۆمەڵێکی بێتاوان ئەنێتەوە خویو کردەوەکەی بخرێنە خانەی دژ بە مرۆڤو شۆڕشگیرانەوە .

بەڵام نەئەبێ ئەم تاوانبارکردنە بەتاقی تەنیا یەخەی لایەكو بەرەیەك بگرێتەوەو لاو بەرەیەکی تر لەتاوانبارکردن ڕزگارکرێت ، وە نە ئەو لاو بەرەیەش ئەبێ مافی ئەوەیان بدرێتی توقێنەران تاوانبار بکەن، کە خۆیان مایەو بناخەو تۆوی بەزۆر پەیداکردنی تۆقاندنو دەزگاکانی خۆیان چەکی تۆقاندنیان لە هەموو چەکەکانی تر لەمەوپێشو ئیستاش زیاتر بەکارهێناوە !

دەزگای نهێنکاری چ دەوڵەتێك لە ساڵی ١٩٥١ـ١٩٥٢ جەنەراڵ زاهدیو شەعبان بێموخی چەقۆوەشێنی کرد بەگژ گەلی ئێرانو حکومەتی (مصدق)داو بەچەقۆی شەعبان بێموخ وەزیرو نیشتمان پەروەرانی ئێرانی کوشتو حەمە ڕەزا شای خستەوە سەر تەختی شایەتی لە تارانا ؟ چ دەوڵەتێك وڵاتی ڤیتنامو کەمبودیاو لائۆسی کرد بەکێڵگەی تاقیکردنەوەی تازەترین چەکی تەفروتوناکەری ئەم چەرخە بە چەکی کیمیاییشەوە ؟

چ دەوڵەتێك یەکەمجار لە مێژووی مرۆڤایەتیدا دوو بۆمبای ئۆتۆمی لە شارەکانی هیروشیماو ناگازاکی وڵاتی ژاپۆندا بەکارهانیو چارەکە ملیۆنێك مرۆڤی بێتاوانی لەچەند دەقیقەیەکدا لەناوبردو ڕووبەرێکی نیجگار گەورەشی لە خاکی ژاپوندا بەتیشکی ئەتۆم ژەرمەندکردو کۆمەڵگای مرۆڤایەتی پێلەکەدارکردو ئیستاش سەرەك کۆمارەکەی هەر پاکانە بۆ ئەم ڕەفتارە گڵاوە ئەکات ؟

چ دەوڵەتێکەو چ فەرمانڕەوایە کە بەئاشکرا پارەو پولو چەك بەجەردەو پیاو خراپو بەکرێگیراوانی وڵاتی نیکاراگوا دژی حکومەتە شۆڕشگێڕەکەی ئەم وڵاتە ئەداو خاکی وڵاتێکی تری بۆ سازکردوون کە لێوەی هێرش بەرنە سەر گەلو خاکی خۆیان ؟

چ دەوڵەتێکە داوا لە دەوڵەتانی پەیمانی ئەتڵەسی ئەکات کە بۆی بسەلمێننو یاریدەی دروستکردنی چەکی کیمیایی بدەنو ڕازیش بن بەوەی لە وڵاتەکەی خۆیدا لە گەنجینەدا بیپارێزێت کە هەندێ جۆری ئەم بابەتە ماددە کیمیاییە (٢٥) کیلوگرامی سەرزەمینی پێ بێگیاندار ئەکرێت ؟

ئەمانەو دەیان نمونەی ئاشکرای تر پەنجەی تاوانبار کەرانە ئەکەن بەچاوی رۆناڵدریگنی سەرەك کۆماری ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکاو هیزە بریاردەرەکانیا ، ئەگەر رژێمی ئەمەریکا دژی تۆقاندن بوایە ئەبو نەخۆی پەنا بەریتە بەر تۆقاندنو نەیارمەتی تۆقاندنو تۆقینەرانیش بدات .

دەزگاکانی پروپاگەندەو راگەیاندنی ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا ، ڕیکخراوە شۆڕشگیرەکانی گەلە زۆر لێکراوەکانی جیهان ئەخەنە خانەی تۆقینەرانەوە ، کەچی نەك هەر چاو لە پەلامارە تۆقێنەرانە نامرۆڤایەتی‌یەکانی دەوڵەتی بریتوریای ڕەگەزپەرست ئەپۆشن بەڵکو بەدزیو بە ئاشکرا یارمەتی توقاندن و سیاسەتی دەستدرێژی کەرانەی ئەدەن وەکو لەم دوایەدا پەلاماری سێ دەوڵەتی ئەفەریقایی زامبیاو زیمبابۆیو بوتسوانای دا .

وەك لە دەزگا دەوڵەتی‌یەکاندا وەکو ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بەتایبەتی ئەنجومەنی ئاسایشی نێو دەوڵەتانا ئەبینین کە هاوکارانو دۆستانو دەستنێرانی ئەمەریکا تۆقاندن دژی دەوڵەتانو ڕێکخراوە شۆڕشگیرە خەباتکەرەکان بەکارئەهێنن ، گورجو گۆڵ نۆینەرانی ئەمەریکا لە لایەك بەڤیتو لەتاوانبارکردن ئەیان پارێزنو لە لایەکی تریشەوە ئۆباڵی کردەوە ناپاکەکانیان ئەخەنە ئەستۆی گەلو ڕێکخراوە زۆر لێکراوە شۆڕشگیرەکانەوە ، گوایە بەم کردەوانەیان تۆقاندن بەرپەرچ ئەدەنەوە !!

هەرچەندە وشەو واتای تۆقاندن هەروەکو هی ئاشتیو ئاسایشو هاوکاریو گەلێك وشەو زاراوەی تر لە فەرهەنگی گەلاندا شتێکنو لە فەرهەنگی ئیمپریالیزمی ئەمەریکاو داگیرکەرانو چەوسێنەرەوا-ندا شتێکی ترن ، بەڵام تۆوو ماکی تۆقاندن چ وەکو گەلان تێی ئەگەن ، یان وەکو ئیمپریالیزمی ئەمەریکاو هاوشانو هاوکارەکانی تێی‌ئەگەن هەر بەوە وشكو لەناوئەچن کە گەلان لەژێردەستەییو چەوسانەوە رزگاربینو ئاشتیو ئازادیو سەربەستیو سەربەخۆیی گەلانو نەتەوەو دەوڵەتان فەرمانڕەوابنو یاسای ڕەوای ڕێکخەری پێوەندی‌یەکانی نێو دەوڵەتان دەسترۆیشتو بێتو ئیمپریالیزمیش وەك ڕژێمو ڕەفتارو دیاردە لە سەرزەمین لەناوبرێتو دەوڵەتە گەورە دەستدرێژەکان بخرێنەوە قەوارەی پڕ بە پێستی خۆیان ، ئەگینا ئەم ناکۆکیو دوو بەرەکیو پێکاهەڵپژانە هەر ئەمێننو گەلان هەردرێژە بەخەباتی ڕەوای شۆڕشگێرانەی خۆیان ئەدەنو نە لە هێرشی‌چەکدارانەی ئیمپریالیزمو کۆنەپەرستانو زۆرداران سڵ ئەکەنەوەو نە بە ناوو ناتۆرەو لەکەدارکردن ڕێبازی خۆ رزگارکردنو بە مافی ڕەوای مرۆڤایەتی گەیشتنو دەست خستنی مافی چارەنوس-یان لەبەرچاو ئەکەوێت .

مێژووی رابوردووی دووبەرەکی نێوان رووناکیو تاریکیو چەوساوانو چەوسێنەرانو گەلانی زۆرلێکراوو دەوڵەتانی داگیرکەر هەرچەندە تاڵو خۆیناویو دوورو درێژ بووبێت ، هەر ئەو مژدەیەی داوینەتێ کە هەر بەرەی یەکەم سەرکەوتوو ئەبێتو مەشخەڵێك دەشنێکی تارێك ڕۆشن ئەکاتەوە .

ئەڤرۆ مەهران سوباهی

قم و تەهران

علی محمدبەندی-دهوك

بێگومان بو هەمی دەزگەهێت جیهانیو وەبو هەمی گەلێ عیراقی ئاشکراو دیار-بوو کو جەنگاوەرێت مەیێت عیراقی هەمی پلنگو شێرنچەوا ئەو رابوون دەستێت خو دور دوژمنێ ئالاندنوەکی مارەکی هەکەر خو دور مروڤەکی بئالینت ڤێجا شەرکەرێت عیراقی بو هەمی دوژمنا ئەو مارن .

لڤان روژێت بووری شێرێت عیراقی رابوون لفەیلەقا دووێ شەرەك لگەل دوژمنی کر وە دەستێ خو دانا لسەر باجێرێ مەهران هەتا دەستە سەرکریو داگیرکری وە دوژمن لڤێ نافێ راتەقاند وەگەلەك ژێ کوشتنو ئێخسیرکرن وە-بێت مایی پرەڤاخورا نەگەهشتن ، بەلێ پا هندی بێتە سەرێ وان هێشتا یا کێمە . ژبەر چ ؟..

چنکی کێ گوتە وان ئاگری هلبکەن ، ئەرێ ما وان نەزانی ئەو ئاگری وان هلکری ئەو بخو دێ سوژن ماوان نەزانی ئاخا عیراقی دێ بتە داف وەدێ کەڤنێ ئەری ما وان نەزانی مێرخاسێت عیراقی هەمی دێ بنە شێر وە دی ڕاهێلنە وان ڤێجا ژبەر چ وان ئەڤە بسەرێ خو ئینا ، ماکێ گوتە وان هو بکەن .

بەلێ پا بو جیهانێ هەمیێ دیاربوو وەزانی کو ئەو باجێرێ ئیرانێ ئەوێ بنافو دەنگ -مەهران- مێرخاسێت عیراقی رابونەڤە وە ئەڤ باجێرە بدەستێ خو ڤە ئینا بساناهی وە رابوون ئالای سەرکەفتنێ ئالاێ رەنگیت ئالاێ عیراقی بلندکر وە لە هران چکلاند ، بەلێ پا ئەم هەمی دزانین وەهەروەسا لجیهانێ ژی دیاربوو وە ئاشکرابوو کو لەشکەرێ عیراقی هەرچی گاڤا دڤێت ئەو دشێن ئاخا دوژمنی داگیربکن .

هەرچی تشتەکی دلێ وان بحتێ ئەو دشێن بدەستێ خورا بگەهینن ، بەلێ پا ئەم دبێژین هندی تەناهی هەبت چێژە ، مەدڤێت ئەڤ ئاگرە لناڤ بەرا مە هەردیو جینا بێتە تەمراندن وەکەیفو خوشی وەکی بەرێ بزڤریتەڤە . بەلێ پا ئەم گەلەك رێکا رازی دبین بو تەناهیێ بەلێ پا دوژمن رازی نابت ، ئەڤجا لەشکەرێ عیراقی بسەروکایەتیا سەروکێ قوماندار صدام حسین وەپارتا بەعسا عەرەبیا هەڤپشك رابوون مەهران ستاند وە دێ گەلەك باجێرێت دیژی دێ بدەستێ خورا گەهینن هەکەر رژێما چەپەلا ئیرانێ هێزێت خوبێت لەشکەری نەکێشیت ژ (فاو) برەخەکێ دی لەشکەرێ عیراقیو دگەل برایێت خو ل دەڤەرا کوردستانێ نەوێت ناڤێست وان چووین ب«فەوجێت سڤك» ئەو رابوون چیایێت کوردستانێ لرەخێ سلێمانیێ هەمی پاقژکرن وە دوژمن راتەقاند وەسینگێ خو داچەپەرێ وەسەرکەفتن وەبو دوژمنێ سەرشوریو شەرمزاری بو هێلا . چیاێ گردەمەند بومە زڤراندەڤەوەکی بەرێ وەئالاێ عیراقی چکلاند وە بلند کری وەسرودێت نیشتمانی گوتن .

دەستێت هەوە خوش‌بن ئەی لەشکەرێ عیراقی ئەی شێرو پلنگێت عیراقی سلاڤێت سەروکێ قوماندار صدام حسین بووەبن لهەوە پیروزبیت ئەو ئاخا وە بدەستێ خوڤە ئینای ، وە تەخسیرێ نەکر هەوە سەرکەفتن بوخو هێلا وەسەرشوریو شەرمزاری بو دوژمنی هێلا .

● ئەم منداڵە ئەوروپاییە گەورەترین «قاچاخچی» پارەیە لەنێوان «پیرۆو ئەوروپادا» ..

منداڵانی جیهانی سێیەم

● عەزیز ڕەشید حەریری ●
ئامادەی کردووە

ئەلبەتە هەموو لایەك ئەوە دەزانین کە نەخۆشیو کارکردنی قورسو شەڕو برسێتی ، دوژمنە گەورەی منداڵانن ، وە بە تایبەتی منداڵانی جیهانی سێیەم ..

شان بە شانی کێشەو کارەساتەکانی ئەم دونیا جەنجاڵە ، هەموو ساڵێك زیاتر لە دوو ملیۆن منداڵ لە کیشوەری ئاسیاو ئەفەریقیاو ، خواروو و ناوەڕاستی ئەمەریکادا دەمرن .. ئەوەتا ڕاپۆرتێکی ڕێکخراوەی « یونیسیف » دەربارەی بەشداریکردنی منداڵان لە شەڕەکاندا دەڵێ :

وەکو ڕوون بۆتەوە ڕێژەی ئەو منداڵانەی لە شەڕەکاندا بەشداری‌یان کردووە گەیبوەتە « ٦٥٪ » ، لەوانە « ٥٪ »ی لە شەڕەکانی یەکەمین جەنگی جیهانی‌دا کوژراون .. بەڵام لە شەڕی دووەمی جیهانـدا ڕێژەی برینـدارو پێکراوەکان گەیشتۆتە « ٥٠٪ » لە سەرجەمی هەموو منداڵەکانی وولاتانی جیهانی سێیەم ، کەچی حاڵی حازر ، ئەو منداڵانەی ئێرانی کە لە شەڕدا بەشداری‌یان کردووە گەیبوەتە « ٨٠٪ »و هەموویشیان بە ناچاری دەکرێنە سووتەمەنی ئەو شەڕە ، هەرچەندە زوربەیشیان تەمەنیان لە « ١٥ » ساڵ ڕەت‌ناکات ، لێرەدا بۆمان هەیە بڵێین ژمارەی منداڵە ئێرانی‌یە کوژراوەکان هەر لە سەرەتای دەست‌پێکردنی شەڕەوە تا وەکو ئێستا لە « ١٥٠ » هەزار منداڵ زیاترە .

ئەمە لەسەر ئاستی مەسەلە چەکداری‌یەکانی سوپایی‌دا ، کە چی لەسەر ئاستی سیاسی « ٥٠ » ملیۆن هاو وولاتی هەن کە دەربەدەرو پەنا بەری سیاسین ، ئەلبەتە گومانیش لەوە ناکرێ کە هەموو ئەو خێزانە دەربەدەرو پەنابەرانە خاوەنی منداڵنو منداڵەکانیشیان تەمەنیان لەنێوان « ٥ » ساڵو « ١٥ » ساڵی دایە .

هەروەها ڕاپۆرتەکە زانیاری زیاتر دەخاتەڕوو و پەنجە بۆ ئەوە دەکێشێ کە لەسەر ئاستی کارپێکردنی منداڵان‌دا لەکانزاکانو کێڵگەکانی ئەفەریقیای خواروو و ئەوروپای ناوەڕاستو خوارو دا ژمارەی ئەو منداڵانەی کاریان پێ‌دەکرێ لە « ٧٠ » ملیۆن منداڵ زیاترەو ، زۆربەی حکومەتو کۆمپانیا سەرمایەداری‌یەکانیش حەز بەوە دەکەن کە ئیشوکارەکانیان بە منداڵان مەیسەر بکەن ، بۆ ئەوەی لە بریتی کارەکە پارەیەکی کەمیان بدەنێو ، ماوەیەکی زیاتر کاریان پێ‌بکەن ، کە جاری وا هەیە لە ڕۆژێکدا لە « ١٢ » سەعات ڕەت دەکات . بێ ئەوەی گوێ بەو یاسا جۆربەجۆرانە بدەن کە لەم بارەیەوەیە بلاوبوونەتەوەو ، کارپێکردنی ئەو منداڵانە قەدەغە دەکات کە تەمەنیان لە « ١٥ » ساڵ کەمترە ..

هەر لە ئەنجامی ئەوەیشە ، هەموو ساڵێك ئەو منداڵانەی ڕووبەڕووی کارەساتی ترسناك دەبنەوەو ، پەکیان دەکەوێ ، لە « ٤٠ » هەزار تێ‌دەپەڕن ..

جا بۆ چارەسەرکردنی ئەم مەسەلەیە ، ڕێکخراوەی نەتەوە یەکگرتووەکان لە ڕێگەی دەزگاو دامەزراوەکانی‌یەوە ، وەکو ڕێکخراوەی کاری دەوڵەتانو ، « یونیشێف »و ، دەزگاکانی‌تر ، هەوڵی ئەوە دەدات کە هەمولایەك بکەونە خۆیانو ئەوەی بۆیان دەکرێ ئەنجامی بدەن ، لە پێناوی دانانی سنوورێك بۆ ئەم کارەساتانەو نەهێشتنی ئەم ڕواڵەتە ترسناکانەی بەرەو ڕووی منداڵان دەبێتە لە وولاتانی جیهانی سێ‌یەم‌دا ..

× × ×

● **ئەم زانیاریانە لە ڕاپۆرتێکی فەرەنسی‌یەوە کراون بە عەرەبیو ، لە ڕۆژنامەی عیراقدا بلاوبۆتەوە ..**

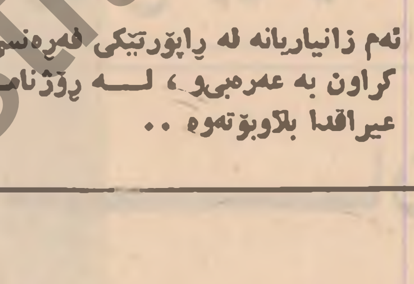

فۆاد حسین

ڕۆژی هەینیی ڕابوردوو لە مزگەوت‌دا مەلا خامنئی دیسان گەڕایەوە بۆ باس‌کردنی فەلەستین ، بە دوورودرێژی ، لە سەرەتادا دەستی‌کرد بە جنێودان ، جنێو نەبوو لە بیری بچێت ، جنێو بە عەرەب ، سەرزەنشتی عەرەب ، ئەنجا پێشکەش کردنی ئامۆژگاریو پرۆژەی ڕزگارکردنی نیشتمانی فەلەستین ،وەکو بڵێی خامنئی خۆی یەکێکە لە فەلەستینیەکانو عەرەب بەڵکو زیاتریش ، واش پیشان دا گوایە ڕژێمە خوتناویەکەی لەوان زیاتر بەکەنگەوەیە بۆ سەربەخۆییو ڕزگاریی فەلەستین ..

مەلا بواری دراوەتێ هەرچی دەیەوێ بیڵێ ، بەڵام هەم گەلانی ئێرانو هەم گەلانی سەرزەمین باش دەزانن «فەلەستینیەتیەکەی» خامنئیو خومەینی و ڕەفسەنجانیو داردەستەکانیان چۆنە .!! بەتایبەتی دوای ئەوەی بۆ ئەم گەلانە دەرکەوت ، پەیوەندی نێوان ئێرانی خومەینیو قەوارەی زایۆنیزم گەیشتۆتە چ ڕاوەیەك ..؟!

ئەم قسە لەقانەی خامنئی هەوڵدانێکە بۆ پەردەخستنە سەر پەیوەندیەکانیان لەگەڵ (ئیسرائیل)دا کە ماوەیەکی ئاشکرا بۆتەوەو لە ڕادەی نهێنی نەماوە ..!!

هەر ڕۆژ قەوارەی زایۆنیزم «صفقە»ی چەکیان دەگەیەنێتە ئەم ڕژێمە خاڵەڤاوە کە وادەزانێت کەس ئاگای لێیان نی‌یە ..! کە ئێستا بۆتە باسو خواسی دامو دەزگا ڕاگەیاندنەکانی جیهانو بە دوورودرێژی باسیان دەکەن ..

جا ئیتر با خامنئیو خومەینیو داردەستەکانیان بازرگانێتی خۆیان زیاتر پیشان‌بدەن .. با زیاتر ئابرویان بچێت کە لە بنچینەدا هەرگیز ئابروویان نەبوو .. با دەڵاڵی‌ی هەرزان بە مەسەلەی فەلەستین بکەن .. کە پشتە بە هیچ بەڵگەو زەمینەیەکی مێژووی نابەستن ..

خۆپیشان‌دان بۆ بەتەنگەوەهاتنی ڕزگاریی فەلەستین لای ئێرانیەکان بێ بەڵگەو درۆودەلەسەیە، تەنها کۆمەڵە ووشەیەکە لە زاری بەڕێوەبەرانی ئێران دێنەدەرێ هیچ بەڵگەیەکیان تا ئەم ساتە بە دەستەوە نی‌یە کە بڵێین ئێمە ڕاستدەکەین ..!!

مێژووی کۆنو نوێ دووپاتی ئەوە دەکاتەوە کە فارسەکان دژی وولاتی عەرەبو دراوسێکانیان بووەنو هەمیشە هەوڵیان‌داوە بۆ داگیرکردنی خاکەکانیانو دروستەکردنی ئیمپراتۆریەتی فارس ..

ئەم دوو وشەی دوایە خەونی هەموو پاشاو فەرمانڕەواکانی ئێران بووە .. کۆن بن یان نوێ .!!

Institut Kurde de Paris

شـــایی

● د. امین موتابچی ●

دەوروبەری نیوەڕۆ بوو لــە دەرگای حەوشێ درا ، خێرا چووم دەرگاکەم کردەوە . کـاك محمود بەخۆیو دووگوێ درێژەکەیەوە خۆیان کرد بەماڵدا . گوێ درێژێکیان هۆرێکی بەتالی بەسەرەوە بـوو ، چەلتوکی پاری تیادا هێنا بوو بۆ فرۆشتنی ئەوی تریان بەرچنۆکەیەك پر لەکاو هێلکە ، لەگەڵ چەنـد مریشكو کەڵە شێرێکی جوانو مەسینەیەك لـەو مەسینە مسینە ڕەشەکان پڕ لە شیرو جامۆلکەیـەك ماست . کە گەیشتە ناو حەوشەکە باوکم چوو بـە پیری‌یەوەو دەستو مۆستیان کردو گوتی : یاخوا بەخێر بێی ئەمانـــە چین کاك محمود ! وەللا لێت عاجز دەبم بەسە ئیتر وازبهێنە هەموو شتێك لــە شار دەست دەکەوێ . ئەویش گوتی : مامۆســـتا گیان دیارە تا ئێستا هــەر بە بێگانەم دادەنێی من برای بچوکی ئەم حالەم . دەزانم شـــوکور هەموو شتێکتان هەیە . بەڵام من دلم پێی خۆش دەبێ . بەدەم قسەکردنەوە شتەکانی دادەگرتو یەکە یەکە دەی دایە دەستم دەی گوت هەرچەندە کـەمـە ، بەڵام دیاری شوان هەلەکۆکە .

باوکیشم دەی گوت : کاك محمود چی قابیلـە هەرچی لە ئاوایدا هەیە بی پێچیتەوەو بیهێنی زۆر زۆرەخوانەی برێ .

لە دوایدا گوتی : ئەوەش نەختێ هەلـەکۆکو دوو ڕستە پیشۆك تازە پێ‌گەیشتون بـــا منالەکان بزانن وولاتەکەمان ئەم هەموو شتەی هەیە .

ئەوەش تۆزێ کاردوم هێنـــاوە براژنم دەزانی چۆن خۆش دەکرێو لەگــەڵ برنجدا لێ‌دەنرێ . باوکت زۆر حەزی لێ‌دەکرد کە لە ئاوایی بوو زوو زوو بۆمان لێ‌دەنا بەراستی کە ســـــەیرت دەکرد وێنەشتەکان زۆر سەیر بوون دەت‌گوت هـــەمـوو بەهاری لەگەڵ خۆیدا هێناوە .

چەپکی نێرگز گەورەشی دایە دەست باوکمو گوێ ئەمە لە نێرگزە جارەکەی گوێ چەمم هێنـــاوە کــــە لـــە دار مازەلـــە بەرەو چەم هاتینە خوارێ وێنەیەکی زۆر جوانی هەبوو .

خوا هەڵ ناگرێ ئەم کـــاك محمودە هەرگیز بەدەستی خالی نەدەهات . پیاوێکی ئەمەندە بــە وەفاو بە تەبیعەت بوو ، بەپێی تواناو وەرز شــتی بۆ دەهێنایـن لە هێلکەو مریشك کەلەشێرەوە بیگرە تا ساوەرو قەرەخەرمانو کەشكو ربەهەنارو دۆشاو مێوژو کەرەو ماســـتو پەنیرو شیرو فرۆو ترێو هەنجیرو هەنارو ناسکە هەرمێو بەلالوكو گوێـزو بەرۆ .. ئەمە جگە لە کژو گیای بەهارە وەکـــو هەلەکۆك و پیشۆكو کاردو ... گەلێ شــتی تر . کە لە باوکم دەپرسی ئەم کاك محمودە چیمانە دەی گوت ڕۆلە لە خزم زیـــاتـــرە ، ئەمە ئەوکـــاتەی بەڕێوەبەری قوتابخانە کەیان بووم‌و بۆیەکەم جـار کە چوین ، لە ماڵی ئەوانا ژوورێکمان گرت ، دوایی دە دوانزە دینارێکم دایە دوو ژوورو هەبوانو سەر شۆڕێکم پێ دروست کردو ئیتر لەوســـاوە بوو بە خانووی بەڕێوەبەری قوتابخانەی ئاوایی‌یەکەیان . جگە لەوەش ، چونکە پیاوێکی ڕاستگۆو بەدین بوو هەر ئیشێکی قوتابخانەکە ببوایە لەئاو هێنانەوە یـا چاکردنی قوتابخانەکە دەم دابەم ئیتر ئەویش چونکە بە وەفاو جوامیرە . ئەمە چەند ســـالە ئێمە لەوێ نەماوین کەچی پێمان لێ نابڕێو رۆژ بەرۆژ دلسۆزی زیاترە لەگەڵماندا .

هەر وەکو گوتم دوای ئەوەی شتەکانی داگرت گوێ درێژەکانی لە دالانەکەدا بەســـتەوەو ئالیکی خستە بەردەمیانو گەڕایەوەو لەگەڵ باوکما چوونە ژووری سـەرێو دەستیان کرد بەقســـــەو باس هەوالی ئاوایی . چونکە باوکم هەموو جارێ هەوالی یەکە بە یەکەیانی دەپرســـــی ، جگە لە هەوالی قوتابخانەکەیان .

باوکم گوتی : ئەرێ کاك محمود حەمەی کوڕت چۆنە وەزیفەکەی پێ خۆشـــــە ؟ ئەویش گوتی : بە قوربانت بم حەمە تۆ کردت بەم پیاوە شـــوکور زۆر باشەو ئێســــــتە کراوە بـــە بەڕێوەبەری قوتابخانەکە .

لەگەڵ کوڕەکەی لالۆ کەریمو لالە حەسەن دا وەکـــو گـوڵ قوتابخانەکە دەبەن بەڕێوە هەمووی لە تۆوە فێربوون . من ئێستا هاتووم تا ئێوە بانگ بکەم بۆ شـــــایی‌یەکەی حەمە چونکە ژنمان بۆ دۆزیوەتەوە .. مامۆستا حەز دەکەم پێش مردنـم منالی حەمە ببینمو ئەگەر خواش بەنسیبی کا بچم بۆ حەج . باوکم گوتی یاخــوا پیرۆزی بێ زۆرمان پێ‌خۆشە ئینشـاء الله سەرکەوتوو دەبێت . کـــاك محمود حەجیش ئەگەر خوا بەنســـیبی کردبیت دەچیت .

تا ئەم قسانە تەواو بوو نانی نیوەڕۆ تێ‌گـراو لەگەڵ باوکما نانمان خوارد . دوایی کـــاك محمود گوتی مامۆستاگیان دەبێ هــەر چۆنێ بێ یەك دوو رۆژ پێش رۆژی پێنجشەممەی چواردەی گوڵان لامان بن . حەز دەکەی خۆم دێم بە شوێنتانا ئێســـتا رێگاکەی باشە ئۆتۆمبیلەکەی مەلا حەســەن جاری وا هەیە هەتا ناو ماڵی ئاوایی دێت دایکی حەمـــەش دەڵێ دەبێ براژنیش بێت .

باوکم گوتی : کاك محمود بەسەرچاو خوارێکی بخات دێین هەتا چاخورایەوە دایکم چەنـــد کەللە شەکرێكو حوقەیەك چاو نەختێ چیتۆکەو پیتۆکەی خستە ناو گونی‌یەکەوەو داینا کە کاك محمود هەلسا بڕوامی هەلم‌گرتو خستمە ســـەر گوێ درێژکە . باوکم زۆر لەگەلیا خەریك بوو کە ئیمشـــــەو بمێنێتەوە بەلام گوتی ناتوانم چونکە هــاورێکانم لەسەر کارێز چاوەڕوانن .

رۆژی دوانزەی مانگی گـــوڵان لەگەڵ باوکما بە پاسەکەی مەلا حەسەن بەرەو ئاوایی کەوتینەرێ . وەسفی چی‌بکەم نایەتە باس ، چونکە دەت گوت بەناو بەهەشتی عەدن‌دا دەڕۆیت هەموو لایەك ســـەوزو سوورو زەرد ، ڕازاوە ، ئاسمانی شـــین مەبلەو ســـــــەوز ، چەمو کانیاو کارێزی روونو پاك دارودەونی تەڕو پارو هەر کە گەیشـــتینە ئاوایی‌و کاك محمود چاوەڕوان بوو ، هات بـەرەو پیرمـان بڕدایکە دەت گوت نبیدای لە بە هەشـــــتەوە بـۆ هاتووە ئەوەندەی پێ خۆش بوو . بردینی‌یە ماڵەوەو لە هەیوانە کەیاندا کە پرفەرشو دۆشـــەك کرابوو دانیشـــــتین ئاگریکی خۆش کرابۆوەو چایی لەلادە دەم‌کرابوو .

خەلکی ئاواییش کـــە زانیان هاتووین هەموو هاتنو لەگەڵ باوکما دەستو مۆستیان دەکـــــردو دادەنیشتنو باسی بیست ساڵ لەمەو بـەریـــان دەکردو کە چۆن دەچوون بۆ سەیرانو راووگەڕان . ئەوەندەی پێ نە چوو سفرە دراخراو لـــەســــەر هەرســـــینی‌یەك کەناتی تیادا ڕاخرابوو دەوریەکی گەورە پلاو یەك لەگەن گۆشتی بەرخی ســــوورەو کراوو قاپێك ئاوی گوشـــت دانرا بوو . دەبوایـــە هەرسینی‌یەك لەسێ پیاو زیاتر لەدەوری دانەنیشێ جگە لە جامی پر لە دۆی خەستی بەفەریکە قەزوانو پوونە خۆشکراو بەڕاســــــتی خواردنێکی تابلێی خۆشو تازەو بەمەزە بوو . دوای نـــان خـواردن دەست‌کرا بە چا خواردنو قسەو باس . تا شـەو درەنگ بوو خەلکە کە لە دەورمان بوون .

ڕجار بە جارێکیش گۆرانیو شـــیعری خۆش خۆش دەخوێنرایەوە . بۆ ڕۆژی پێنج شەممو لـە بەیانی‌یەوە لە ماڵی کاك محمود شاییو زەمـــاوەند دەست‌پێ‌کرا هەلپەڕکێی ژنان لە-لایەکەوەو هینی پیاوان لە لایەکەوە . هێشتا رەشبەلەك دەستی پێ نەکردبوو . ئەوەی سەرنجی راکێشـــام ئەوە بوو هێندێ لە ئافرەتە کاك کە هەلداپەڕین پـەریـــان کردبوو بەسەرو پیچەکەیاندا . کـە لە باوکم پرسی گوتی : ئەوە نیشـــانەی ئەوەیە کە ئەوانە کچنو شویان نەکردووە . تا ئێســـــتاش لە بیرمە ئەم گۆرانی‌یەیان دەگوت :

« ئـای لـە من وای لـە مـن
ئای لەو تیرەی دای لـە من »

دەوری چێشتەنگاو بوو سوار ســـوار بوونو ئێمەش لەگەلیانا چوین تـــا لـــە ئاوایی‌یەکەی ئـەو چەم بووکێ بهێنین .

ماوەیەك ڕۆیشتین لە دوورەو کۆمەلێ ســوار بەرەو پیرمان دەهاتنو بوکێ‌یان لەگـــەلدایە رازاوە لەسەر ماینێکی جوان هێواش هێواش دەهاتن .

کۆمەلەکەی ئێمە وەستان گوێم لێ بوو لالـۆ حەسـەن گوێ ئەمە نیوەی رێگایە بوەستن تا ئەوان دەگەن . کاتێ گەیشتن دەســــت‌کرا بە تەقو تۆقو شادی کۆمەلی ئێمە بوکێمان وەرگرتو ئەوان پاشەو پاش گەڕانەوەو ئێمەش بەرەو ماڵی زاوا بەدەم تەقەو رمبازێن وە کەوتینە ڕێ .

کە گەیشتینە ماڵی کاك محمود زاوا لەســـەر بانیژەکە بە قامیشێکی رازاوە دووسێ قامیشـــی بەهێواشی دا بەسەری بوکێ داو دایکی حەمـــەش دەستی کرد بەشەکرو نوقل بارانی بوکێو بوکێیـــان بردە ژووری رازاوەی خۆی .

دوای نانی نیوەڕۆ لەگەڵ کویخادا جوین بـۆ ماڵی کویخا حەمە ئەمین . لە رێگا بە باوکی دەگوت ئێمەش حەز دەکەین شەوێك لەلامـــان بیو لـــە خزمەتدا بین ئەو شەوە لە ماڵی کوێخا ماینـــەوەو بەیانی دوای خواردنی بەرچاییەکی شاهانە کـــــە بریتی بوو لەنانی گەرمی تازەو کەرەو پەنیرو ماستو شیری بەهاری .. هەلساینو ماڵ ئاواییمان لـــە ماڵی کوێخا کردو سەریکی ماڵی کاك محمودمان‌داو باوکم دیاریەکی باشی دا بە بوکێو خـوا حافیزیمان لێ‌کردنو بەرەو پاسەکەی مەلا حەسەن کەوتینەرێ چونکە چاوە ڕوانمان بوو . سواربووینو بەرەوشار گەڕانیەوە . بە ڕاستی هەتا ماوم ئەم گەشـــتو شایی‌یەم لە بیر ناچێتەوەو بەدەم ناگێڕیتەوە کـــە چەند خۆشو دلگیر بوو .

پرســـیـــار

شیعری ساکار بەرزنجی

پرسیم لـە کوردێـك لـە خەلکی ئێران
بـۆچی داماوی هـەی مالـم وێـران
بۆچی مەلوولو رەنگ پەشـــــووکاوی
خەلکی کـام شـاری لە کێ جێماوی ؟
بـۆچی دروشـــمت بەرەش نووسراوە
لـە دەســـت ئاخوندان هـاتی بەم‌لاوە

— وەلام —

ووتی نـازانی چیـم لێ قـەومـــاوە
بـۆ کـوردی هـەزار حـالـم نـەمـاوە
مـن لـە کـوردسـتان وابووم دەربـەدەر
چۆن دانـەمێنیم بـۆ دەردوو کەسـەر
وێـران کـردنو پـەتو ســـێداره
بـۆ کـردی ئێـران ڕۆژی هـەزاره

— وەلام —

وەلامم داوە بـە ووشـەی شـیعری
سـویندم بـەو کەسەی کە بە خۆی نامری
گـەلێـك بیـەوێ بگـا بـە ژیـان
ئـەبێ هـەزاران گـەنج کا بـە قوربـان
دەبـا رێـوبـازی دۆڵو دەربـابی
ڕێگای بـە گـورگـوو پـڕ ئـەژدیهابی
بـا هـەوری تیـرو ئـاوی شـێواوبێ
هێـرشی دوژمن وەکـو لافـاوبی
دەبی خەبـات کـا بێ‌ووچـەو وەسـتان
نـابی دواکـەوی لـە کـۆچـۆ کـاروان

تە ژبیر ناکەم

زیاد نقیب بروادی

دناڤ دەریا شەقێن درێژ دا.
هندی دنژنم
نو دهەرێفم
کو ئەز بشێم
تە ژبیر بکەم
دێمێ تەبێ
رندو کەڤەر
ژێیش چافێن خو
وێڤە قەدەم ..!
بیرهاتنا ..
ئەڤینا مە
ژناڤ ڤی دلی دەرکەم ..
یان ژێ بشێم

هزر بکەم
ئەو خەونەك بو ..
پ سەر من هەلبوی
باهوزەك بو ..
دناڤ دا بەرزەبویمو ..
ژرێکێ ڤەمایم ..
لێ ئەز نەشێم
باوەر بکەم
کو جارەکێ ...
دێ تە ژبیرکەم ..
دێ تە ژبیرکەم ..

سامۆیل بێکیت و ژیـــان

وەرگێڕی لـە ئینگلیزیەوە
● انور قرەداغی ●

بە کۆتایی مانگی چوار هەشتا ســـاڵ تێ‌پەڕی بەســـەر لـــە دایـــك‌بوونی سامۆیل بێکیت نوسەری بلیمەتی ئیرلەندەو پێش‌کەش‌کراوی خەلاتی نۆبل . بێکیت لە ١٩٠٦/٤/١٣دا لە ئیرلەندە لە دایك‌بووە وە هەر لەوێش خوێندنی پلەی بەکالوریۆسی تـەواو کردوە وە لە سالی ١٩٢٧دا بۆ چەند مانگێك بووە بە مامۆستا لە شاری بێلفاست لە ئیرلەندەو لـــە ١٩٢٨دا ئیرلەندەی بەجێ‌هێشتوەو چوە بۆ پاریس لەوێ بووە بە مامۆســـــتا لە قوتابخانەی (نیکول نورمال سوپیریار) هەر لەویش چاوی کـەوتوە بە جێمس جۆیس نوسەری هاو وولاتی خۆیو خاوەنی بەرهەمی (یولیسیس) وە بوە بە ئەندامێك لـــە کۆڕی دانیشتنەکانی نەك بە سکرتێری هەر وەکـو زۆر جار بەو شێوەیە باسی ئەکرێت وە لە ســـالی ١٩٣٠دا بێکیت ئەگەڕیتەوە بۆ ئیرلـــەنـــدە بـــۆ (کۆلێژی ترینیتی) وە لە پاش وتنەوەی (زمـــانی فەرەنسی) بۆ ماوەی ســـــالێك دووبارە ئیرلەندە بەجێ ئەهێلێتو ئەکەوێتە گەشت‌کردنیکی بێ ئامانج لە ناوەند ئینکلتەرەو فەرەنساو ئەلمانیاو ئیتالیادا .

وە لە ســــــالی ١٩٣٧دا بریار ئەدا لە پاریس بمێنیتەوە و لە داگیرکردنی فەرەنسادا لە لایـــەن ئەلمانیاکانەوە توانی هەر لەوێ بێت لەبەر ئـــەوەی وولاتەکەی خۆی بێ لایەن بوو لە شەڕی گشـــتی دووهەمدا بەلام لە ١٩٤١دا لـــەبـــەر زۆرو جۆری داگیرکەران خۆی پێ نەگیراو کەوتە خەبات کـردن شان بە شانی هێزەکانی دژی ئەلمانیاو توانی خۆی بگەیەنێتە یەکێ لە بەشە داگیرنەکراوەکانی فەرەنسا وە لەوێ بە ئیشی کرێکاری کشـــــتوکالەوە خۆی بژیەنێ هەتا تەواوبوونی شەڕ .

زۆربەی بەرهەمەکانی بێکێت لە پاش شەڕی دووهەم دەرچوون . چەند بەرهەمێکی ناســـراوی هەن کە هی پێش شەڕن لەمانە دوو نوســـــینی ڕەخنەی هەیە یەکێکیان لەسەر (جێمس جۆیسە) وە ئەوی تریان لەسەر نوسەری فەرەنســـــــی (مارسیل پروستە) هەروەها بەرگێکی دە چیرۆکی لە سالی ١٩٣٤دا دەرکردوە بـــە ناوی (درك بوون نەك تێ‌هەلدان) کە تیایانا باسی چەنـــد رووداوێك ئەکات لە ژیانی خوێندەوارێکی خەلکی (دەبلین) لە ئیرلەندە .

بێکێت زوربەی بەرهەمەکانی پاش شـــەری دووهەم بە ئینگلیزی یان بە فەرەنسی نوســـــیوە هەر خۆشی چەند دانە یەکیانی لە ئینگلیزیەوە کردوە بە فەرەنسی وەیان بـــە پێچەوانەوە . وە بە پێی ڕەخنە نوسەرانی زمان لە هەردوو زمانەکە دارادەو توانایەکی بێ‌گەردی هەیە .

بێکێت بەرهەمەکانی لە بارەی چەشتنی ژیانی ئادەمیزادە وە ئەدوێتو ە زۆر جار گۆیی نەداوەتە ڕێبازی نووسینی وێژەو شانۆگەری بەلـکو چۆنی هاتبێ وای دارشتون وە بگرە جار جار تێگەیشتنیان ئاسان نیە بەلام شارەزایان ئەو بابەتانـــەی بێکێت خستونیەتە ڕوو زۆر بە گرنگو بە کەلکی ئەزانن بۆ تێ‌گەیشتنی لاپەڕە هەمە چەشنەکانی ژیان تەنانەت چیرۆکەکانی زۆر کەم لە باری دەرەوەی ژیـانـەوە ئەدوێن بەلکو بە زۆری چەژتنی نـاو کـــامی دلو دەرونی قارەمانان دەرئەخەن وێنەی ئەمانە چیرۆکە درێژەکانیەتی وەکو ـ مەرفی ـ وات وسیانەکەی ـ مۆلێو مالۆن ئەمرێو (بەوەی نـاو نـانـرێت) . بە دەرچونی شانۆگەریەکەی (چاوەڕێ کـ دن بـۆ گۆدۆت) بووژانەوەیەك کەوتە ناو شانۆنەری پاش شەڕی جیهانەوە ، ئەم بەر هەمەش بریتیە لە باسی دوو کلۆڵ کە بە نائومێدی ژیانیان ئەبەنە ســــەر بە چاوەڕێ کردن لەســـــەر شەقامێك بە خەیالو هیوای هاتنی (گۆدۆت)ی نەبینراوو نەناسراوەوە ئەم بەرهەمە پشکنینیکی زۆر ووردە لە هەندێ لـە روخساری ژیانو هیواکانیو ورەبەر نەدانو چاوەڕێ کردن .

لە شانۆگەریەکانی دیکەی بێکێت (دواگەمە)یە وە (دوا شریتی کراپ) وە (رۆژە بەختیـــارەکان) هەر وەکو بەرهەمە کورتەکانی دیکەی کە لەم بیست ساڵەی دواییەدا دەری‌کردون لـــە بارەی سنووری ژیانەوە ئەدوێن وەکو پیریو دەردەداری و لەبیـــر نەمانو نائومێدی وە ئەم بەرهەمانەی بە شێوەیەکی شانۆگەری یەکجار ڕاستەوخۆ پێش‌کەش کردون . بێکێت بەرهەمی بۆ هەموو چەشنە بلاوکردنەوەیەك نوســـــیوە بۆ فلیمو تەلەفزیۆنو رادیۆ جگە لـــە شانۆش .

لە ســـالی ١٩٥٦دا شانۆگەریەکی نوسی بـۆ رادیۆ بە ناوی (هەموو ئەوانەی ئەکەون) کـــە بـــە یەکێ لە بەرهەمە هەرە ناسراوەکانی‌دا ئەنرێت وە لە بارەی غەمەوە ئەدوێت بـــە ناوی چەند زەلامێکەوە بە شێوەیەکی زۆر بلیمەتو بە تواناو بـــە زمانێکی جوانو شـــــــاعیرانە وە ئەوەی ئاشکرایە ئەم شانۆگەریەی بە یەکێ لە نووسینە (ئیرلەندیەکانی)دا ئەنرێت چونکە باسی شارە بچکۆلەکەی (بۆك هێل)ی نزیك لە (دەبلین)ی تیا ئەکات کـــە بریتیە لـــە (فۆکس ڕۆك) شوێنی لە دایك‌بوونی خۆی وە ئەو خەلکانەش ناوی بردون پەیوەندیان هەبـــە بـــەو کەسانەی کە لە مندالی خۆیا ناسیونی . زۆر خـۆ خەریك کردنی لەگەڵ هونەرەکەیا بووە بە هۆی خۆ دورخستنەوەی خۆی لــــە هەمـــوو چەشـــــنە خۆپیشـاندانێكو خۆ نواندێك لە رادیۆو تەلەفزیۆنو رۆژنامەدا تەنانەت لە سالی ١٩٦٩دا کــــــە ناوی بلاو کرایەوە بۆ وەرگرتنی خەلاتی نۆبل خەلاتەکەی قایل کرد بەلام نەچوو بۆ (ســـــــتوکهۆلم) تاکو دانەمێنێ لەوێ ووتاری گشــــتی بلێتو بکەوێتە باسی خۆی . نوسینەکانی بێکێت قوولیو فراوانیو وردی خوێندەواری خۆی دەرئەبڕن چونکە پڕن لـە باسو پیاچونەوەی چەندەها ســـەرچاوەی وێژەو نووسەرانی فەلسەفەو ئاینو هتد ...

لەو کەسانەی کارێکی زۆربان هەبوە لەســـەر بیر بردنەوەو ژیانی بێکێت ئەمانەن :

١ ــ دانتی ــ شاعیری ئیتالیا .
٢ ــ دیسکارت ــ فەیلەسوفی فەرەنسا .
٣ ــ ئارنۆلد گیۆلینی فەیلەسوفی هۆلەندەو قوتابی دیسکارت .

بڕوانە ل ١١

Institut Kurde de Paris

چیرۆکی «ڕاستگۆیی» و سەرنجی ڕاستەقینە

ئازاد شوان

لە ژمارەی (٨٣٢)ی ڕۆژنامەی «هاوکاری»دا کاک عوسمان هەورامی باسێکی نووسیبو لەژێر ناونیشانی «چیرۆکی ڕاستگۆیی و چەند سەرنجێک» لەسەر چیرۆکی ناوبراو کە لە ژمارەی (٨١٩ ڕۆژی ١٩-١٢-١٩٨٥) هاوکاریدا لە جیهانی منداڵاندا بڵاومان کردبۆوە.

برای هێژا هەندێ تانەو توانجی تێگرتبووین کە ئەوە دەگەیێنێت ئەم چیرۆکە ڕووداوێکە بەسەر «شێخ عبدالقادر الکیلانی»دا د.خ هاتووە کاتێک کە جەنابی شێخ خوای لێ ڕازی‌بێت منداڵ بووەو دایکی ناردوێتی بۆ خوێندن بۆ بەغدا ئێمەش لەلای خۆمانەوە گوایە هەڵساوین و بە هەندێ دەستکاری‌یەوە کردوومانە بە چیرۆک و ناوی خۆمانمان لێناوە .!

لێرەدا دەمەوێت کە بۆ خوێنەران و برای بەڕێزی ڕوون بکەمەوە کە ئێمە کاتێک ئەو چیرۆکەمان نووسیوە نەمان‌کردووە بەماڵی خۆمان، هیچ کاتێکیش چیرۆکی یەکێکی‌تر ناکەین بە هینی خۆمان بەڵکو ئەوەی ڕاستی بێت ئێمە ئەو چیرۆکەمان لە گۆڤاری «حکایات شعبیە»وە وەرگرتووە کە بە عەرەبی لەدەزگایێکی منداڵانەوە دەردەچێت لە بەغدا ، شایانی باسیشە کە ئێمە ئەو چیرۆکەمان لە ڕۆژنامەی (هاوکاری)دا بڵاو کردبۆوە پەنجەمان بۆ ئەوە ڕاکێشابوو کە لە گۆڤاری ناوبراوەوە وەرگیراوە ،بەڵام وا دەردەکەوێت کە لە چاپدا دەرنەکەوتووە هەڵەی واشیش لە چاپەمەنیدا دەبێت ، کاکی خۆشەویستیش دەتوانێ بۆ ئەم مەبەستە سەر لە دەزگای «هاوکاری» بدات و چاوی بە ڕەش‌نووسی (مسوودە)ی چیرۆکەکە بکەوێت بۆ ئەوەی زیاتر دڵنیابێت .

بەڵام ئەوەی دەمانەوێت بیڵێین ئەوەیە ئەو ڕووداوەی کاک عوسمان باسی کردبوو و فەرموشی کە بە دەگمەن هەن بەسەرهاتەکەی «شێخ عبدالقادر»یان د.خ نەبیستبێت وابزانم بە هەڵەدا چووە لەگەڵ ئەوەشدا ئەگەر بە بەڵگەو سەرچاوە سەلماندمان و وتمان ڕووداوی وا یاخود بەسەرهاتی وا هەبە چی تێدا نی‌یە ئەم بەسەرهاتە بە جۆرێکی‌تر بکرێتە چیرۆک و ناوی شێخیش د.خ نەهێندرێت ، بەهەرحاڵ لێکیش‌بێت لەو بڕوایەدام ئەگەر ئەو بەسەرهاتەی کاکی بەڕێز باسی کردبوو یاخود هەر بەسەرهاتێکی تر کە لە گۆڤار و کتێبدا بڵاو نەکرابێتەوەو مەسەلەکە بەفراوانی نەبیسترابێت و نەزانرابێت وابزانین هەموو نووسەرێک مافی ئەوەی هەیە کارەساتەکە یاخود بەسەرهاتەکە بنووسێتەوە ئایا بەشێوەی چیرۆک بێت یان ڕۆمان یاخود بەهەر جۆرێکی ئەدەبی دیکە، ناوی خۆشی لەسەر دابنێت چونکە بەلای منەوە وایە کە هیچ نووسەرێک یاخود چیرۆک نووسێک یا ئەدیبێک لەسکی دایکی خۆیەوە نەبۆتە نووسەر و ئەدیب و فێری شت نەبووەو ئیلهامی بۆ نەهاتووە ئەگەر لە ڕووداو و بەسەرهات و گەرمەوکێشەی ژیانی ئادەمیزاد و مرۆڤایەتی‌دا فێری نەبووبێت و تووشی نەهاتبێت .

ئیتر زۆر سوپاسی برای هێژا کاک عوسمان هەورامی دەکەم و هیوادارین سەرنجەکانی لەمەودوای وردتربێت.

بنیاتین ناڤین هەیڤا

● عبدالعزیز عبدالکریم هاجانی ●

بێ گومان ، هەر میللەتەکی ژ میللەتێت جیهانێ هندەک ناڤێن تایبەتی وێت بۆ هەیڤا دێناین . و ئەڤ هەیڤێت هە ، پێ ئێتنە نیاسین ، بۆ نمونە ، ب ئەزمانێ کوردی دبێژنە هەیڤا پێنجێ کە ب ئەزمانێ عەرەبی دبێژنێ (ئەیار) یان (مایس) گولان .... و ناڤێ تەمووزێ ب کوردی تیرمەهە ، و تشرینا ئێکێ ناڤێ وێ چریا ئێکێ‌یە و هەر وەها چریا دووێ ل دویڤەرەت ئێتن هتد ... لێ هەکا ئەم بێن و بەرێ خۆ بدەنە ناڤێن هەیڤا ب ئەزمانێ ئینگلیزی هەر ئێکێ ژوا بنەکۆکێ خۆوێ هەیی ، و تەغەر (بارا بتر) ژ ناڤێن هەیڤا بنە کۆکێ خۆ وێ وەرگرتی ژ ئەزمانێ لاتینی و ب ڤێ رەنگی بنیاتێن ناڤێن هەیڤا ب ئەزمانێ ئینگلیزی وبنەجی بونا وا دێ ئێتنە دیار کرن ل چەند ڕێزەکێت ژووری لێ مخابن رەسەنا هەر چار هەیڤێت دوبماهیکێ ل دەڤ من نینن ، ب ئانەهیا خودێ دێ ل سەر واژی نڤیسم گاڤا بدەست من کەفتن ، ئەڤجا بنیاتێن ناڤێن هەیڤا ب ئەزمانێ ئینگلیزی ئەڤەنە :-

١ - (جەنوەری) ناڤێ ڤێ هەیڤێ وێ هاتی ژ (جانواریوس) ب ئەزمانێ لاتینی ، چونکی ئەڤ هەیڤە یا ترخان کری بو ، بۆ خودا (جانۆس) ئەوێ کو ژێ دبێژن ب سەرەکێ چار روی بو .

٢ - (فەبروەری) ناڤێ ڤێ هەیڤێ وێ هاتی ژ (فبرون ئازە) یا لاتینی و مانا وێ تا فیر کرنا گونەهایە ، ئەڤە ژی ژ بەر هندێ‌یە ، کە دبێژن خەلکێ ئیمپراتوریەتا ڕۆمانی گونەهێن ئافیر دکرن ل ڤێ هەیڤی .

٣ - (مارچ) ناڤێ ڤێ هەیڤێ وێ ژ ناڤێ (مارس) خودایێ ئەڤینێ هاتی .

٤ - (ئەپریل) ناڤێ ڤێ هەیڤێ وێ هاتی ژ ڤەسا ئەپریلس ، کە مانا وێ ئەوە ، بشکفتنا بشکۆژکایە ، و بشکفتنا بشکۆژکێت گولا ل دەمێ بهارێ‌یە ، و ئەڤ هەیڤە ئێکە ژ هەرسێ هەیڤێت بهارێ ...

٥ - (ماي) ناڤێ ڤێ هەیڤێ وێ هاتی ژ (مایا) کە ئێکە ژ خودایێت ڕۆمانی کە کچا (ئەتلەس بو ، و هۆگرا جۆبیتەر بو) .

٦ - (جۆن) ژ ناڤێ خودا (جونون) پارێزەرا ژنکا بو ، کچا ساتۆنی وژنا جۆبیتەر بو .

٧ - (جولاي) ژ ناڤێ (یولیۆس قەیسەری) کە دڤێ هەیڤێ دە خودێ دابو .

٨ - (ئوگست) ناڤێ ڤێ هەیڤێ ژ ناڤێ اوغستس قەیسەر وێ هاتی ، چاڤ لێ‌کرن ژ ناڤێ هەیڤا بەری وێ کە ل سەر ناڤێ ئیمپراتور یولیۆس قەیسەرێ برایێ وی‌بو .

بەیتی زەمبیل فرۆش

ئامادەکردنی ■ سعداللە شێخانی ■

● **گولخاتر دەڵێ :**

زەمبیل فرۆش زەمبیلان دینی
گولخاتر لە بورج دەیبینی
بە دڵو بەگیان دەیحوبینی
عاقل چوو سەودا نامینی

* * *

● **زەمبیل فرۆش دەڵێ :**

خاتوونێ وەز تۆبەکارم
دەلالێ ئەز تۆبەکارم
تۆبەکارێ دنیاو دلدارم
عەبدێ خالیقی جەبارم
بەر حوکمی ناز گوڵ عوزارم
لە دونیایێ شەرمەزارم

* * *

● **گولخاتر دەڵێ :**

زەمبیل فرۆش زەمبیل بە دەستە
ڕسقی ڕۆژێ گەیشتە دەستە
لەو خاتوونێ جوان چاومەستە
دەینۆڕێ گەلە بە هەستە

* * *

زەمبیل فرۆش لاوکێ دەروێشە
کەرەم بکە زوو وەرە پێشە
قیمەتی جوانان بکێشە
خەرکان لە دین ڕامەکێشە
بەینی من و تو زۆر دوری کێشا

* * *

ئەو زەمبیل فرۆش کوڕە وەزیرە
خاوەندی سوپاو ڕاو تەگبیرە
پیشەی وی ڕاو گرتنی نێچیرە
لە دیاربەکرێ دەبوو دلگیرە
لە میسرێ دەکەت یەخسیرە

* * *

زەمبیل فرۆش لاوەکی جوانە
سینگی من کۆزو پاوانە
ئەوشۆکە لێی بە مێوانە
شاری میسرێت بە قوربانە
بەهارە وەعدەی گوڵانە
ڕۆژی جەژنی عاشقانە
عاشق پیشەی پێک نەبرانە

* * *

زەمبیل فرۆش لاوکێ عەباسی
تو بە سوخمەو بە کراسی
تۆ گەوهەر من تو دەناسی
لە چەنگم نابی خەلاسی
دوڕو یاقوت و ئەلماسی
بێ خەشی هەر وەک هەباسی

* * *

● **زەمبیل فرۆش دەڵێ :**

خاتوونێ ناکەم نەزەرێ
چاو ڕەشێ ناکەم نەزەرێ
گولخاتر ناکەم نەزەرێ
نێزیکە ڕۆژی مەعشەرێ
دونیایەو لێی دەچمە دەرێ
ناوم دەکەوتە دەفتەرێ
وازبینە لە مەعسیەتێ

● **گولخاتر دەڵێ :**

زەمبیل فرۆش لاوکی شلێوە
کەرەمکە ناو باغی سێوە
تێر شەکران بمژە بە لێوە
زستانە یان ئاخە لێوە
خەرکان لە دوور مە ئاخێوە
چاو لە لێوانم ببزێوە

* * *

زەمبیل فرۆش لاوکێ دیانی
کەرەم بکە وەرە سەربانی
بە دەروێشی و بە مێوانی
قیمەتی ماچان دەزانی
خەڵکان مەدە بە هەرزانی
ئەتو ساحێب ڕاموسانی
تو ساحێب دین و ئیمانی

* * *

● **زەمبیل فرۆش دەڵێ :**

خاتوونێ جوان و جەمیلە
حەفت دەرگای لێدا کلیلە
پێی دەگۆ جارەک دەخیلە
کلیلی دەدا بە شەددەلێ
وازبینە لە مەعسیەتێ
خاتوونێ لە شاری میسرێ
لێم وەکە دەرگای قەسرێ
لە من ڕۆیشت نوێژی عەسرێ
دەردی عەشق چارەی ناکرێ

* * *

جارەک دەینۆڕیە پەنجەرێ
دوو جار دەینۆڕیە پەنجەرێ
ڕێیەک هەبوو پێدا هەلێ
ڕێیەک دەچووە بانی کەلێ
تاکو بدینی فرسەلێ
دەچوە سەر قەڵای حاجەلێ
گەیشتە بانی گومەلێ
خۆی هەڵدا نەبدیت ئەزیەلێ
کەوتە ناو باغی جەنەتێ
تێر بوو لە خۆشی ڕەحمەتێ

● **گولخاتر دەڵێ :**

زەمبیل فرۆش لاوی شیرنە
دەست لە گەردەنێ من وەرینە
کەیف و لەزەت تێدا ببینە
دنیایە پسان و بەرینە

* * *

زەمبیل فرۆش زەمبیل دەگێڕی
خاتوون لێی دەکڕی بە زێڕی
دولبەران کەتنە بازێڕی
ئاشقان لە دین وەردەگێڕی
ئاشق لە دین دەردەباتن
دوو گۆی لەسەر سینگی هاتن
یەک شەکرە یەک نەباتن
بۆ زەمبیل فرۆش خەڵاتن

* * *

● **گولخاتر دەڵێ :**

بە گەنج و زێڕ خەنیت دەکەم
ڕانک و چۆغەت لەبەر دەکەم
تاجی زێڕت لەسەر دەکەم
لەناو میران مەحتت دەکەم
بە باغی گوڵانت وەردەکەم
هەتا ماوم خزمەتت دەکەم
بە کەیفی خۆت ڕازیت دەکەم
بە گەنج و زێڕ خەنیت دەکەم
خۆشمت بە قوربان دەکەم

* * *

زەمبیل فرۆش کوڕە پاشایە
پیشەی وی نوێژو تەقوایە
عەبدێکە لە عەبدی خوایە
لە دیاربەکرێ دەبوو تەوەلایە
لە میسرێ دەبوو پەیدایە

* * *

● **زەمبیل فرۆش دەڵێ :**

خاتوونێ جوان وەکو حۆری
ملت پڕە لە مەرجان و مۆری
ئاشق بوون نابی بە زۆری
بترسێ لە ڕەبی ژۆرێ
لەو خاتوونێ چووست و مەنی
گورج هەڵدەستا پێدەکەنی
بەو گوفتارەی دەبوو خەنی
زەحمەت بێمە هیدایەلێ
نێزیکە ڕۆژی ئاخرەلێ
تۆ وازبینە لە سەڵتەنەلێ
دەیدیتن لەوێ فرسەلێ
هەتا نەبینی ئەزیەلێ

●

● ئەم بەیتە لە زاری بوێژی میللی عوسمان هەمەوەندی وەرگیراوە .

دانیشتووی قەزای (دوبس)ە ، سەر بە پارێزگای کەرکوک .

تەمەنی ٥٧ ساڵە ، لە هۆزی (شوان)ە . ناوبراو بەیتی زەمبیل فرۆشی لە ساڵی ١٩٤٠ لەم دەروێشە گەڕیدانە وەرگرتووە ، دەروێش حەسەن ، دەروێش مەحموود ، دەروێش ئەحمەد .

× × ×

● بەشی دووەمی پارێزراوە .

چیرۆک بۆ منداڵان

تۆڕ

تاهیر سالح سەعید

سووره ماسی‌یەکی خڕپن و جوان ، لە گۆمێکی ڕوون ڕووندا ، دەهات و دەچوو و چاوی دەگێڕا . لە دوورەوە تۆڕی ماسی‌گرێکی بەدی کرد . تۆڕەکە مات و بێ دەنگ دانیشتبوو . دوورو نزیک دەیڕوانی .

ماسی‌یەکە بە ماتە ماتە لێی چووە پێشەوە، لەسەر خۆ بە تۆڕەکەی وت :

× ئەی تۆڕەکە بۆ وا ماتی ؟.

تۆڕەکە وتی :

× چۆن مات نەبم ، هاکا خاوەنەکەم پەیدا بوو . کە زانی ماسی‌یەک چی‌یە بۆم نەگرتووە . دار و بەرد ئەدا بە سەرما .

ماسی‌یەکە بە تۆڕەکەی وت :

× باشە ئەگەر خاوەنەکەت هات و بینی ،پڕ بە خۆت ماسیت بۆ گرتوە ، چیت ئەداتێ ؟.

تۆڕەکە وتی :

× چیم ئەداتێ ، هیچ .

ماسی‌یەکەی پێی وت :

× کە وابو بۆ لەوە ئەترسی ، خاوەنەکەت لێت تووڕە بێت و ، قسەت پێ بڵێ ؟.

تۆڕەکە بۆ تاوێک سەری نایەوە ، قسەکانی ماسی‌یەکەی وورد کردەوە . لە دڵی خۆی‌دا وتی «قسەکانی ئەم ماسی‌یە ڕاست و بە جێن . من بۆ ئەمە بۆ ئەو بکەم . تووڕە دەبێت ، تووڕە نابێت چش ..»

ماسی‌یەکە بۆ جارێکی‌تر بە تۆڕەکەی وتەوە :

× تۆ ئەزانی ماسی‌یەکانی ئەم گۆمە ، چەند قینیان لێتە ؟.

تۆڕەکە لێی پرسی :

× بۆ ؟!.

ماسی‌یەکە پێی وت :

× چونکە تۆ ئەبیت نیمەی ماسی ، بۆ دەکەوینە دەست ئەو ؟.

تۆڕەکە بۆ جارێکی کە سەری نایەوە ، کەوتەوە بیرکردنەوە لە قسەکانی ماسی‌یەکە .

ئەنجام تۆڕەکە هاتە سەر قسەی ماسی‌یەکەو، هەر لەوێ‌دا بڕیاری‌دا ، لە وە زیاتر خۆی نەکاتە مقاشی دەستی خاوەنەکەی‌و ، ماسی‌یەک چی‌یە لەمەولا ، بۆ خاوەنەکەی نەگرێت و ڕاو نەکات .

ماسی‌یەکە تۆڕەکەی بەجێ هێشت ، دووای ئەوەی کە تێگەیشت و زانی بڕوای بە قسەکانی هێناوە . دەمەو ئێوارە خاوەنەکەی پەیدا بوو . ورده ورده و لەسەر خۆ لە تۆڕەکە چوو پێشەوە کە بینی ماسی‌یەک چی‌یە نەیگرتووە چاوی پەڕی‌یە پشتی سەری . تۆڕەکەی لە ئاوەکە دەرهێناو تا هێزی تێدابو دای بە زەوی‌دا . تۆڕەکە بەمە ئازاری پێ گەیشت . بەڵام تۆڕەکە هەر لەسەر بڕیارەکەی خۆی سوور بوو کە لەمەولا ماسی‌یەک چی‌یە ئەم بۆی نەگرێت و بۆی ڕاو نەکات .

ماسی‌گرەکە تۆڕەکەی بە دووای خۆی‌دا ڕاکێشا تا کردی‌یەوە بە ماڵ دا . ئیتر لەو ڕۆژەوە ماسی‌یەکانی ئەو گۆمە لە دەست تۆڕی ئەو ماسی‌گرە ڕزگاریان بوو . تۆڕەکەش لەوە ڕزگاری بو کە جارێکی‌کە ماسی‌یەکان بگرێت و بیداتە دەست ڕاوچی‌یەکە . ئەویش بیفرۆشێ بە خەڵکی . خەڵکیش وورگیان هەڵدڕن و بیاندەن بەسەر پشکۆ ئاگرەکاندا و بیانبرژێنن .

Institut Kurde de Paris

بیرۆڤە

(بیرۆڤە = وشکەبیرۆڤ =داء الصدفیە

بیرۆڤە نەخۆشییەکی درێژدا دڕو ناهەموارە تووشی پێست دەبێ و دەبێتە هۆی سوورهەڵگەڕانی پێست و توێژهەڵدانی . نزیکەی ١–٢٪ی خەڵک تووشی دەبن بەتایبەتی لە کرێتی دووەم و سێیەمی تەمەنیاندا . هێشتا هۆی سەرەکی ئەم نەخۆشییە نەزانراوە .. بەڵام هەندێ هۆکاری یارمەتیدەر هەن وەکو بۆ ماوە هۆ چونکە بینراوە ٤٥–٥٠٪ی ئەم نەخۆشانە لە خێزانێک دان کە لە باپیرانیانەوە بیرۆڤەیان بۆ بەجێ ماوە .

هۆی بۆ ماوەیی جۆری نەخۆشییەکە دەستنیشان دەکاو ، شوێنی تووش بوون و بەدەنگەوە هاتنی چارەسەری دیاری دەکات . هۆیەکانی دیکە بریتین لە خووگرتن بە مەی و دەرمانە پزیشکییەکان و هەروەها هەوکردن و کێم کردن و زۆر خۆدانە بەر هەتاو و زیادبوونی کێشی لەش . بێگومان هۆکاری دەروونی کارێکی گرنگی هەیە لەسەر بیرۆڤەو پێستە نەخۆشییەکانی تر . بۆیە یەکەم هەنگاو

– ئامادەکردنی –

– دکتۆر ئازاد –

لە چارەکردنی نەخۆشییەکانی پێست بریتییە لە ئاسوودەکردنی نەخۆش و دابین کردنی حەوانەوەو هێمنی بۆی و نەهێشتنی گیروگرفتە دەروونییەکانی .

بینراوە زگپڕی دەبێتە هۆی باشتربوونی حاڵەتی نەخۆش بەڵام بێنوێژی و زەیسانی باری نەخۆشییەکە هێندەی تر خراپ دەکەن . ئەوەی شایانی باسە بیرۆڤە پەیوەندیی بە نەخۆشییەکانی ترەوە نییەواتە هەڵەن ئەوانەی دەڵێن نەخۆشیی شەکرە کار دەکاتە سەر پەیدابوونی بیرۆڤە .

لێکۆڵینەوەی شانەیی وکیمیا زیندەگییەکان وا دەر دەخەن کە خانەکانی توێژی پێست زیاد دەکەن لەبەر گەلێ هۆی بەرگری . بەڵام سوورهەڵگەڕانی پێست ڕوودەدا لە ئەنجامی ڕۆیشتنی زۆری خوێن لە ناوچە کاریگەرەکانی پێست ،وە لەبەر ئەوەی چینەکانی سەرەوەی پێست هێشتا پێ نەگەیشتوون بۆیە بە ئاسانی دەوەرێن و توێژ داماڵین ڕوودەدات . ئەوەی شایانی باسە ٨٠٪ی نەخۆشەکان پێستیان دەخرۆشێ و دەخورێت بە شێوەیەکی ئەوتۆ کە ناچار بن بۆ نەهێڵانی خرۆشان بە دوای چارەسەردا بگەڕێن . بەڵام زیانی تری بیرۆڤە ئەوەیە کە نیشانەی نەخۆشی لە ئەندامەکانی ناوەوەی وەک جگەر دەربکەوێت .

بیرۆڤە بەزۆری لە ناوچەکانی سەرو چۆک و باسک و پشت و نینۆکەکاندا سەرهەڵدەدا . بۆ چارەکردن باشترین ڕێگا بریتییە لە چەورکردنی ناوچە تووشبووەکانی پێست بە هەتوان (مەلحەم)ی دایترانۆل کە پێی دەڵێن ئەنترالین بە خەستی یەکی کەم ٠.٠٥٪ کە بەرەبەرە لە میانی ٢–٣ هەفتەدا خەستییەکەی زیاد دەکرێت تاکو شوێنەکە چاک دەبێتەوە بەڵام شوێنەوارەکەی تا چەند ساڵێک دەمێنێتەوە .

* بنواڕە (گیانی مرۆڤی ، جسم الانسان) دانانی عەزیز ئاکرەیی ل ٣٨ .

ڕێکردن لە خەوداو . .

پەیوەندی بەخەوبینینەوە

هەموومان ئەزانین چەند جۆرێک خەوبینین هەیە کە شێوەیەکی مانادارو واتادار وەرئەگرێت ، هەندێکیشیان هیچ مانایەکی نییە، لەوانەیە کە لە خەوهەڵدەستیت لەبیرت دەچێتەوە .

پزیشکی ئەوەی سەلماندوە کە نووستوو لە کاتی خەوی خێرادا هەڵسێنین ئەو خەوەی بینیویەتی لە بیریەتی ،بەڵام ئەگەر پاش دە چرکە هەڵیسێنین هەموو خەوەکانی لەبیرچووەتەوە .

لە لایەکی تریشیە دەبینین سەرچاوەی نارەحەتی و بێزاربوونی هەندێ کەسە بۆیە حەز ناکەن شەو دابێت، هەندێ کەسیش چاوەڕوانی هاتنی شەون بەڵکو خەوی خۆش خۆش ببینن .

ئەو کەسەی خەوئەبینێت و ئەوەی لەخەودا ڕێئەکات :

ڕێکردن یاخود ڕۆشتن لە کاتی نووستندا پەیوەندییەکی توندی هەیە بە خەوبینینەوە ، ملیۆنەها خەڵک تووشی نەخۆشی ڕێکردن لە خەودا بوون .

ئەوەی باوە لای خەڵکی تووشبووی ئەم نەخۆشییە لەخەو هەڵدەستێت و هەموو شتێک بە ئەنجام دەگەیەنێت چاوی نوقاوە ، دەستیشی بەدانایەوە درێژ ئەکات بۆ کون و قوژبن و شوێنی ترسناک .. هتد ، ئەم پێناسە بۆ ئەم نەخۆشییە ڕاستە لە هەمان کاتدا ڕاست نییە ... چونکە هەڵەیە وای دانێین کە ئەڕوات و چاوی نوقاوە ، هەروەها هەڵەیە بڕوا بکەین کە دەستی درێژ ئەکات بۆ پێشەوە لەکاتی ڕۆشتندا .. بەڵام ڕاستە بڵێین لەو کاتەدا هەندێ کاری نارەحەت بەجێ دەهێنێت و ئەتوانێت بچێتە سەر شوێنە بەرزەکان بێ ئەوەی گێژ بێ و ترس دایگرێت چونکە ئاگای لەخۆی نییە چی ئەکات .

بۆئەوەی بزانین چۆن نازانێت .. پێویستە هەندێ لە شێوەی کارکردنی مێشک بزانین ... لە میانەی ئەوەوە ئەتوانین لەخەوبینین تێبگەین لێکۆڵینەوەی دەمارەکان سەلماندویانە کە ڕێکردن لەکاتی خەودا شتێکی سەیرو نهێنی نییە ... بۆ نموونە کچ هەیە فێربووە لەخەو هەڵدەستێت دەنووسێت ، یاری دەکات ، مۆسیقا لێئەدات ... هتد

ئەو کەسەی لەخەودا ڕێدەکات ژیانێکی ئاسایی دەژێت تەنها ئەوەی جیای دەکاتەوە کە هەڵدەستێت چی کردوە لەبیری نییە ..

زانستی دەروونی دەڵێت مەرج نییە مرۆڤ چالاکی مێشکی لە کاتێکدا دەربڕێت کە بە خەبەرە ، زۆربەی دەربڕینی بیروڕامان کاتێکە کە هەست ناکەین .

خەو چییە ؟

کاتێ یەکێ خەریکی چیرۆک خوێندنەوە دەبێت بێگومان دەڵێن «ئەو کەسە بەتەواوی چووەتە ناو چیرۆکەکەوە» .. «تێکەڵی خوێنی بووە» ... «ئەگەر تۆپ بەلایدا بتەقێنیت ئاگای لێ نییە» .

ئایا ئەمە ئەوە دەگەیێنێ کە خوێندنەوە هەندێ لایەنی مێشکی لەکارخستوە وای لێبکات هەستی نەمێنێت و ئاگای لە دەنگی تۆپ نەبێت «لەبەرئەوەی پەیوەندی پچڕاوە لە نێوان دەمارەکان و مێشکدا» وەڵام .. بەڵێ ، چونکە ئەو شتەیە کە ڕوو ئەدات ، کاتێ مێشک هەموو توانایەکی دەخاتە کار بۆ مەبەستێک سیستەمێکی نوێ پەیدا دەبێت ... هەموو لایەنەکانی تر کە پەیوەندییان بەو مەبەستەوە نییە دەخەون ئەم سیستەمە پەیوەندیدارە بەستراوە بە سیستەمی دینامیکی لە مێشکدا ....

ئامادەکردنی

هێرش محمد امین

وامان لێدەکات باوەڕمان نەبێت کە بڵێت هەموو لایەنەکانی مێشک تەرخان کراوە بۆ ئەو سیستەمە نوێیە ، لایەنەکانی تر نە پەیوەندییان نییە دەخەون و دەحەوێنەوەو وزە پەیدا دەکەن بۆ لایەنەکانی تر ... لەبەرئەوەیە مێشک ماندوەو ئامادەیە بۆ نووستن .

– جیاوازی لە نێوان خەوبینین و ڕێکردن لە خەودا :

جیاوازی لێرەدا هەندێکە چونکە ئەو کەسەی کە لە خەودا ڕێدەکات لە بنەڕەتدا خەودەبینێت ، بەڵام هێزی بێهەستی خەوبینینەکە بەرادەیەکی ئیجابی لەگەڵیا بەرزدەکاتەوە ببێتە جوڵانەوەیەکی ماسولکەکان ، کاتێ خەو دەبینیت لەسەر جێگەکەت هەڵساویت ، ئەمە تەنها لە لایەن بیرەوەیە ، بەڵام تووشی بووی نەخۆشی ڕێکردن لەخەودا بەمەوە ناوەستێ بەڵکو هەڵدەستێ و بەڕاستی ڕێدەکا.. هەروەکو خەوببینیت پیانۆ لێبدەیت بەڵام تووشبووی نەخۆشی ڕێکردن لەخەودا هەڵدەستێ و بەڕاستی پیانۆ لێدەدات .

ئایا خەوت بینیوە کە کەسێکت کووشتوە ؟ بەڵام ئەگەر ئەو کەسەی لەخەودا ڕێدەکات ئەم خەوەی دی هەڵدەستێ و دەچێت دەیکوژێ ، بەڵام بۆ ڕۆژی دوایی هیچی لەبیرنایەتەوە ...... بۆچی ؟

کاتێ کە دەخەویت هەموو لایەنەکانی دەمارەکانی مێشک ناکوژێتەوە یا لەکارناکەوێت ،بۆ نموونە دایک نیوەی مێشکی بەخەبەرە هەرچەندە لە خەوێکی قولیشدایە ... ئایا گوێ لە دەنگی گریانی منالەکەی دەبێ ؟ وەڵام ... بەڵێ ... لەهەمان کاتدا گوێی لەدەنگە دەنگی ئۆتۆمبیل و منالانی دەرەوە نابێت .

ئەمە وامان لێدەکات باوەڕ بکەین کە هەندێ لە لایەنەکانی دەمار هەتاوەکو کاتی نووستن ئامادەن بۆ پێشوازی کردنی ئەو شتەی تایبەتە بە خاوەنەکەیەوە . کەواتە ئەو کەسە ئاسایییەی خەودەبینێت مێشک ئیشارەتە تایبەتییەکانی دەنێرێت تاوەکو خەبەر دەدات بە کۆتایی دەمارەکانی ماسولکەکان ، بەڵام تووشبووی نەخۆشی ڕێکردن لە خەودا ئەم ئیشارەتانە ئەوەندە بەهێز وەردەگرێت دەبێتە جوڵاوەی ماسولکەکان .

ئەو کەسەش کە لە خەودا دەگری شێوەیەکی بچوکە لە شێوەکانی ڕێکردن لە خەودا .

«ئەم باسە لە گۆڤاری (طبیب العائلە)ەوە وەرگیراوە» .

بەلهارزیای میزەڕۆ

★ ئامادەکردنی :– فاضل بابا محمد

نەخۆشی بەلهارزیا بە هۆی کرمی مژۆکداری بەلهارزیای میزە ڕۆوە تووشی مرۆڤ دەبێت کە بەزۆری میزڵدان و میزکێش و جۆگەی میزو پرۆستات دەگرێتەوە لە نێرینەدا وە لە مێینەش دا (مهبل)و منداڵدان و ملی منداڵدان دەگرێتەوە . کە بەشێوەیەکی سەرەکی لە ئەفەریقاو ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا هەیە .

✻ سووڕی ژیان :–

مێیەی کرمی بەلهارزیا ڕۆژێ لە ٣٠٠–٣٠٠٠ هێلکە دادەنێ بە درێژایی ژیانی کە لەوانەیە دەیان ساڵ درێژە بکێشێ . هێلکەکان لە لوولەکانی خوێنی میزڵداندا جێگیر دەبن ئنجا بەرەو بۆشایی میزڵدان دەکشێن کە لەگەڵ میزکردندا فڕێ دەدرێنە دەرێ و یەکسەر لەئاودا دەترواکێن و میراسیدیۆم بەرەڵا دەکەن کە بە سەربەستی لە ئاودا مەلەدەکەن و لە ماوەی ٢٤ سەعاتدا دەچنە لەشی لوول پێچەوە (لە جۆری بولینەس) . ئنجا لە لوول پێچدا گەشە دەکەن بۆ دوو کیسەسپۆر کە سەرکاریا بەرهەم دێنن (کە کلکێکی دوو فاقی هەیە لە پاشوویدا) لە ماوەی ٤–٦ هەفتەدا ئنجا دەچنە ئاوەوە کە ئەمەش بۆ ٢–٣ ڕۆژ کاریگەرە کاتێک تووشی مرۆڤ دەبێت پێست دەبڕێت پاش ئەوەی کلکەکەی نامێنێ ، کە لە ماوەی ٢٤ سەعات دا دەگاتە چێوە خوێن هێنەرەکان و لیمفە خوێنەکانەوە لەوێشەوە بۆ لوولە خوێنەکانی سی ئنجا بەرەو جگەر دەڕۆن و لە کۆئەندامی دەرکە خوێن هێنەری جگەردا دوای ٦–١٢ هەفتە گەشەدەکەن بۆ کرمێکی هەراش (نێرەو مێیە). کە درێژیان ١٠–٢٠ ملیمەتر دەبێ ئنجا بەرەو میزڵدان و میزکێش ... دەڕۆن . لەم سووڕەشدا مرۆڤ خانەخوێی هەمیشەیی یەو لوول پێچیش ناوەندە خانە خوێیە .

✻ نیشانەکانی :–

نیشانە سەرەکییەکانی بەلهارزیای میزەڕۆ لە جۆگەی میز سەرچاوە هەڵدەگرن کە زۆر میزکردن و سووتانەوە لەگەڵ میزکردندا بە نیشانە سەرەتایییەکان دەژمێردرێت . کە بە دەرکەوتنی خوێن لەگەڵ میزو ژانی ناوچەی سەروو مووسڵدان کۆتایی دێت ئاوای لێدێت تووشبوو دڵۆپ دڵۆپ میز بکات بە بەردەوامی ، کە لەوانەیە ببێتە هۆی میزکردنی خۆنەویست . لە ئەنجامی دووبارە هەوکردنەوە یان چارە–

سەرنەکردندا ئەوە پێکهاتووی دەنکۆلەیی لە دەورەی هێلکە نیشتووەکان پەیدا دەبێت کە دەبێتە هۆی گیرانی کونی میزکێش و کۆبوونەوەی ئاو لە لایەک یان هەردوو لای بۆڕی میزو گورچیلە ، کە ئەمەش دەبێتە هۆی سووتانەوەی حەوزی گورچیلەی درێژخایەن بە بوونی ئەو بەکتریایانەی کە لەوێدا دەژین وەکو سالمۆنیلا تایفی و پاراتایفی و ئی–کۆلای کە گورچیلە ناتوانێ فەرمانەکانی جێبەجێ بکات و لە ئەنجام دا لە کار دەکەوێت .

✻ دەست نیشان کردنی :–

مێژووی بوون و پاشماوەی ئەم نەخۆشییە لەگەڵ دەرکەوتنی نیشانەکانی وەکو چوڕەمیزکێ و خوێن لەگەڵ میزدا سەرنجی پزیشک بۆ ئەم نەخۆشییە ڕاکیش دەکات .وە بۆ چەسپاندنی ئەم پشکنینانەی خوارەوە پێویستە بکرێت :–

١ – پشکنینی سەرتاپای میز بە هۆی مایکرۆسکۆپەوە بۆ دۆزینەوەی هێلکەی کرمەکە کە دڕکاوییان هەیە .

٢ – وەرگرتنی فیلمی تیشکە ئێکسی گورچیلەو میزکێش و میزڵدان کە لەوانەیە بەکلس بوونی میزڵدان نیشان بدات .

٣ – وەرگرتنی ئەشعەی ڕەنگاو ڕەنگ تەسک بوونەوە یا فراوان بوونی بۆڕی میز نیشان دەدات .

✻ چارەسەرکردنی :–

چارەسەرکردن بەم دەرمانانەی خوارەوە دەبێت :

١ – دەرمان نایریدازۆل بەبڕی ٢٥ملگم/کگم لە ڕۆژێکدا بە ٢–٣ ژەم بەڕێگای دەم بۆ ماوەی ٦–٧ ڕۆژ .

٢ – دەرمانی میتریفۆنەیت بەبڕی ١٠ملگم/کگم هەر ١٥ ڕۆژ جارێك بەڕێگای دەم بۆ سێ جار .

✻ چۆنیەتی خۆپاراستن :–

١ – پاراستنی شوێنی لوول پێچ لە پیس بوون بەچاودێری کردن و قەدەغەکردنی میزکردن لە ئاودا ، لەگەڵ ئامۆژگاری کردنی خەڵك بۆمەلە نەکردن لە گۆماوو زۆنگاوەکان .

٢ – پێویستە دەرمانی مێتری فۆنەیت بە هەموو خەڵك بدرێت بۆ کەم کردنەوەی بڕی هێلکە دەردان و بەربەست کردنی بڵاوبوونەوەی .

٣ – لە ناو بردنی ناوەندە خانە خوێ «لوول پێچ» بە بەکار هێنانی دەرمان یا دروستکردنی شوێنی ئاودێری وا کە نالەباربێت بۆی .

٤ – خۆپاراستن لە پیس بوون بە لەبەرکردنی جل و بەرگی تایبەت و لە دەست کردنی پەنجەوانەو هاتوو چۆ نەکردن بەپێی پەتی .

سەرچاوە :–

Medicine international Journal, infection and Tropical disease, infections chapter part 5 May 1984. by Dr. Zoheir Farid MD DTM & H FACTM. page 193, 194, 195, 197, 198.

دڵ ڕێنجی

Agina Pectoris

ئامادەکردنی

ڕزگار مصطفی محمود

دڵڕێنجی ، یا سنگ گیران ،نەخۆشییەکی سەربەخۆ نییە بەمانا زانستییەکەی ، بەڵکە نیشانەی نەخۆشیی بێهێزییە لە سوڕی تاجیدا، ئەگەر چی ئەم بێهێزییە لە نەخۆشیی مەیینی خوێنی دڵ و لاوازیی دڵیشدا دەردەکەوێت .

ئەم دیاردەیە لە ئەنجامی نەسازانی هاوسەنگی لە نێوان بڕی ئۆکسجینی دەستکەوتوو لە لایەن دڵە ماسولکەو ئەو بڕەی کە پێویستییەتی ڕوو دەدات .

دڵڕێنجی حاڵەتێکی کار ئەندامیی نائاسایی و کاتییە وەك وتمان ، کاتێ ڕوودەدات کە سوڕی تاجی (کە بەرپرسیارە لە خوێنبردن بۆ دڵ) کاری خۆی ئاسایییانە بەڕێوە نابات چونکە جۆرە تەسکییەکی تیا دروست دەبێت .

نیشانەکانی بریتین لە ئازارەو هەستکردن بەتەنگەنەفەسی لە ناوچەی ناوەڕاستی (پاسەرەوەی) سنگ و ئارەقەکردن و سڕبوونی قۆڵ یا دەست (بەتایبەتی هی لای چەپ) هەندێ جاریش تەزینی پشت و لای مل. ئەو ئازارەی نەخۆش هەستی پێ دەکات هەندێ جار توندو هەندی جاریش کەمە ، هەندێ نەخۆش هەست دەکەن بە جۆرە پەستنەوەیەك لە ناوچەی سنگ وەك ئەوەی تەنێکی قورس دانرابێ لەسەر سنگیان ، کەمێکیشیان کەمێکیشیان لە ئۆزێ نارەحەتی بەولاوە هەست بەچی تر ناکەن . ئەم ئازارانە لە کاتێ هیلاكبوونی ماسولکەکان یاو ڕوژانە دەروونییەکان دەردەکەون ، وەهەروەها لە کاتی حەسانەوە یا حەبخواردندا نامێنن . وا دەبێ کە ئازار بەهۆی کەمخوێنی و ژەهراویبوون بە گازی یەکەم ئۆکسیدی کاربۆن و زیادبوونی لێدانی دڵەوە ڕوو دەدات . ئەم نەخۆشییە لە هەندێ باردا دەبێتە هۆی مەرگی کتوپڕ .

هۆیەکانی ڕوودانی دڵڕێنجی ئەمانەی خوارەوەن :

١ – بەرزبوونەوەی پەستانی خوێن .

٢ – جگەرەکێشان .

٣ – قەڵەوی .

٤ – زیادبوونی ڕێژەی چەوری یا شەکر لە خوێندا.

٥ – باری دەروونی و توڕەیی زۆر .

جاروباریش کارکەری زگماکی خولی خۆی لە ڕوودانی دڵڕێنجیدا دەبینێ . ئەمانەی باس کران هەمووی دەبنە هۆی ڕەقبوونی دیواری خوێنبەرو دواییش بێهێزی لە سوڕی تاجیداو ڕوودانی دڵڕێنجی .

پێویستە نەخۆش دووربکەوێتەوە لە جگەرەکێشان و خواردنی چەوریش کەم بخوا .چارەسەر بە دوو ڕێگە دەبێت :

١ – چارە بە دەرمان :

تا ساڵانی شەست جگە لە هێورکەرەوەکان هیچی تریان بە نەخۆش نەدەدا ، بەڵام حالی حازر دەرمانی جۆر بە جۆر هەن کە ئەگەر زانستییانە بەکار هێنران ئەوا لە توندیی ئەم نەخۆشییە بەشێوەیەکی ئەوتۆ کەم دەکەنەوە کە نەخۆش لە باری ئاسایی نزیك دەبێتەوە ، نموونەی ئەو دەرمانانەیش :

نایترۆگلیسرین

Nitroglycerin

(یان ترای نایترین

Trinitrin

٢ – نەشتەرگەری :

ئێستا ئەم ڕێگایە لە زۆر شوێنانی جیهاندا باوە . کورتەی ئەم ڕێگەیەش ئەوەیە کە خوێنبەرە تاجییەکان دەچێنرێن یا پینە دەکرێن بەوەی کە پارچەیەك لە خوێنهێنەرێکی نەخۆشەکە وەردەگیرێت و لە نێوان شاخوێنبەرو خوێنبەرە تەسك بووەکەدا چەسپ دەکرێ بە جۆرێ ڕێ بدا بە ڕۆیشتنی خوێن لە شاخوێنبەرەوە بۆ خوێنبەرە تەسکەکەو لە ڕێگای ئەمیشەوە بۆ دڵە ماسولکەکان بچێت .

سەرچاوەکان :

1- CARDIOLOGY
D. G. Julian
3rd Edition

٢ – الصحە والحیاة – العددان الثانی والرابع – السنە الاولی .

Institut Kurde de Paris

ڕەخنە

بۆئەوانەی سڵ لە دەنگی ئەو لاوانە دەکەنەوە ؟

■ بەشی یەکەم ■

ئەوەی ئەمڕۆکە بەچاوێکی وردبینانەوە ، تەماشای باری ڕۆشنبیریمان بکات ، زوو دەگاتە ئەو حەقیقەتە کە ئەدەبەکەمان بەدەست هەندێ کەسەوە دووچاری گێرەشێوێنیو تەنگەوچەڵەمەی خنکێنەرانە هاتووە . هۆیەکانیش بەشێکی زۆری لە خوێنەری وتەو وریا شاراوە نیەو بەشەکەی دیکەشیان ئەو نووسینانە دروستیان کردووە ، کە لێوانلێون لە ڕقو کینەو بەدەست نەخۆشیی شێرپەنجەوە دەناڵێنن ، لەبەر ئەوەی نووسەرەکانیان هەرچۆنێ هەوڵ بدەن ، ناتوانن لەوە چاکتر بنووسنو خۆیان لەم ڕقو کینەیە بپارێزن ، چونکە (ڕقو کینە) بووەتە بەشێك لە دروستبوونو پێکهاتنیان . زوربەی ئەو نووسینانەش کە دەخوێنینەوە یەکسەر دروشمی : بژیو بڕوخێ بە بیرمان دەهێننەوە .. واتە بژی خێڵەکەی خۆمو بڕوخێ هەموو کەسێ لەگەڵمدا نەبێ ، یان پەیوەندیی دۆستایەتیو بەرژەوەندیم لەگەڵیدا نەبێ .. بۆیە بەپێویستی دەزانن ، ئەو کەسانە لە گۆڕەپانی ئەدەبیدا تەڵاچۆ بکەنو ئەگەر بۆیان بلوێ وەکو مێشو مەگەز بە (دي. دي. تي) دەیانفەوتێننو ڕایان دەماڵن . ئەمەش بەمەبەستی ئەوەی گۆڕەپانەکە بەچۆڵی بمێنێتەوەو خۆیان بە ئارەزووی خۆیان تەراتێنی تێدا بکەن .. لەبەر ئەوەش خوێندنەوەی نووسینێکی داهێنەرانەو نییەت پاکانەو دڵسۆزانە بووەتە مەسەلەیەکی زۆر سەیرو سەمەرەو ئەگەر هەشبێ ، ئەوە لەناو دوکەڵی ئوممیەتی ڕۆشنبیریدا ونبووە . من ناڵێم ــ خوانەخواستە ــ خوێندەواری ئەمڕۆکەی کورد ئەوەندە کلۆڵو بێئاگان ، تا نەزانن ئەو گوناحانە کێن کە ئاگایان لە بزوتنەوەی ڕۆشنبیریو ڕەوتی ئەدەبیی میللەتەکەیان نیە .. بۆیەش من لەلای خۆمەوە ئەوە بەشتێکی ئاسایی دەزانم کە دەبینم ئەوانە وەکو مۆتەکە چۆکیان بەسەر سنگی ئەدەبەکەمان دادابێو دەستیان نابێتە بینی هەر بەرهەمێك مۆژدەی بێ بێ یان تروسکەیەکی تێدا بێت . کە دەستدەنێن بەڕووشیانەوە دەزانم نیازیان خنکاندنو کوژانەوەی چرای ئەو بەرهەمەندانەیە .. لە جیاتی ئەوەی ئەو کەسانە ئەگەر حەز بەپێشکەوتنی ئەدەبی میللەتەکەیان دەکەنو تووشی نەرجسیەت نەهاتوون ، دەستی ئەو بەهرەدارانە بگرنو باوەشی میهرو خۆشەویستییان بۆ بکەنەوە ، دەکەونە دیوار دروست کردن لە نێوان خۆیانو ئەو لاوانەو تانووتیان لێدەدەن .. ئەمەش لەترسی ئەوەیە نەوەك جێیان پێ لەقولێژ بکەنو لەسەر عەرشی شیعر دایان بگرنە خوارێ .. ئەو دیوارە وەهمیەش کە بەرانبەر بەو لاوانە دروستیان کردووەو ئەو ڕەفتارە ڕەقو توندوتیژەی گرتوویانەتە بەرو ئەو هێرشە دڕندانەیەی دەیکەنە سەریان وای لە لاوەکانیش کردووە تووشی جۆرە ڕەد فیملێك ببن ، کە بەڕای من لە مەسەلەی زۆرانبازی نەوەکان ــ صراع الاجیال ــ چووەتە دەرێ ، کە یاسای بەرەوپێشەوە چووی ژیان دروستی دەکات .. ئیتر دەکەونە وێزەی لاوەکانو گاڵتە بەتواناو بەهرەیان دەکەن ، یان سەریان دەکوتنەوەو تانەو تەشەریان لێدەدەن ، یان ناوو ناتۆرەیان بۆ دروست دەکەن ، تاکو لە ڕۆڵی پێشرەوایەتییان کەم بکەنەوە .. بۆ ئەم ئامانجەش تەڕو وشك بەیەکەوە دەسووتێنن . هەر بەونیازەی چەند لاوێ لەو لاوانە بێنمە دەنگو زیاتر بە خوێنەریان ئاشنا بکەم ، بڕیارمدا ، لەپاش ئەوەی کە زانیم برا ڕۆژنامەنووسەکانیش لا لە بەهرە درەوشاوەکان ناکەنەوە ، چەند گفتوگۆیەك لەگەڵ بەهرەدارەکانیان ساز بکەم .. یەکێ لەوانەش شاعیری لاو (محەمەد عومەر عوسمان) بوو . سا لەبەر ئەوەی کاری ڕۆژنامەنووسیی پیشەی بەردەوامم نیەو تیایدا خۆم بەڕاگوزار دەزانم ، بۆیە بەناوی « ژیوار »ەوە بڵاوم کردەوە .

هەر ئەو گفتوگۆیەش (کاکە شوان ــ عەبدوڵلا عەبباس)ی ورووژاندو لەبەشە کوردییەکەی ڕۆژنامەی (العراق)ی ژمارە (٣١٢٦)ی ڕۆژی چوارشەممە ، وەرامێکی توندوتیژی ئەو گفتوگۆیەی دایەوە . ئەم نووسینەش نموونەیێکی لەو نووسینانەی پێشتر باسم لێوەکرد . بۆیە دەمەوێ بە دێر بەدێری دابچمەوەو لەسەر ئەو بیروڕایانە هەڵوێستەیەك بکەم ، هیچ نەبێ بۆ ئەوەی ئەو قاعیدە یاساییو فیقهییەمان بەسەردا نەسەپێ کە دەڵێ : [السکوت فی معرض الحاجه بیان واقرار] نەوەك ئەو بێدەنگییە لەلای هەندێ کەس بۆ ئەو بەسەرکەوتنی دابنێن .. لەبەرئەوەش ئەم گوتارەی (کاکە شوان) لە هەندێ سەرەوە پەیوەندیی بەمنەوە هەیەو لەچەند ڕستەیەکی بوغزاویدا منی تیا بەسەر کردوەتەوە ، بۆیە وەرامدانەوەیم بە پێویست زانی .

پێشەکی پێویستە بڵێم هەر شتێکم نووسیبێ یان وەرگێڕابێ ، تەنانەت ئەگەر (١) دێڕیش بووبێ ، بەناوی تەواوی خۆم نووسیومەو تەنانەت لەو کاتەشدا کە پەیامنێری ڕۆژنامەی (العراق) بووم لە ساڵی (١٩٧٦) هەرچی شتێکم نووشیبێ ، بەناوی خۆمەوە بڵاوم کردوەتەوە . لەم دواییەشدا کە داوایان لێکردم ڕاپۆرتی ڕۆشنبیریی ــ یەکێتی نووسەرانی کورد ــ لقی سلێمانی بۆ گۆڤاری (نووسەری کورد) بنووسم ، وام بەپەسند زانی ئەو جۆرە کارە ڕۆژنامەنووسییانە بەناوی (ژیوار)ەوە بڵاوبکەمەوە کە هەموو کەس بەمەی زانیوەو شتێکی شاراوە نیە . دۆستە نزیکەکانیشم ــ کە زۆرن ــ دەزانن من نەبێ کەسی دی نیە منالەکەی ناوی (ژیوار) بێو شت بنووسێ . بۆیە (کاکە شوان) ئەتحی قەڵای خەبەری نەکردووە کە نووسیویەتی : [خۆ ناوبەناو بە « مامۆستای ڕۆژنامەنووس ژیوار !! لەگەڵیا کردوویەتی »] یان دەنووسێ : [برای « ڕەخنەنووس » لە ئەصلدا و « لقاءکاری ڕۆژنامەنووس » لە هەندێك جاردا] جینایەتم نەکردووەو یەکەم کەسو دواکەسیش نیم بەناوی یەکێ لەمناڵەکانمەوە بنووسم . ئەگەر حەزیش دەکات دەیان ناوی بۆ ڕیز دەکەم کە بەناوی (مستعار)ەوە دەنووسن . خۆ هەنگیشی لەداری کلۆر نەدۆزیوەتەوە کە بزانێ (ژیوار) منم تاکو دوو نیشانەی سەرسوڕمان دابنێ ، لەکاتێکدا دەمێکە لەناوخەڵك جاڕم داوەو ڕامگەیاندووە ، کە ئەو ناوە منمو پێش بڵاوکردنەوەی گفتوگۆکەش کەسانێکی زۆرم لێی ئاگادارکردووە ــ ئەگەر حەزی کرد ناویان دەنووسم ــ ئیتر ئەم چەواشە کردنی خوێنەرانە لەپای چیو دەیەوێ پێیان بڵێ چی .. ؟!

وەکو (کاکە شوان ــ عەبدوڵلا) بۆ خۆی بەڕەوای دەزانێ بەناوی (بەهرە)و (کاکە شوان)و (مرۆڤ)و (خوێنەرێك)و (ع. م. پێنجوێنی)یەوە شت بڵاوبکاتەوە ، بۆچی من بۆم نەبێ بەئاشکراو بەئاگاداری خەڵکیشەوە بەناوی (ژیوار) بنووسم .. ؟!

لەکاتێکدا بەرانبەر هەر وشەیەك بەرپرسیارم کە بەو ناوەوە بڵاوکرابێتەوە ، یان بڵاوبکرێتەوە .. ئەوە بێجگە لەوەی کارگێرانی ڕۆژنامەی (العراق) ئەمە دەزانن کە کاکە شوان یەکێکە لە کارگوزارە نزیکەکانی . مەبەستیشم لەم زنجیرە گفتوگۆیە ئەوەیە ئەو لاوە بەهرەدارانە بخەمە بەر ڕووناکیو خوێنەر لە تێڕوانینو باری سەرنجو ئاواتیان بزانێ . دەستی ئەوانەش بگرێ کە دەیانەوێ لەسەریان بنووسن ، تا بەهۆی ڕایەکانیانەوە زیاتر لەبەرهەمەکانیان نزیك ببنەوە . زوربەی ئەو لاوانەش نەوەی پاش ساڵانی (١٩٧٥)نو لەوە بەدواوە هاتونەتە بواری نووسینو بڵاوکردنەوەوە .. لەکاتێکدا کە هەموو لایەك باسی تەنگو چەڵەمەی شیعری کوردی دەکەن ، من دەمەوێ ئەو لاوانە وەکو هێزێکی ئیضافی باڵپێوەنەر پێشکەش بکەم ، کە بەحەقیانەت هەندێکیان هەوڵی چاکیان داوە بۆ ئەوەی لە شاعیرانی (١٩٧٠) جیا ببنەوەو خۆیان لە دەملاسکەی ئەوان ڕزگار بکەنو ئیتر لەمەولا بەقورگی خۆیان هاوار بکەن . بێگومان لەناو ئەو دەیەها .. بگرە صەدەها شاعیر چیرۆکنووسو نووسەرە لاوانە کە دەستیان بە نووسین کردووە ، چەند دانەیەکیان توانیویانە بەو ئەرکو لێپرسینەوە قووڵەوە پێبنێنە ناو جیهانی ڕۆشنبیریو ئەو لکە ئەدەبییەی هەڵیان بژاردووە . لێرەشدا ڕۆژنامەنووسان پێویستە زیاتر ئەرکی داهێنانیان لا قووڵ بکەنەوەو بۆ بەخششی زیاتر بەرپرسیاریان بکەن ، تاکو زوربەی شاعیرە لاوەکان لە ژێر کارتێکردنی ئسلووبو خاسییەتی شیعری شاعیرانی پێش خۆیان دەرباز ببن ، بەتایبەتی دوای ئەوە زۆر لەو دەنگانەی لە حەفتاوە دەستیان پێکرد تا ئەمڕۆش لە (باخچەی ساوایانی شیعردا) ماونەتەوە ، هەندێکیشیان ئەمڕۆکە دەنگیان یان جامی کردووە

نازاد عبدالواحد سلێمانی

یان ژەنگی هەڵێناوە .. پێمان خۆش بێ یان ناخۆش بێ ، ئەمڕۆکە کۆمەڵێ لاوی دیکە تێکەڵی ڕەوتەکە بوونو لە پاشەڕۆژدا جڵەوی شیعری تازەی کوردی دەگرنە دەستو لەپاڵ هەندێ لە شاعیرە داهێنەرەکانی حەفتا ــ کە تا ئەمڕۆ هەر بەپێوەن ــ بتوانن چارێکی حاڵی پەرێشانی شیعری کوردی بکەن ، کە خەریکە لنگەفرتێ دەکات . بەلای منەوە گفتوگۆ سازکردنو ڕادەربڕین لە ڕۆژنامەدا کە بواری (تدخل)ی ڕۆژنامەنووسەکەی تێدا نیە ، مەسەلەیەکی زۆر تایبەتییە ، واتە تایبەتە بەڕای کەسەکەوە خۆیو ئەم ڕایانە ڕای ڕەخنەیی نین ، زۆرجاریش بەمەبەستی دەرخستنی ڕادەی ڕۆشنبیریی ئەو کەسەوە ساز دەکرێت . خۆ ئەگەر مەبەستی ناو هاتنی منە لەو چاوپێکەوتنەدا ئەوە دەڵێم من وەکو ئەو لە ژمارە (٤٣)ی گۆڤاری (کاروان)دا لە ڕاپۆرتی ڕۆشنبیریی پایتەختا ناوی خۆی بردووە بە (شاعیر !) من خۆ ئەوەم نەکردووە ، یان کاتێ کە کاك (حسەین عارف) لە زۆر لاپەڕەی کتێبەکەیدا باسی چیرۆکەکانی خۆی کردووە ، نەدەکرا باسی نەکرێن ، چونکە ئەم وەکو تۆژەرەوەیەك لەم شوێنەدا ڕەفتاری کردووە ، وەك چۆن منیشو کاك شوان وەکو ڕۆژنامەنووس نووسیومانە ، بەڵام ئەو خۆی بەخۆی دەڵێ (شاعیر) من کەسێکی دی پێم دەڵێ حەز بە نووسینە ڕەخنەییەکانی دەکەم ، کە تەنانەت وەکو خۆی دەڵێ هەندێ لە نووسینەکانمی لەبەرکردووە ، ئەوە بێجگە لەوەی خۆی ماوەو زرپو زیندووەو خۆ ئینشاڵلا بوختانم بۆ هەڵنەبەستووە .

وەك (کاکە شوان) لە پێشەکی نووسینەکەیدا نووسیویەتی ڕاستە شیعری کوردی تووشی پاشاگەردانی بووە بە دەست [هەندێك لەوانەی لە فرسەتێکی (ناوەختو بەرێکەوتدا) خۆیان ئاخنیوەتە ڕەوتەکەوە] کە (کاکە شوان) خۆیشی با ئەوەی لەبیر نەچێت کە ئەویش لە فرسەتێکی وادا خۆی ئاخنیوەتە ناو ڕەوتەکەوە ، چونکە لەگەڵ بڵقە بڵقی (ڕوانگە) خۆی کوتایە ناو گۆڕەپانەکەو هەڵواسی .. لە پەخشانەوە کەوت بەسەر شیعراو خۆی وەکو شاعیرێکی نوێخواز ڕەپێش کردو ویستی لەپاڵ کۆمەڵە شاعیرێکی دیکەوە نوێنەرایەتی شیعری تازە بکات .. ئەگەرچی کاکە شوان لە هەموو ئەو شاعیرانە بێ بەهرەتر بوو لە شیعرا ، بەڵام بەهۆی نزیکییەکەی لە ڕۆژنامەو زۆر بڵاوکردنەوەی شیعرەکانی ویستوویەتی وەکو (شاعیر !) دانی پیابنێن . من ئەگەر لەگەڵیدا نەبوومایە کە حاڵی شیعری کوردی لە پاشاگەردانی دایە ، قەت بەدوای تروسکە ڕووناکەکاندا نەدەگەڕام ، کە بە هەموو قەناعەتێکەوە دەڵێم (محەمەد عومەر عوسمان) ئەمڕۆکە لە سلێمانی یەکێکە لەو تروسکە شیعرییە ڕووناکانەو ئەگەر بەردەوام بێ هیوایەکی باشی لێدەکرێ . ئنجا بمانەوێو نەمانەوێ ئەو لاوە بەچەند پارچە شیعرێکیش بێت ، لەناو شاعیرە لاوەکاندا جیاوازی هەیەو ناتوانرێ نکوڵی لەوە بکرێت ، ئەمەش لەگوتارێکی تایبەتیدا زیاتر ڕوون دەکەمەوە . هەرچەندە من لەوەدا بەرپرسیار نیم کە لە ڕایەکانیدا چی وتووەو چی نەوتووەو چۆنی وتووە ، بەڵکو پرسیارەکانم داوەتێو بەدەستخەتی خۆی وەرامی داوەتەوە .. بۆ ئەوەی بیروڕایەکانی زیاتر ڕۆشنایی بخاتە سەر شیعرەکانو ڕەخنەگران لە جیهانەکەی نزیك بکەونەوە ، چونکە ئەوەندەی ئاگام لێبێت (١٢) ڕەخنەگرو ڕۆشنبیرو شیعر ناس خەریکن لەسەری دەنووسن . ئەوە بێجگە لەوەی لە سلێمانی (٢) کۆڕی بۆ گێڕاوەو لە هەولێریش خەریکن کۆڕی دیکەی بۆ بگرنو لەسەر شیعرەکان بدوێن . ئەم پێشەکییەی (کاکە شوان) بۆ گوتارەکەی نووسیوە هەمووی (اسقاطات)ی خۆیەتی بەم کوڕە لاوەی فرۆشتووە . هەموو ئەو قسانەش

ئاراستەی خۆی کراوە . ئەو لەگەڵ ئەوەشدا کە دەسەڵاتی هەبووە بۆ بڵاوکردنەوەو بڵاونەکردنەوەی بەرهەمی ئەمو ئەو ، هەمیشە بەدوای نووسەرو ڕەخنەگرو بازاڕداگەڕاوە تاکو لەسەری بنووسنو هەر چۆنێ بێت ناوێکی بەباشیی لەشیعری کوردیدا بهێننو هەمیشە خۆی بەمەغرور زانیوە کە حەقیان نەداوەتێ یان لە بزوتنەوەی شیعری تازەدا لایان لێ نەکردوەتەوە . (محەمەد عومەر عوسمان) کە بێ ئیشەو لە هیچ ڕۆژنامەکیش دەستی ناڕوا ، نە منو نە کەس ئیشمان پێی نیە تا داکۆکی لە بەهرەی شیعری بکەینو بچین پرۆپاگەندەی بە ناحەقی بۆ بکەین ، چونکە لە لای من هەردوو حاڵەتەکە ڕەت کراوەیەوە شاعیری چاکیش لە سەرووی ئەو ئیعتیباراتانەوە دەبینم . نە بەرزکردنەوە دەیکا بە شاعیرو نە نزم کردنەوەکەش لە شاعیری دەخا .. من کە ئەو گفتوگۆیەم لەگەڵ ئەو شاعیرە سازدا چاك دەمزانی کەسانی خاوەن غیرە پێی شبر دەبنو بەنامەوزوعییەتەوە بەڕووی هەردوکماندا هەڵدەشاخێن ، ئەگەر بە قسەی کاڵو کرچیش بێت لێمان دێنە دەنگو شمشێرە ژەنگاویەکەیان بەڕووماندا ڕاست دەکەنەوە . بەڵام من ویستومە بەرانبەر بەگەورەیی شیعر لێپرساوی بکەم تا بەرانبەر بەو ئەرکە قورسە کۆڵ نەداتو سارد نەبێتەوە ، هەروەك چۆن لە ساڵی (١٩٧٦) لەگەڵ شاعیری لاو (جەلال بەرزنجی) بە عەرەبی گفتوگۆیەکی لەم بابەتەم سازکردبوو ، کە ئەویش بیروڕای خۆی دەربڕیبوو ، کاتێ لەسەر شیعرەکانیم نووسی ، سوودم لەو چاوپێکەوتنە وەرگرت . من لەوەدا خۆم بە بەرپرسیار دەزانم کە دەڵێم ئەو کۆمەڵە شیعرە تاقانەیەی (محەمەد عومەر عوسمان) زۆر باڵاترو کەڵەگەتترە لە هەموو دیوانەکانی (کاکە شوان) . خۆ ئەگەرچی ئەم تۆمەتی لە خۆبایی بوون دەداتە پاڵ ئەم لاوەو هەموو لاوەکانی ئەمڕۆکە دەنووسنو دەخوێننەوە ، بەڵام فەرموون لەگەڵما با بزانین لەپاڵ تەوازوعە دەستکردەکەی چ نەرجسیەتو لەخۆ بایی بوونێك دەردەخا . هەموو هۆیەکەشی بەلای منەوە بۆ ئەو (غیرە)یە دەگەڕێتەوە کە بەرانبەر بەو لاوانە دروستی کردووە . بەتایبەتی ئەم شاعیرە لاوە کە لەوەتەی شیعرەکانی لەچاپ داوە ، بووەتە مایەی باسو خواسو لێدوانی زۆر دانیشتنو کۆڕو کۆبوونەوەو پرۆژەی نووسینو تەنانەت ئەوانەش کە چارەی شیعری تازەیان ناوێ ، بەشاعیر ناوی دەبەن .. کەچی ئەو ئەوە چارەکە صەدەیەکە دەنووسێ تا ئێستا بەقەدەر چارەکێ ئەو شاعیرە لاوە ، وەکو شاعیر نرخییان بۆ دانەناوە . بۆیەش هەر زوو کورد بدوێنەو شەرعی خۆتی لەگەڵ بکە دەڵێ : (من وەك مەسەلەیەکی تایبەتیو شەخسی ئەم مەسەلەیە ناهروژێنم) ! پاشان یەکسەر وا دەست پێدەکا : (شاعیری « تازە پێگەیشتوو !!! » کاك محەمەد عومەر عوسمان) سێ نیشانەی (!!!) سەرسوڕمانیشی بۆ تازە پێگەیشتووەکە داناوە چونکە گومانی لەوە هەیە شاعیری (تازە پێگەیشتووش) بێت .. ! لە کاتێکدا ئێمە وەکو شاعیرێکی لاو نیشانمان داوە بۆیە نووسیومانە (من الشعراء الشباب) . قسەکانیشی هەمووی ئاواتی گەنجێکن کە بەم شێوەیە شیعر دەبینێو دەیەوێ وا هەوڵی بۆ بدات ، کە ئەمەش مافی خۆیەتی ، ئیتر نازانم بۆ کەس نەبێ بە شیعری کوردی بڵێ لە پشتی چاوت برۆ هەیە ، (کاکە شوان) گورج لێی دێتەدەنگو دەکەوێتە ورووژاندنی عاتیفەی خوێنەری سافیلکەو بەناوی (مستعار)ەوە خۆی دەکاتە دەمڕاستی هەموو شاعیرانی کوردو بەناوی (تەوازوعەوە) ! دەکەوێتە پەلەقاژەو ڕای قەڵەوو تانوویان ڕووبەڕوو دەکاتەوە .. ؟ ئایا ئەوە سەرکەوتنێك نیە بۆ ئەو لاوانە کە ئەو جۆرە کەسانەیان ورووژاندوە ؟! ئایا ئەو دەنگانەی کە ئەمڕۆکە کە ڕوویان هەڵێناوە ، کاتی ئەوەیان نەهاتووە پشوویەك بدەنو و بچنە دواوەو ڕێ بۆ ئەو تواناو بەهرە شیعرییانە چۆڵ بکەن .. ؟ کە بە بەرهەمو بەخششی خۆیان سەلماندوویانەو دەیسەلمێنن ئەو دەنگە ژەنگاویانەیان تێپەڕاندووە ، نەك (بەڕای زل زلو عەجائب) ! وەکو کاکە شوان نووسیویەتی ؟ . ئایا ئەمە سەرکەوتن نیە بۆ ئەو لاوانە کە کارێکی وا دەکەن ئەو جۆرە شاعیرانە زوو خۆیان لەناو قسەکانیاندا بدۆزنەوەو بەزەیییان بە حاڵی خۆیان بێتەوە کە چەند لە کاروان بەجێماون .. ؟! کەسێ چەندین ساڵ بێ لافی شاعیریی لێبداو خۆی بەنوێخواز بزانێ ، کەچی تا ئێستا جگە لەو نووسینە لاوازەی لە (هاوکاری)دا نووسەرێ بۆ بەرژەوەندیی خۆی لەسەر نووسیبوو ، لە لایەن نووسەرێکی دیکەشەوە چەند ئیشارەتێك بە شیعری دراوە ، ئیدی کەس دانی خێری بەشیعری ئەودا نەناوە .. منیش کە ویستم شیعری کوردی بکەمە عەرەبی جگە لە شیعری (توانەوە لە ئازارەکانی ڤان کوخ)دا کە لە لایەن نووسەرێکەوە کرابوو بە عەرەبی ، بەهەزار شەڕەشەق شیعرێکیم دۆزییەوە کە ڕووی مەجلیسی ببێ . کەچی ئەم لاوە لە کۆمەڵە شیعرێکی چاپکراویدا دەتوانم دەستنیشانی کۆمەڵێ شیعری جوانی بکەم .

■ ماویەتی ■

دیاردەی کارپێکردنی منالان

منال بۆ فرۆشتن . هەی منال!!

منالێك بەدوای کەرو بارەوە .

ئەوەی لە ڕاستیدا ڕوونەداو ، ئەو ژیانە تاڵو سەختەی ملیۆنەها منالی ئەم جیهانە ئەژین ، گەلێ گەلێ لەو وێنە جوانو ڕازاوانەی منالانەوە دوورە کە لەسەر لاپەڕەی گۆڤارو ڕۆژنامەکانو لەسەر پەردەی هەندێ فلیمی پڕۆپاگاندە ئەخرێتە بەرچاوی ملیۆنەها خوێندەوارو تەماشاکەری ئەم جیهانە . لە زۆر وڵاتی ئەم جیهانەدا ملیۆنەها منال لەجیاتیی ئەوەی بڕۆن بۆ قوتابخانەو پەروەردە ببنو فێری خوێندەواری بکرێنو ڕێگای دواڕۆژیان بۆ خۆش بکرێ ، لە بەیانییەوە تا ئێوارە کار ئەکەن ، ڕەنج ئەکێشن ، خۆئەفرۆشن ، یا ئەیانفرۆشن ..

ڕای گشتیی جیهان هەمیشە گوێ قوڵاخی هەواڵێکی ناخۆشی ڕووداوێکی لەپڕی وەك بوومەلەرزەیەك ، تەقینەوەی کرکانێك ، کەوتنە خوارەوەی فڕۆکەیەك یا شتێکی لەم بابەتەیە کە زیاتر لە سنووری دەسەڵاتی ئادەمیزاد بەدەرەو کاری سروشتی هێشتا لەغاو نەکراوە .. کەچی لەئاستی ئەو هەواڵە ناخۆشانەی کە لە ئەنجامی ستەمی کۆمەڵایەتیو پاشکەوتوویی سیستێمی ژیانو دەسەڵاتی سەدەها ساڵی ئیمپریالیزمو داگیرکەرانەوە بە میرات بۆ زۆر لەم گەلانی جیهانە ماوەتەوە ، گوێی کەڕەو بایەخێکی ئەوتۆیان ناداتێو ڕۆژی دە جار بێ یانبیسێ ، وەك بایەکی بەرگوێ نەکەوتبێ ئاوا بەسەریانا ئەڕوا .

کڵۆلیو کوێرەوەریو بەمنالی ناچاری کارکردن بوونی منالان ، لە هەرە ناخۆشترو دڵ ئازاردەرترینی ئەو هەواڵانەیەو ، لە زۆر لای جیهانا ئەوەندە زۆر بەر چاوو گوێ ئەکەوێ ، ئەوەی دڵو دەروونێکی زیندووی هەبێ ، بۆی ئەبێ بە ئاو ، بەڵام بێ ئەوەی ئەنجامێکی وای لێ وەپاش بکەوێ ، هەروا لەم گوێی خەلکەکەوە دێو لەو گوێیانەوە دەرئەچێ !

بەپێی ڕاپۆرتێکی یونیسیف ، لە ساڵی ١٩٧٨دا نزیکەی ٥٤ ملیۆن منال کە هیچیان تەمەنیان نەگەیبوە ١٥ ساڵان ، کاریان ئەکردو ، تا ساڵی ١٩٨٢ ژمارەیان گەیشتە ٧٥ ملیۆن . بەڵام کۆمەلی گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکان لەو باوەڕەدایە کە ژمارەیان لە ١٥٠ ملیۆنیش تێ ئەپەڕێ . ملیۆنەها لەم منالانە لە ئەفەریقاو ئەمەریکای لاتینیو ، دەیان ملیۆنیشیان لە ڕۆژهەڵاتو باکووری ڕۆژهەڵاتی ئاسیان . هەر لە تورکیادا ملیۆنێك منال زیاتر کارئەکا . هەروا لە میسرو لە فیلیپینیش ، لە پاکستانیش دوو ئەوەندەو ، لە ئەندەنووسیاو لە بەرازیل سێ ئەوەندەو ، لە هیندستان ٢٠ ئەوەندە . هیچ دەزگایەك بە وردی نازانێ لە هەرلا چەندەو تەنها بۆچوونو ڕەملێ دانەو ، هەرچی بووترێ ، بە هەرحال کەمتر لەوەی ڕاستییەکەیەتی ..

وەنەبێ کارپێکردنی منال دیاردەیەکی نوێی ئەم چەرخە بێ . کتێبی گەڕۆکە پێشینەکان کە باسی ژیانی ئەو ولاتانە ئەکەن کە ئەو گەڕۆکانە دیویانن ، هەموو پڕن لە باسی کارپێکردنی منال ، بەتایبەتی لە کردنە تەك ئاژەلو لە کاروباری کشتوکاڵا . بەڵام لە سەرهەلدانی شۆڕشی پیشەسازییەوە لە ئەورووپا ، منال لەبەر کەمیی کرێ دەسیان بە کۆمەل ڕاپێچ کران بۆ مەیدانی کارو ، بۆرژواکان بێ ڕەحمانە خستیاننە بەر ئیش .

دەردوداو کارەساتی سروشت سالی ملیۆنەها کەسی بەکوشتئەداو ئیشوکار لە زۆرلا پەکی ئەکەوت .. بۆ پڕکردنەوەی جێگای چۆڵبووی ئەوانە ، لە منال خستنەکار بەولاوە چارەیەك نەبوو . چارەیەکی ئاسانو بەسوودیش بوو ، چونکە منال لە گەورە ئاسانتر ئەهێنرانە ژێر بارو ، دەسمزیان کەمتر بوو ، نەقابەو شتیوایشیان نەبوو لەسەریان بێتە دەنگو داکۆکییان لێ بکا . سەرەڕای هەموو ئەوەیش چەکێك بوون بەدەس خاوەنکارەوە بۆ دەمکوتکردنی کرێکارە گەورەکان ئەگەر مانیسان بگرتایەو داوای دەسمزی زیاتریان بکردایە . بەمچەشنە منال بابەتێکی بەکەلك بوون بۆ وەدەس هێنانی قازانجی زۆرتر بۆ سەرمایەدارەکانو بۆ کەمکردنەوەی ڕۆژانەی کرێکاران . لە لایەکیکەشەوە کەمیی کرێکار کە ئەبوو بەهۆی کارپێکردنی منال .

لە لادێکانیشا ئەبوو بەهۆی ئەوە کە جووتیار منالەکانی خۆی بخاتە بەرکار ، چونکە وەرزێری گەورەی دەسگیر نەئەبوو بەکرێی بگرێو ئیشوکاری بۆ بەڕێوە نەئەچوو یا لەبەر بێدەسەڵاتی بۆی بەکرێ نەئەگیرا . لەبەرئەوە ناچار ئەبوو منالەکانی خۆی بخاتە ئیشو منالی زیاتری ببێ تا کاری بەئاسانتر لە بەردەستا بڕوا . کە دەرامەتیشی ئەوەندە نەئەبوو بەشی خێزانەکەی بکا ، ناچار ئەبوو منالەکانی لای ئەمو ئەو بخاتە بەرکار بۆئەوەی چەند پوولێکی دەسگیر ببێ ئەرکی ژیانی پێ ئاسانبکاو ، بەمجۆرە ڕەنجی شانی منالە بچووکەکانی خۆی ئەخستە بازاڕی کڕینو فرۆشتنەوە .

جا ، ئێستاش هێشتا ئەم بارودۆخە لە گەلێ لای جیهانا بە هەموو توندو تیژییەکەوە ماوەو ، منال گرفتاری دەردی ڕۆژی چەند سەعات ڕەتاندنەوەن ، لە کاتێکا کە ئەبوو لەسەر تەختەی قوتابخانە دانیشنو بخوێنن .

بەڵام ئاخۆ ئەم ملیۆنەها منالانە ، چ کارێك ئەکەنو ، بەچییەوە خەریکنو ، لە چ بارو دۆخێکا کارئەکەن ؟

لە لادێکانی میسردا منال بە کاروباری کشتوکاڵەوە خەریکن : ئاودێری ئەکەن ، گەرای کرمی لۆکە کۆ ئەکەنەوە ، قۆزاخە لێ ئەکەنەوە .. لە لەخۆرکەوتنەوە تا خۆراو ائەڕەتێنەوەو گۆرانی ئەلێن .. گۆرانییەکانیان بووە بە بەشێك لە فۆلکلۆری میللی .. لە کوورەی ئاسنگەرانا کارئەکەن .. لای بەرگدروو پێلاودروو دارتاشو هەموو جۆرە وەستایەکیتر ، لە بەیانییەوە تا تاریك دادێت ، منالانی لە پێنج ساڵان بەرەو ژوور خەریکن .. یا لەسەر سەرەنوێلکەکان موشەمووش بەدوای ئەوەدا ئەگەڕێن شتێك بدۆزنەوە ، یا لە بەردەرگای مالاندا پاشماوەی داکراو هەلئەدەنەوە ، بەلکو ئەمە خوایە شتێکی تیابێ دەسیدا بۆ ئەوە بیخۆن . لە زۆر شوێنیشدا بە سەتڵێ ئاوو پارچە پەڕۆیەکەوە وەستاون بەلکو کەسێ بێ خاوێنکردنەوەی ئۆتۆمۆبیلەکەیان پێ بسپێرێ .

لە مەغریب لە ١٧ کارگەی دەولەتیو ٦٢ کارگەی تایبەتیدا منال هەفتەی ٧٢ سەعات کارئەکەن . منالی ٧ ـ ١٢ ساڵان قالی دروستئەکەن .. کاری دەستیی وا ئەکەن گەڕۆکە ئەورووپاییەکان شەیدای ئەبنو بە پارەیەکی گران لە خاوەن کارەکانی ئەکڕنو ، ئەو منالە بەسەزمانانەیش چیزێکی کەمیان نەبێ پێ نابڕێ . هەزاران منالیتریش خەریکی نەخشو نیگاری سەر تەختەو مسن ، کرێیەکی ئەوەندەیش کەمو ناچیز وەرئەگرن هەر ئەلێی بەخۆڕایی کارئەکەن .

لە تورکیا ٧٪ی منالانی لە ١٥ ساڵان کەمتر ، بەدرێژایی ڕۆژ خەریکی کارن . ئەمانە چواریەکی دەستی کارکەری تورکیا پێکدێنن . لە وەرشە میکانیکییەکانا ، لە کارگەکانی جلو بەرگو پێلاودا ، هەفتەی ٦ ڕۆژ ، ڕۆژی ١٢ سەعات کارئەکەن . کرێ دەسیشیان چواریەکی لای کەمی کرێدەستە . هەر لە تورکیادا خاوەنکارەکان سێیەکی کارگەکانی خۆیان لای دەولەت ناونووس نەکردووە . ئەو دوو سێیەکەکەی لە بازاڕی ڕەشا کارئەکەنو منال تیایاندا کارئەکەن . ژمارەی ئەوانەی لە تورکیا لە تەمەنی کارکردنان (١٥ ـ ٦٧) بە ١٧ ملیۆن کەس دەسنیشان کراوە ، کەچی لەم ١٧ ملیۆنە تەنها

بڕوانە ل ١١

م٠ م٠ ك٠
بە دەسکارییەوە
لە گۆڤاری (الیوم السابع) وەرگێڕاوە

منالێکی شاگرد دارتاش .

لە نێوان رۆشنبیریو شارستانیەت دا

ئامادەکردنی
● کامران عبدالله خضر ●

مێژوونوسەکانی شارستانیەتو ڕۆشنبیرییە جیاوازەکان ، پێش ماوەیەك دوورتر لە ئێستا بابەتی ـ شارستانیەت ـ و ڕۆشنبیری ـ یان هەلسەنگاندووە ، سەبارەت بە سروشتی هەریەکەیانو پەیوەندی بەوی تریان ، ئەمەش بە لێکۆلینەوەو شیکردنەوە بەو دوو زاراوەیەی خۆیان ، لە ڕووی دەربڕینی زمانەوانی (شارستانیەت ـ ڕۆشنبیری) و لە ڕووی ناوەڕۆکی هەریەکەیان لە کاتی ئێستاداو لە ڕووە مێژوویییە پێشکەوتنەکەیەوە پێ بە پێی چەرخەکان . وا دەرئەکەوێ ئەوانەی گرنگییان داوە بە لێکۆلینەوە کۆمەلایەتییەکان [زانستە ـ مرۆڤایەتییەکان] ، سەرەتا لە سەدەی شازدەهەمەوە دەستیان کردووە بە بەکارهێنانی هەردوو زاراوەی شارستانیەت (الحضارة المدنیة) ، وە ڕۆشنبیری . هەرچەندە بەکارهێنانی ئەم دوو زاراوەیە ، وێکبوون لەسەر مانایەکی داتاشراوو وورد بۆ هەریەکەیان لە خودی خۆیدا پێك ناهێنێو بەتایبەتی لە ڕووی ناوەڕۆكو پێکهاتنییەوە . ئاشکراشە کە زاراوە زمانەوانییەکان لە ڕستی زانستە سروشتیو کۆمەلایەتییەکاندا بە بێ گۆڕان ئەمێنێتەوە ، بەڵام هەروەکو زانراوە ناوەڕۆکیان وەها نامێنێتەوە . ئەگەر ئەمە بەم شێوەیەبێ ـ وە ئەوە ووتوێژ کۆڕینەوەشی ناوێ ـ پێویستە پیاو ناوەڕۆکی ڕۆشنبیریو شارستانیەت هەلسەنگێنێ لە ڕووی پێشکەوتنییەوە پێ بەپێی چەرخەکان . وا دانراوە کە مێژوونوسو فەیلەسوفی ئوسکوتلەندی ئادەم فێرێکسن (١٧٢٣ ـ ١٨١٥) یەکەمین کەسە کە زاراوەی شارستانیەتی بەکارهێناوە : بۆ دەربڕین لەو قۆناغە مێژووییەی کە شێوەی ـ جۆری ـ مرۆڤی پیا تێپەڕیوە ، لە ئەنجامی ووردوخاش بوونی کۆمەلگای سەرەتایی : هۆزایەتی ـ وەحشی ـ یان بەربەری . ئەمەش مانای کە « شارستانیەت » پەیوەستە بە گەشەکردنی چەشنێکی تازە لە کۆمەلگا نیشتەجێ نیسبییەکان لە ئەنجامی ژیانی پەرەوازەییو جێ گۆڕکێی هۆزایەتی سەرەتایی . وە بە تێپەڕبوونی کات ، کۆمەلگا نیشتەجێ نیسبییەکان نیشتەجێتر ئەبوونو دائەتاشرانو پێش ئەکەوتن . ئەم مانا دەستنیشان کراوە زیاتر بلاوە لە نێو مێژوونووسە کۆنەکانی شارستانیەت . لەگەل ئەمەشدا مانای شارستانیەت ، مانایەکی تەسکتری بەخۆوە گرت لەو مانا مێژووییە کۆنەی

کە باسمان کرد ، ئەمەش بەکارتێکردنی مێژوونوسو فەیلەسوفی ئەلمانی شبنگلەرو مێژوونوسی بەریتانی تۆینەبی : نەك بۆ دەربڕینی ئەو تاکە شارستانیەتە مرۆڤایەتییەی ئەنجامی ووردو خاشبووی کۆمەلگای سەرەتایی ، بەلکو بۆ دەربڕین لەو « شارستانیەت »ە ناوخۆییە جیاوازو بە دوای یەکدا هاتووانە . شبنگلەر (٩) دانەی لێ دیاری کردبوونو بە تێڕوانینی تۆینەبی تێکڕا لە (٣٠) تێپەڕی کردبوو . کە واتە ڕوون بۆوە کە زاراوەی شارستانیەت لە کاتی ئێستادا دوومانای هەیە : یەکێکیان کۆنترو زیاتر بلاوەو دەلالەتی تاکە قۆناغێکی مێژوویی دیاریکراوە ، کە مێژووی ڕەگەزی مرۆڤی پێ جیاکراوەتەوە لە ووردوخاش بوونی کۆمەلگای سەرەتاییەوە . بەڵام مانای دووەم کە تازەترو تەسکترە ، بوونی شارستانیەتە جۆر بە جۆرەکانی گەلە جیاوازەکانە .

لەم گۆشەی مانای دووەمەوە ، دیاریکردنی زاراوەی « شارستانیەت » ، گرنگی یەکی تایبەتی بەخۆیەوە ئەگرێ لەکاتی بەکارهێنانیماندا .

ئەگەر پیاو ئەم زاراوەیەی بەمانا فراوانەکەی بەکارهێنا ، ئیتر بابەتی جیاکردنەوە لە نێوان شارستانیەتە مرۆڤایەتییە ناوخۆییەکان گرنگی یەکی لاوەکی ئەبێ . بەڵام پیاو لەم بارەدا دەستە وەستانیش ئەبێ بۆ ئەوەی خۆی لە قەرەی لێکۆلینەوەی گرنگترین تایبەتمەندییەکانی ئەم شارستانیەتە بدات پێ بە پێی چەرخەکان هەروەکو ئاشکرایە . بۆ نموونە لە دەولەتە کۆنەکاندا [لە خاکی نێوان دوو ڕووبارو لە دۆلی نیلو لە یەمەنو هیندو ڕۆژهەلاتی دووردا] ، وە لە ماوەی دەرەبەگایەتی لە چەرخەکانی ناوەڕاست [دەولەتی ڕۆمانیو بێزەنتیو ئەمەویو عەباسی] و هەر لە ماوەی پاش شۆڕشی ئینگلیزیو شۆڕشی فەرەنسی تاوەکو سەرەتای ئەم سەدەیە (ئیمپراتۆریەتی نەمساوی ـ هنکاریو ئیمپراتۆریەتی عوسمانیو بەریتانی) .

لە لایەکی دییەوە ، بەکارهێنانی زاراوە تەسکەکە پێویستی بە تێڕوانینێکی سەرانسەری هەیە کە شبنگلەرو تۆینەبی وەسفیان کردووە لە پێویستی جیاکردنەوەی نێوان تایبەتمەندییەکانی شارستانیەتە جۆر بە جۆرەکان و لە ڕووی ڕامیاریو ئابووری بە پلەی یەکەمو گرنگترینیان .

زاراوەی « شارستانیەت » ـ بە زمانی ئینگلیزی ـ لە ووشەیەکی لە بنچینە لاتینی داتاشراوە ، ئەویش بە مانای هاونیشتمانی ، یان کۆمەلایەتی بە مانای پەیوەست بەکاروبارە مەدەنییەکان لە پەیوەندییەکانی خەلکدا ، گومانی تێدانییە ئەوەی شوێن جێ پێی مێژووی گەشەسەندنی شارستانیەتەکان بکەوێ ، بۆی دەرئەکەوێ کە هەریەکێکیان بەچەند قۆناغێکی پێشکەوتنی سەرکەوتوو خاوەنی ڕادەیەکی شارستانیەتی جودادا تێپەڕیوە ، لە ڕووی پەیوەندی لەنێوان دەسەڵاتی ڕامیاریو هاونیشتمانییەکانو لە ڕووی پەیوەندی هاونیشتمانییەکان خۆیان ، وە بڕی ئەو بەرهەم هێنانە پیشەسازیو کشتوکالی پێشکەوتنی ئاوەدان کردنەوەو ڕۆشنبیرییە ، وە ئەمە ئاشکرایە لە شارستانیەتە کۆنەکاندا کە لە خاکی نێوان دوو ڕووبارو دۆلی نیلو هیندو یەمەنو ڕۆژهەلاتی دووردا دروست بوون ، لە شارستانیەتەکانی ماوەی چەرخەکانی ناوەڕاست : ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانیو ئیمپراتۆریەتی بێزەنتیو دەولەتی ئەمەویو عەباسیو لە شارستانیەتە هاوچەرخە ڕۆژئاواییو سۆشیالیزمەکاندا .

بەڵام زاراوەی « ڕۆشنبیری » ، چەند مانایەکی جۆر بە جۆرو جیاواز هەلئەگرێ ، لەگەل ئەمەشدا ئەم مانایانە بەگشتی بۆ دوو کۆمەل دابەش ئەکرێن : یەکێکیان ئەو مانا فراوانە هەلئەگرێ کە هەموو پێدراوەگیانی (الروحیه)و مادییەکان ئەگرێتەوە ، ئەوی تریان ئەو مانا تەسکە هەلئەگرێ کە تەنیا پێدراوە گیانییەکان ئەگرێتەوە .

ئەوەی شایانی باسیشە بوونی چەند جیاوازییەکی ڕەچاوکراوە لە نێوان مانای دوو زاراوەی « شارستانیەت »و « ڕۆشنبیری »دا لەکاتی بەکارهێنانیاندا بۆ وەسفی ئەم کۆمەلگایان ئەویتر لەم ماوە مێژووییەیان ئەویتر ، وە لەکاتی وەسفکردنی ئەم کەسەیان ئەوی دیکە لە هەمان کۆمەلگادا ، وە بۆ نموونە خەلکی ئەلێن : ئەم کۆمەلگایە شارستانە ، بۆ جیاکردنەوە لە کۆمەلگای سەرەتایی یان وەحشی یان بەربەری ، هەروەها خەلکی ئەلێن : ئەم کەسە ڕۆشنبیرە ، بە مانای زانیارە یان بیر ڕووناکە ، بۆ جیا کردنەوە لە کەسێکی نەزان ، لەگەل بوونی پەیوەستێکی ئەندامی لە نێوان شارستانو ڕۆشنبیردا .

کە واتە چەند پێدراوێکی گیانیو مادی هەیە لە ڕۆشنبیریدا ، وە لەم گۆشەیەوە ڕۆشنبیری بە شارستانیەتەوە پەیوەست ئەبێ لە ڕووی پێدراوە مادییەکان لە هەر یەکێکیان بەلای کەمەوە . لە لایەکی دی یەوە ڕۆشنبیری هەرچەندە لە هەندێ کاتدا وەکو شارستانیەت تەماشای ئەکرێ ، بەڵام جیاوازییەکی ڕەچاوکراو لە نێوانیاندا هەیە : ڕۆشنبیری مانای تێکڕای ئەو (پێدراوە گیانیو مادی)یانەیە کە جۆرو چەشنی مرۆڤ بەرهەمی هێناوون لە ڕێڕەوی مێژووی درێژیدا ، وە ئەمە بەسەر شارستانیەتیشدا ئەچەسپێ لە لایەنە مادییەکەیەوە .

بەڵام شارستانیەت فراوانترین بڕوماوەیە لە ڕووی ناوەڕۆکە کۆمەلایەتییەکەیەوە ، لە لایەکی دیکەوە ڕۆشنبیری کۆنترە لە شارستانیەت لە لایەنە مێژووییەکەیەوە ، ئەمەش بەهۆی دروستبووی ڕۆشنبیری لە کۆمەلگا سەرەتاییەکان وێژەی میللی (الادب الشعبی) : سەما : گۆرانی : وێنەکردن لەسەر دیواری ئەشکەوتەکان .... وە هتد .

لە کاتێکدا کە شارستانیەت لە واقیعدا لە ڕووی شێوازە مێژووییەکەیەوە بە دروست بوونی شارونیشتەجێکان دەستی پێکرد .

● پەراوێز :
ـــ ئەم باسەی دکتۆر نوري جعفر لە ڕۆژنامەی ـ الجمهوریه ـ ژمارە ٥٧١٦ دەرهێنراوە کە بە دەسکارییەوە .

Institut Kurde de Paris

دیاردەی ـ پاشماوە

٦ ملیۆن كەسیان بەر دەسەبەربوونی كۆمەڵایەتی ئەكەون . ئەی ئەو ١١ ملیۆنەكەیان چیان بەسەر هات ؟

ئەو ڕووداوانەی لە كارگەكانی ئەو وڵاتەدا ڕوونەدەن ، ئەوە دەرئەخەن كە منالی كرێكار لە چ بارودۆخێكی سەختا ئەژیو كارئەكات . لەو وڵاتەدا ، لە ساڵی ١٩٨٣دا ١٦ هەزاركەس كە تەمەنیان لەنێوان ١٥ ـ ١٩ ساڵ بووە ، بەهۆی كارەوە تووشی دەرد بوون . هەروا ٨٠٠ منالی لە ١٥ ساڵان خواریش . لە یەكێكیش لە دەباغخانەكانی ئەستەموڵا ٩ كچی لە ١٦ ساڵان كەمتر بەهۆی كارەوە مردوون .

لە ئیتالیایش مافیا بەشێوەیەكی ڕاستەوخۆ یا ناڕاستەوخۆ كاری نیو ملیۆن منال بەشێوەیەكی ناقانوونی بەڕێوەئەبا كە لە پیشەسازیی پێستەو پێڵاوو جلوبەرگو وردە ئامێری ئۆتۆمۆبیلو چاخانەو بارو تەماتەكردنەوەو شوانیو شتیوادا كارئەكەن . هەر لە شاری ناپۆلیدا زیاتر لە ٥٠ هەزار منالی لە ١٤ ساڵان كەمتر بە كرێیەكی كەم لە بازاڕی ڕەشا كارئەكەن . لە میلانۆ مافیا قۆنتەراتی منال هێنان بۆ كارپێكردن لەگەڵ سەرمایەدارەكان مۆرئەكاو كەسیش لەترسا نقەی لێوە نایەت . ئیتالیا هەرچەندە بە وڵاتێكی پێشكەوتویش دائەنرێ ، ئیش بە منال كردن یەكێكە لە پایەكانی ئابووری لەو وڵاتەدا ، وەك هەر وڵاتێكی سەرمایەداریو ، بێكاریی گەوران تیا زۆر باوە ، چونكە كار بە منال كردن سوودێكی زیاتری بۆ خاوەنكارەكان تیایە . خاوەنكار لەوە ئەگەڕێ چۆن كاری خۆی باشتر ڕاپەڕێنێ . دەیان كارگەی نهێنیو ناونووس نەكراو لە ئیتالیا هەیە كە خەرجوباج بە دەوڵەت نادەنو منال بەكرێیەكی كەم بەكرێ ئەگرنو ، لەمەوە ئەتوانن كەلوپەل بنێرن بۆ هەموو بازاڕەكانی جیهانو بە نرخێكی وای بفرۆشن بەربەرەكانێی كەلوپەلی وڵاتانیتری پێبكرێ كە لەبەرئەوەی كرێكاری گەورە دروستی كردووەو لەژێر سێبەری قانوونا دروستكراوە ، نرخی گرانترە .

لەم دواییەدا لێكۆڵینەوەیەك لە ئیتالیا بڵاوكراوەتەوە بە ناوونیشانی « نا ، یاری ناكەم .. كارئەكەم » . لەم لێكۆڵینەوەدا ئەڵێ : لە هەر ٣٢ قوتابییەكی پۆلی پێنجەمی سەرەتایی ١٨ یان بەدرێژایی ساڵ كارئەكەن لە ٩ پیشەی جیاجیاداو زوربەیان ڕۆژی ٦ سەعات زیاتر كارئەكەن . چواریشیان ڕۆژی كاریان ١٢ ـ ٩ سەعاتە ، ٩ یشیان لە كاتی پشوودا كارئەكەنو تەنها ٥ یان كارناكەن . لەناو منالە ئیشكەرەكانیشا ١٧ یان بە بێقانوونی كارئەكەنو هەفتەی ٦ ـ ٥ ڕۆژ كارئەكەنو كاتی ئەوەیان نییە وەك منالیتر یاریبكەن .

لە ئینگلتەرەیش كە مێژوویەكی كۆنی لە كارپێكردنی منالا هەیەو ، هەر لە سەرەتای شۆڕشی پیشەسازییەوە كار بە منال تیا كردنی تیابووە بە مۆدە ، ٢٥٪ی منالانی ١٦ ـ ١٣ ساڵان هەمووساڵێ چەردەیەكیش بێ هەر كارئەكەن . زوربەی ئەوانەی بەیانیان شیرو كاكاوو ڕۆژنامەو شتیوا بەسەر ماڵانا دابەش ئەكەن ، منالن ، كە پێش چوون بۆ قوتابخانە ئەم كارانە ئەكەن . ئەمەش كارێكی زۆر ئەكاتە سەر پلەی خوێندەوارییان . لەگەڵ سەختتر بوونی باری ژیانا ، منالێكی زۆریش دەسیان داوەتە كاركردن بۆئەوەی ئەركی ژیانی خێزانی خۆیان كەمێك سووكتر بكەن .

وەك ژمارەكاران ئەڵێن ئینگلتەرە ملیۆنێك تا ملیۆنو نیوێك منالی ١٦ ـ ١٣ ساڵانی تیایە كارئەكەن . لە ٩٤١ قوتابیی ٨ قوتابخانەی لەندەن ٣٥٪ یان وتوویانە ئەزانن كە كاركردنیان بێقانوونییە چونكە قانوون ڕێگای كاركردنی كردنی منالان نادا ، بەڵام چاریان ناچارە .

وەنەبێ منالانی كرێكار لە ئینگلتەرە هەر منالی كۆچكردووە هیندیو پاكستانییەكان بن كە بەشێوەیەكی سەخت ئەچەوسێنرێنەوە ، زۆریشیان ئینگلیزن . لەگەڵ ئەم هەموو منالەیشا كە بە بێ قانوونی كاریان پێئەكەن ، دادگاكانی ئینگلتەرە لە ساڵی ١٩٨٣دا تەنها دوو خاوەنكاری سزاداوە لەسەر تاوانی ئەوە كە كاریان بە منال كردووە .

لە ئەڵمانیای ڕۆژاوایشا لە ساڵی ١٩٨٣دا تەنها لە ناوچەی (بافری) ٣٤٤ هەزار سزا لەسەر بێقانوونیی كار بە منال كردن ، دراوە بەسەر خاوەنكاردا . جا كەواتە ئەبێ ژمارەی ئەو منالانە چەند بێ كە لە سەرانسەری ئەڵمانیادا كارئەكەن ؟ كێ ئەزانێ ؟ كۆمەڵی بەربەرەكانێ كردنی كوێلەیی لە لەندەن ژمارەی منالانی ئیشكەری ئەڵمانیای بە ٣٠٠ هەزار منالێك دەسنیشان كردووە ، بەڵام وادیارە لەمەندەیش زیاترن .

هەر لە بەرلینی ڕۆژاوا بازاڕێكی بە ڕاستی بازاڕ هەیە ٧٥٪ی فرۆشیارەكانیو ٩٠٪ی كڕیارەكانی توركی كۆچكردوون . ئەو كەلوپەلەیش كە لەم بازاڕەدا ئەكڕێو ئەفرۆشرێ كیژی ١٤ ـ ٩ ساڵانن بەكرێیان ئەگرن بۆ كارپێكردن بۆ شتنەوەو لێك جوێكردنەوەی میوەو پرتەقاڵو لیمۆو شتیواو ڕیز كردنیان لەناو سندووقداو بۆ كارەكەری لە ماڵاناو لە پیشەسازییە وردەكانا .

یەكێ لە پسپۆڕەكانی یۆنیسیف ئەڵێ : لە هیند نزیكەی ٢٠ ملیۆن منال كارئەكەنو بەشێوەیەكی دڕندانە ئەچەوسێنرێنەوە . ڕاپۆرتێكی كۆمەڵی نەتەوە یەكگرتووەكان ئەڵێ تەنها لە ناوچەی (تاموولنادر) لە ١٠٠ هەزار كرێكار ٤٥ هەزاریان منالن .

لە بانگلادێشیش منالانی لە ١٥ ساڵان كەمتر لە پیشەسازیی گۆگردو شقارتە دروستكردنو داس دروستكردنا كارئەكەن . لەوێ كارگە سەرەكییەكان ٣٠ كیلۆمەترێك لە لادێوە دوورن . هەموو ڕۆژێ بەیانی زوو پاس لە كارگەكانەوە ئەڕوا بۆ لادێكان بۆ منال كۆكردنەوە بۆ كارپێكردنیانو ئێوارە درەنگانێ هەر بەو پاسانە ئەیانبەنەوە بۆ ماڵی خۆیانو گەلێجاریش وائەبێ شەویش لە كارگە ئەیانهێڵنەوە .. لە ١٦ كارگەدا ، بۆ نموونە ، ٨٠٪ی منالە كرێكارەكان خوێندنەوەو نووسین نازانن ، واتە لەبەر خرانە بەركار پێیان نەكراوە بچن لە قوتابخانە بخوێنن . ئەمانە كرێیان بەكوێرەی پارچە ئەدرێتێ ، لەبەرئەوە ناچارن هەوڵبدەن زۆرتر كار بكەنو خۆیان زیاتر ماندوو بكەن تا زۆرتریان دەسگیر ببێ . سەرەڕای ئەوە بارودۆخی كاریشیان پڕە لە مەترسیو هەمیشە دەست لە مایەی كیمیاییواوە ئەدەن كە پاش ماوەیەك ژار بچێتە گیانیان بەڵام تا درەنگێ پێی نازانرێو كاتێ كە پێی ئەزانرێ كار لە كار ترازاوەو بڕاونەتەوە .

هەر ئەو پسپۆڕە ئەڵێ : قانوونی هیندستان كارپێكردنی منالی لەم جۆرە كارانەدا قەدەغە كردووە . بەڵام قانوون شتێكەو ئەوەی ڕووئەدا شتێكیترە . كێ ئەزانێ كارێكی سادەی وەك تەلپێچانەوە پاش ٨ ـ ٦ ساڵ ئەبێ بە هۆی نابینایی چەندەها كرێكار كە لە منالیدا ئەم كارەیان كردووەو پاشان لە هەرزەكاریدا چاویان پەكی كەوتووە . چەندەها منالیتریش لەم كارەدا ئەسووتێنو چەندەهایان هەر بە منالی لێ ئەمرێ .

منالیوا هەن هەر لە سەرەتاوە بڕیاری مردنیان دراوە ، دەق وەك ئەو منالانەی ئێران ئەیاننێرێ بۆ مەیدانی شەڕ لەگەڵ عیراق تا لوغمیان لە ژێر پێدا بتەقێتەوەو بە مردنیان ڕێگە بۆ لەشكری لەدواوە هێرش هاوردوو خۆش ببێ .

لە زۆر وڵاتا داوێنپیسی وەك كارو پیشە تەماشا ئەكرێو ڕێوشوێنی بۆ ڕێكخراوە ، چونكە گەڕاڵو گەشتو گوزاركەر ئەیانەوێو پارەی بەگران دەسكەوتووی بۆ خەرج ئەكەن . ئەمە بە هەر ڕەنگ لەوانەیە چاوی لێ بنووقێنرێ . ئەوەی بە هیچ كلۆجێ پاساو نەدرێ ئەوەیە منالیش هێنراونەتە بازاڕی ئەم جۆرە كارەوە . لە تەنها شارێكی وەك بانكۆكدا ١٠٠ هەزار منال بۆ خۆشكردنی دڵو دەروونی گەڕاڵو بەتایبەتی گەڕاڵی ئەمەریكاییو ژاپۆنی « ئیش » ئەكەن .. لە فیلیپینو سریلانكایش هەر بە هەمانجۆر . بەڵكو لەمدواییەدا لە شارانی وەك نیسو مەرسیلیاو نیمو پاریسیش ئەم دەردە بڵاوبووەتەوەو نزیكەی پێنجهەزار كورو سێهەزار كچی لەخوار چواردە ساڵانەوە لەم مەیدانەدا ڕەنجیان پێئەدرێ ! ئەمانە ڕۆژی یەكی پتر لە ١٥٠٠ فرەنك وەدەسدێنن كە لای كەمی كرێدەسی مانگانە ٤٢٠٠ فرەنكە . هەمان دیاردە لە پورتەگاڵو ئینگلتەراو ئەڵمانیای ڕۆژاواو تەنانەت لە لێواری عاجیش بووە بە مۆدە . بەپێی سەرژمێریی یۆنیسیف دوو منالی لەخوار ١٥ ساڵانەوە لە جیهانا بە خۆفرۆشییەوە خەریكن . ئەمانە هییوایشیان تیایە تەمەنیان لە ٣ ساڵ تێنابەڕێ .

لە كاری ڕێبەدێبی كردن بۆ شوێنی ئەم منالانەدا ، هەر لە كومپانییەكانی گەشتو گوزارەوە بیگرە تا ئەوانەی خانووی ڕابواردنگە بەڕێوەئەبەن ، هاوبەشن . كۆمەڵێكی تریش خەریكی هێنانو بردنی منالن كە كەسوكاریان لەبەر هەژاری ئەیانفرۆشن یا بەدزی ئەیاندزنو ئەیانفڕێنن .

كومپانییە چاوچنۆكەكانی جیهانی سەرمایەداری تەنانەت بازرگانی بە منالی سێ مانگاییشەوە ئەكەنو بۆ پڕۆپاگاندەی كەلوپەلیان لە تەلەفزیۆنا پیشانیان ئەدەنو وێنەیان لە گۆڤارو ڕۆژنامەدا بڵاوئەكەنەوەو وێنەیان ئەلكێنن بە كیسەو بەرگی كەلوپەلو جلوبەرگو كەرەستەی ئارایشتەوە .

مۆدەیەكیتریش داهاتووە كە ئەوەتە منال ئەبەن لە پیشانگاكانا جلیان لەبەرئەكەنو بەوجلانەوە ئەیاننوێنن . ئەمە بەتایبەتی لە پاریس زۆر باوە .

یەكێ لەم خاوەن پیشانگایانە وتوویەتی : ئامێرێكی مۆسیقا كە منالێك لە تەلەفزیۆن پڕۆپاگاندەی بۆ بكا ٣٠٪ زیاتر ئەفرۆشرێ لەوە كە ئەگەر پیاوێك بەڵكو تەنانەت كچێكی جوان پروپاگاندەی بۆ بكا .

دایكی منالێك كە لە یەكێك لەم پیشانگایانەدا كارئەكا ، وتوویە : چەند ساڵە خۆم كار ناكەمو مێردەكەشم بەجێیهێشتووە چونكە هەمیشە سەرو سەرخۆشە . لەوە زیاتر چارەم شكنەبرد كە كار بە منالەكەم بكەم . لەكاتێكەوە كە حەوت مانگان بوو تائێستا سەرچاوەی ژیانی من ئەوە . ڕۆژ تا ئێوارە لە ئیسگەكانی تەلەفزیۆنا بەسەرئەبەم . ئەپرسم بزانم كام كومپانی پڕۆپاگاندە پێویستی بە منالەو ئەڕۆم بۆلایانو منالەكەم ئەبەم بۆلای وێنەگر . من خۆم ئەزانم منالەكەم ماندوو ئەبێو ئازاری پێئەگاو زۆر جار فلاش كار ئەكاتە سەر چاوی ، بەڵام چارم چییەو ئەبێ چیبكەم ؟

جیهانی سەرمایەداری ئەم شتانەی لا بووە بە شتێكی ڕۆتینیو هەستی پێیان نابزوێ . ئەگەر لەلایەكەوە قازانجێكی خۆی تووشی كەمترین مەترسیی زیان ببێ دنیای بۆ ئەهەژێنێ . بەڵام سەدەها ساڵە لە ئاست چارەنووسی ملیۆنەها منالی بە سەزمانی خراوە كوڕی كاری سەختا كڕوكپ وەستاوە ورتەی لە دەم دەرنایەت .

كۆنگرەی یەكەمی كاری دەوڵەتان لە ساڵی ١٩١٩ دا بڕیاریدا لای خوارووی تەمەنی منالی كاركەر لە پیشەسازیدا ١٤ ساڵان بێو ، لە ١٩٧٢دا كردی بە ١٥ و كاری وای كە مەترسی تیابێ لە منالی لە ١٨ ساڵان كەمتر قەدەغە كرد . كۆمەڵی نەتەوە یەكگرتووەكانیش لە ١٩٥٩دا بانگەوازێكی بۆ سەرانسەری مرۆڤایەتی بڵاوكردەوە كە « گرانبەهاترین دارایی خۆیان لەپێناوی سوودی منالاندا خەرجبكەن » ، چاودێرییان بكەن ، پارێزكارییان بكەن ، پێیان بخوێنن ، دواڕۆژی كۆمەڵایەتیو لەشساغییان دابین بكەن . لە ١٩٨٠یشا كۆمەڵی نەتەوە یەكگرتووەكان ڕایسپارد « دەسبەرداری كارپێكردنی منالان بن » . ئەمەیش هەر دووبارە كردنەوەی بڕیارەكانی دەیان ساڵ لەمەوبەری یۆنیسیفو بیرۆی كاری نێو دەوڵەتانە . بەڵام وتنو كردن زۆریان لێك جیایە ، ١٥٠ دەوڵەت ئەندامی بیرۆی كاری نێو دەوڵەتانن ، بەڵام چەندیان بڕیارەكانییان پەسەند كردووەو ، چەند لەوانەیش ئەو بڕیارانە جێبەجێ ئەكەن ؟ چەند دەوڵەتیش لەم جیهانەدا داوای مافی ئادەمیزاد ئەكەن ؟!

سامۆیل ـ پاشماوە

٤ ـ هاو وڵاتو هاوڕێی بەڕێزی خۆی جێمس جۆیس .

بێگومان بێكێت یەكێكە لە نووسەرە دیارەكانی سەدەی بیستەمو بەرهەمەكانیشی هەرچەندە بە شێوەیەكی گشتی بریتین لە خەنینێكی غەمباری بەڵام لە هەمان كاتدا تۆمار كردنێكی ئازان بۆ پیشاندانی گرنگی ژیانی ئادەمیزاد لە جیهانێكی پڕ تەماو چە پەخشانەكانیو چە شیعرو ڕەخنەكانیو چە درامای لەم ڕاستیە ئەپشكنو ڕائەگەیەنن هەر لەبەر ئەوەیە نووسینەكانی بوون بە باوەر نامەیكی گرنگی روداوی ژیانی ئادەمیزادو چوونیەتی كاركردنی ویژدانی و بەشداریەكی گرنگ بوون لە لێكۆڵینەوەو فەلسەفەی وجوودیدا .

● پەراوێز :

ئەم بەرهەمە بە زوری لەم پەراوكەوە وەرگیراوە :

THE NEW ENCYLLOPAEDIA BRITANNICA
MACROPAEDIA VOLUME 2 (15th Edition)
PF 786 — 790

ئاشكرابوونی ـ پاشماوە

دانرێو دیمەشقیش بۆ ئەمە خالید الفاهومی هەڵبژاردووە كە لە دیمەشقدا نیشتەجێیە .

هەروەها (الاهرام) وتی ئەم پیلانەی سووریا پاش ئەوە بڕیاری لەسەر دراوە كە هەموو پیلانەكانی (ئیسرائیل) پەكیان كەوتووەو نەیانتوانیوە لەناو خاكی داگیركراودا سەركردایەتییەكی وا دروستكەن كە جێی ڕێكخراوەی ئازادیخوازی فەلەستینی بگرێتەوە .

(الاهرام) بەدەم هەندێ سەرچاوەی فەلەستینییەوە وتویە كە نەخشەكە بە تەواوی كەوتووەتە دەستی ڕێكخراوەی ئازادیخواز لەبارەی ڕۆژو شوێنی كۆبوونەوەی پیلانگێڕەكانو لەم ڕۆژانەدا یاسر عرفات ئەندامانی لیژنەی ناوەندیی بزووتنەوەی (فتح)و لیژنەی ڕاپەڕاندنی ڕێخراوەی ئازادیخوازی فەلەستینی بانگدەكا بۆ كۆبوونەوەیەكی هاوبەش بۆ ئەوەی بە دوورو درێژیی نەخشەكەیان بخاتە بەردەست .

چۆنیەتی ـ پاشماوە

قژەكە دەخرێتە پشت گوێ.

● ئەم جۆرە داهێنانە لەگەڵ قژی خاو بەگشتی دەگونجێو بۆ ئافرەتی ئەسمەر بەتایبەتی لە هەردوو لاوە قژەكە دەبڕیت بەڵام لە ناوەڕاستدا بە درێژی دەمێنێتەوە . تاكو لە ناوچەواندا خاو ببێتەوە .

● ئەم جۆرە داهێنانە لەگەڵ بۆنەی تایبەتی دەگونجێت نەك لەگەڵ هەموو دەرچوونێك .

قژ تا نیوەی دەمووچاو دەبڕێت بە شێوەیێكی پلەیی (مدرج) بە «وڵات» لولی دەدیت پاش ماوەیەكی كەم ، بەشانە لەسەرخۆ شانەی دەكەیت وای لێ دێت وەكو پڕ دیاردەكەوێتو لولو خاو خۆی پیشان ئەدات .

لە ئێران ـ پاشماوە

زیزمیان دەركردو چاومیان بریندار كردو شتی تریش.. باشە چۆن ئەم تاقمە دەڵێن ئێمە ئیسلامینو چۆن پەلاماری ژن دەدەن ؟

شتی تر . ئەم شتانە كەس بمنی نەوتووە بەڵكو بە چاوی خۆم ئەم شتانەم دیوە .

هەروەها زۆرداریو ستەمكاری ئەم تاقمە نەفامەی خومەینی قسەی هەموو خەڵكی ئێرانە .چونكە دەڵێن ئافرەت كافرن ئێستاش بەسەرهاتی فاطمە پێش چاوومەو هیچ كاتێك لە بیرم ناچێتەوە . فاطمە ژنێكی جوانو ڕێكبێك بوو ئەویش گیرا بوو لەگەڵمابوو لە بەندیخانەی ئیفن . فاطمە منالێكی هەبوو هاواری دەكرد بە پاسەوانی بەندیخانەی دەوت .بمكوژن بەس كەمێك شیر بدەنە ئەم منالە با لە برسیا نەمرێ . پاسەوانانی خومەینیش پێی دەووتن . شیرت دەدێنێ بە مەرجێك .. یەكەم دەنگو باسی ئەو ئافرەتانە كە لەگەڵتان بۆمان بێنە . دووەم دەبێ خۆتمان پێشكەشكەی بەرامبەر ئەم قونیە شیرە . ئەمەیە كارەسات .. ئەمەیە زوڵمو زۆرداری .

دەستور : باشە چارەنوسی گۆرانیبێژو هونەرمەندە ناسراوەكانی ئێران چیە ؟

كیتی لە وەڵامەكەیدا وتی :

هونەر لە ئێرانا نیە ....

چونكە هونەرو گۆرانی لە ئێرانا ئێستا قەدەغەیەو زۆربەی زۆری هونەرمەندەكان و ، بەتایبەتی هونەرمەندە ناسراوەكانی ئێرانی لەگەڵم بوون لە بەندیخانەی ئیفن لە ئێرانا . لەم هونەرمەندانە . هونەرمەندی ئێرانی سفیدە .كە لەگەڵ مێردەكەی ئێستا لە بەندیخانەیە .

هەروەها هونەرمەند سوسنو هونەرمەند شنكیز طباطبائی وەگۆرانیبێژی ناسراو نسرین .

بەڵام هونەرمەند گوگوش گیراو خرایە بەندیخانەی ئیفنو زوڵمێكی زۆریان لێ كرد .

هەروەها كیتی وتی : من هونەرمەندمو ٤٠ملیون ئێرانی دەمناسنو پەیوەندیەكی باشم هەیە لەگەڵ هەموو كەسێك بۆیە هەموو دەنگو باسو ئیشو كاری مەلایەكانو كاربەدەستانی رامیاری ئێرانیەكان دەزانم . ئەم تاقمە خۆیان بە نیمامی موسڵمانەكان داناوەو هەموو ڕۆژێكیش تاوانو زوڵمو ئیش خەراب لەگەڵ ئێرانیەكانا دەكەن .

ئەم باسانەو كارساتانەی ئەم تاقمە نەفامەی ئێران لای هەموو كەس ئاشكرایەو روونە ئێستا خەڵكی ئێران دەڵێن :

پیاوەكان بۆ مردنو ئافرەتیش بۆ مەلالیەكانە . بەم جۆرە دارو دەستە نەفامەكەی قمو تاران گەل بەڕێوە دەبن.

Institut kurde de Paris

هەرجارەی نووسینێك ..

شاعیرو سەردەم

نووسینی : ڕەووف بێگەرد

ڕەسەنایەتی هیچ شاعیرو نووسەرێك لەوەدا نیە کە بەرهەمی فیکریو ڕووناك بیری خەڵکانی تر کاریان لێنەکردبێتو تەنیا پشتی بەبەهرەی زگماکی خۆیو میراتی نەتەوەکەی بەستبێت .

چونکە داهێنانەکانی مرۆڤ بەدرێژایی قۆناغە مێژوویەکان بوونەتە مولکی مرۆڤایەتیو خراونەتە سەر خەرمانی چالاکیە شارستانیەتەکانی . لەهەموو بوارەکانی ژیانداو لە ناو سەرجەمی کۆمەڵگـــای مرۆڤدا کارە داهێنراوەکان لەهەر کوێیەك سەریان هەڵدابێت بوونەتە بەشێکی گەورە لەژیانی خەڵکانی تردا و جێگاو پایەی خۆیان تیا بەدەست هێناوە . سەرچاوەکانی فیکری مرۆڤایەتی فرە لایەنن ، بەڵام هەموویان بۆ دۆزینەوەی ڕاستیو ئاشـــکراکردنی نهێنیەکانە ، ئەوەریان سروشتو مرۆڤە ، کە سەر ئەنجام بۆ بەختەوەری مرۆڤو گەشەکردنی گۆڕانو ژیانیەتی .

شیعر کە لــــە ئەدەبە بەراییەکانی مێژوی مرۆڤایەتیەو ، سەرەتا بەو شێوە ئەدەبە زمانی پڕاوە کە خاوەنی ئاوازو مۆسیقاو ئاسکیەکی تایبەتی بەچێژە ، وای لێهات بوە دەربڕین لــــە خولیاو ئارەزووەکانی ، بەو زمانە کەوتە باسکردن لـــــە خۆشیو بەژاوە ، شەڕو ئاشتی ، گریانو پێکەنین . بەکورتی ئەوەی لە خۆیو سروشتا بەساکاری تێیان ئەگەیشت بوونە کەرەسەی ئەدەبەکەی ، بەڵام هەموو ئەمانە لە سنووری سکاڵاو ڕازەکان دەرنەئەچوون .

ئەم شیعرەی کە ئێـــستای بە ڕابووردووەوە بەستراوەو ، وەك ئەڵقەیەکیش دەبێتە میراتی بــۆ سەردەمو نەوەکانی داهاتووی مرۆڤ ، ئێستا بووەتە چالاکیەکی پڕ بەهاو جێگیرتر ، لە قاڵبی ئەو سادەکاریە دەرچووە و لەگەڵ پاراستنی جوانیەکەیدا بۆتە مەیدانی فیکریو تەعبیر کردن لە حەقیقەتی سەردەمو شارستانیەتی ئەمڕۆ .

بۆیە شــــاعیری ئەمڕۆ بێجگە لەمیراتیی شیعری باوو باپیرانیو کەلەپورو مێژووی دەولەمەندی خۆی ، کاری بەمیراتو هاوچەرخایەتـــی خەڵکانیترەوەیە ، ئەبێت لەو سەرچاوانەوە بەهرەی خۆی پەروەردەو دەوڵەمەند بکات کە شــــاعیرو داهێنەری لەم گەورەتریان دروستکردووە ، ئاگای لە مێژووی شارستانیەتی خەڵکانی زۆرو ڕێبــازی فیکریو هونەریو ڕووناکبیریتریان بێت ، ئـەو شاعیرانەی تەنیا پشـت بە بەهرەی خۆیـــان ئەبەستن بێئەوەی دەرگای بیری بەهرەدارترەکانیان لەسەر خۆیان کردبێتەوە تەمەنی داهێنانیان کورتە ، بەهرەی زگماکی بێ پەروەردەکردن بە ڕووناکبیریی سەردەم ، شیعر بەرەو ساکاریو درشتی ئەباتو شاعیریش لە تەوەرێکدا ئەچەقێت کە هەر خــۆی دووبارە ئەکاتەوەو تواناى تێپەڕاندنی نابێت . ئەو شاعیرە کوردەی چاوی تەنیا بەمیراتە شیعریەکەی نالیو مەحویو گۆرانو شێخ نووریەوە ئەبلـــەق بووەو ، وایش ئەزانێت کە ناتوانێت لەوان چاکتـــر بڵێت پێویستی بەخۆدا چوونەوەو تێڕوانینێکـــی نوێترە ، چونکە مرۆڤ بەدرێژایی مێژووی کارودا هێنانەکانی هەمیشە لە بواری خۆیدا بەرەو ژووری ڕوانیوە ، ئەگەرچی درەنگیش بەگۆڕانو حەقیقەتەکان گەیشتبێت ، چونکە ئەمە بەشێکە لەشارستانیەت و بزاوتی شارستانیەتیش هێورو لەسەر خۆیە .

له چالاکییەکانی دەزگای ڕۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کوردی لقی سلێمانی

لـــه ڕۆژانی ٢٠-٢٢ی ئایاری ١٩٨٦ له هۆڵی سانەسوی سەلاحەدینی کوڕان ، لقی دەزگاکەمان لە سلێمانی شانۆگەری (لازارۆسو خۆشەویستەکەی) پێشـــکەش کرد لە نووســـینی جبران خلیل جبرانو وەرگێرانـــی شیرزاد حسن ، دەرهێنانی ئەریوان عمر دەوڵەت .

شانـــــــۆیی «لازارۆس»

کارەکتەرەکانی ئەم شانۆیییە پەری احمد (مریەم) ، ڕێزان فرج «مارتا» ، ئاکـــۆ عمر (شێتەکە) ، ئەریـــوان عمر «لازار» ، کاوە توفیـــق (فیلیپۆس) کارە هونەرییەکانی شانۆییەکە لە لایـــەن ئەم خوشكو برایانە جێبەجێ کرا : سەرپەرشتیاری گشتی ئازاد محمود ، بەڕێوەبەری شانۆ کاوە توفیق ، دیکۆر ، وەهبی رسول ، موســـیقا غەمگین فرج جێبەجێکردنی زاهیر عبداللە ، ڕوناکـــی ریبوار حمە صالح ، پوستەر فلاح عمر ، خۆشنووســـ نوزاد توفیق ، چاودێریو کاروباری هۆڵ لە لایـــەن بەیان عبدالمطلبو بەیـــان محمودو کاك زاهیر عبداللەو ریبوار حمە صالح بەڕێـــوە دەبرا ...

جێگای ڕێزە کە سوپاسی ئەو لایانەش بخینە پێش چاو کە بۆ سەرکەوتنو جێبەجێ کردنی کارەکە یارمەتیان داین یەکێتی ئەدیبانو نوسەرانی کورد لقی سلێمانی ، کۆمەڵی هونەرە جوانەکان ، چالاکـــی قوتابخانەکان ، مامۆستا ولیم یوحنا مامۆستا احمد سالار ، کاك فەرەیدون ، هەموو ئەو خوشكو برایانەی لەگەڵماندا ماندو بوون .

بۆ زیاتر ناسینی هونەرمەندانی ئەم کارە هونەریە ، چاومان کەوت بە بەڕێزـــان دەرهێنەرو بەشـــدارانی شانۆییەکە ،

● دەرهێنەر : ئەریـــوان عمر دەوڵەت : قوتابی قوناغی کۆتایی پەیمانگەی هونـــەرە جوانەکانی سلێمانیە ، پێش ئەم کارە لە شانۆیی «قەیاغێك لە دارستان»ی نێکـــۆڵای خاشیوفی دەرهێناوە ، کـــە ئەژادی عزیز سورمێ کردوەتە کوردی ، لە چەند بەرهەمێکی تردا کاری کـــردوە وەك (جولەکای ماڵتا) فاضل قەصاب «چراوگ» کریـــم عوسمان «ئاسك» (کەللەسەر) مامۆستا احمد سالار «هملت» (منداڵە بچکۆلەکەو گەشـــتی چارەنووســـ) ڕزگار کریم ، بەشداری بەرهەمی تەلەفزیونی «ژاڵە»ی کردوە ، لـــە پەیمانگەش چەند کارێکـــی هونەری گرتۆتە ئەستۆ .

● هەڵبژاردنتان بۆ دەقێکی شانۆیی چۆنە ، ئایا لـــــە دەرهێناندا پشت بەرێبازێکی تایبەت دەبەستن .

ـ بایەخدان بە دەقـــی شانۆ ، لە بنەڕەتدا خاڵێکی گرنگە بۆ سەرکەوتنی کـــارە شانۆیەکە ، بەلامەوە پێویستە کارە هونەریەکانمان نـــوێ کاری تیدا بێت . لەســـەر بنچینەیەکی زانستییانە بێت ، پێویستە بە شـــێوەیەکی وا کەڵك لە قوتابخانە جیهانیەکانی هونەری نوێ وەربگرین ، تا ڕۆڵی شانۆی کوردیمان لە پاڵیا ڕەنگ دانەوەیەکـــی هەبێت ، ئەم دەقەشـــمان نموونەی ئاسکی هونـــەری جوانە ، سود وەرگرتنمان لە شانۆی وێنە «مسرح صورە» بە پێی تەکنیکی نووســـینی دەقەکەو چارەســـەری دەرهێنانی ئەوەی هێنــــاوەو کەڵکمان لە شێوازە زانستیەکەی وەرگرتوە .

● خوشکە پەری احمد : وەك قوتابیەکی پەیمانگـــەی هونەرە جوانەکان ، لە چوار چێوەی کارە هونەریەکانـــی بەشداری کردوە ، لـــــە دەرەوەی پەیمانگاش لـــــە شانۆیی «ســـەلەی نانکەر» و (بەلەمی ئەفسوناوی)دا بەشدار بوە .. هەڵبژاردنـــی بەشی هونەری شانۆش لـــە پەیمانگای هونەرە جوانەکان ، بە هاندانێکی گەورەی براکانی بوو ، بەتایبەتی برایەکی کـــە جوانەمەرگ بوو کاریگەرانە یارمەتی داوە بۆ سەرکەوتنی لەوبوارەدا .

● هونەرمەند کاوە توفیق پێی ووتین :ـ

ـ بێ گومان شانۆ ، ئەگەر بە پێی پێویستیەکانی پێش کەش بکرێت ، تەنها شانۆیەکی وشك دەبێت ، ئێمە بـــە چەند کەسانێکی کەمەوە ، بە کارێکی زۆرەوە توانیمان لەم شانۆییەدا ، ئەو شـــتانە جێبەجێ بکەین ، کە شانۆگەریەکەمان پێویستی پێ بوو ، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئـــەو پەیوەندیە بەهێزەی کە لـــە گشت بەشەکانی شـــانودا هەیە ، بەختیارین کە ئـــەم جۆرەکارانە ، بایەخی پـــێ بدرێت ،

● خوشکە ڕێزان فەرەج : قوتابیەکی تری پەیمانگـــەی هونەرە جوانەکانە لەبەشـــی تەشکیلی :

ـ بەختیارم کە لە بە شێکی تری هونەردا کار بکەم کـــە شانۆیە ؟ چونکە پەیوەندیەکی بەهێز هەیە لە نێوان هەموو بەشەکانی هونەردا ، مـــن وەك ئارەزوو ئارەزووم لـــە شانۆ هەیە ، بەڵام بۆ سەرکەوتنم لەم بوارەدا بەڕاستی پێویستم بە مامۆســـتاو شارەزا هەیە بۆ ڕێنمایـــی کردن ، وەهیچ کارێك لـــە خۆیەوە ناگاتە ئەنجـــام . بەشەکەی خۆشم خۆشـــ دەوێت ، دەمەوێت خزمەت بە جەماوەر بکەیەنم لــــەو بۆتەیەدا نەمێنینەوە کە تەنها هونەر بۆ هونەر پێشکەش بکەین .

● هونەرمەند ئاکۆ عمر : لە پەیمانگاو تیپە هونەریەکاندا چەند کارێکی کردوە ، لەوانە «جەنابی جانـــەوەر ، ڕووبار ، چاوەڕوانی ڕۆڵەکان ، قەرەج ، شاهەر شـــایە ، سەلەی نانکەر ، ئاشتیخواز ، یولیو سیزەر ، دارســـتانی بەختیاری» وەك دەرهێنانیش «مرۆڤێکـــی ئاســـایی» دەرهێناوە ، لە تەلەفزیونیشـدا لە شانۆیی «تەنەکـــە»و زنجیرەی «ژاڵە» بەشـــداری کردوە .

لە بارەی ئەم بەرهەمەوە وتی :

ـ شانۆیی «لازاروســـو خۆشەویستەکەی» خۆی لـــە خۆیدا ئەدەبێکی سەربەخۆیە ، شتێکی پیویستە بۆ ئاشنـــا بوونی ئـــەم جۆرە بەرهەمانە بە دیدەو گوێی بینەرانـــی کوردمان ، هونەرمەنـــدی دەرهێنەریش کاك ئەریوان ، بە جوانکاریو شـــێوەی تایبەتی موسیقاو دیکـــۆرو ڕۆشناکی کە پشتی بەستوە بە «المسرح الصـــوری» ، دەبینن گیانی شانۆگەرێکـــە زیاتر ئاشنا دەکاو حاڵەتـــە مرۆڤایەتیەکەی نزیك دەکاتەوە لە بینەران .

ئـــازاد

له جایکراوەکانی دەزگاکەمان

سەرهەڵدانی ڕۆمانی ئینگلیزی

زنجیرەی ژمارە ١٣٥ی بڵاوکراوەی دەزگـــای ڕۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کـــوردی کتێبێکە دەربارەی ســـەرهەڵدانی ڕۆمانی ئینگلیزی لە نووسینی ئیان واتو گۆڕینی بۆ عەرەبـــی د. یۆئیل یوســـف عزیزو ئەدیبو نووســـەر ڕەووف بێگەرد کردویەتی بە کوردی لە قەوارەیەکی مامناوەندیدا کەوتە بەردەست خوێنەران .

چاپکراوی نوێ

پێلاسێ

کۆمەڵە شیعرێکی شاعیر خالد حسین بەناوی پێلاسێ بەیارمەتـــی ئەمینداریەتی گشتی ڕۆشـــنبیریو لاوانی ناوچەی کوردستان لە چاپی داوەو لە بەرگێکـــی ڕازاوەدا کەوتە بەردەست خوێنەران .

له چالاکریەکانی لقـــی هەولێری دەزگاکەمان :

کۆڕی «ژیانی ئافرەتی کورد»

له نێوان ئەو چالاکریانەدا کە لقـــی هەولێری دەزگای ڕۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کوردی دەیخەملێنێو لـــە ژووری بازرگانی هەولێر ، کۆڕێکی ڕۆشنبیریی دەربارەی ـ ژیانی ئافرەتی کورد ـ بۆ نووسەر ـ مەغدید حاجی ـ سازکرا کە خوشـــکە دلپاك تایەر بەڕێوەی برد .

کاکی کۆڕگێر لە سەرەتادا باسی ژیانی ئافرەتی کوردی کرد لە ڕووی مێژوویيو باری کۆمەڵایەتییەوە ، لەمەشـــدا ژیانی ئافرەتی کوردی بەژیانی کۆمەڵو پەیوەندی ئابـــووری بەستبایەوە هەروا ، لەبارەی ژیانی ڕاستەقینەی ئافرەتی لادێ نشینو ئافرەتی کرێکار دووا .. لێرەدا بە شێوەیەکی وورد ڕادەی سەرژمێریو بۆ چوونی زانستی وون کردەوە ئینجا هاتە سەر ڕۆڵـــی نیشتمان پەروەرانەو خێرخوازو شاعیرو ڕووناکبیرانی کوردی لە پێناوی سەربەستی ئافـــرەتو مامنـــی ڕەواو چارەنووسی ئافرەت ، لێرەدا ، ڕۆڵی گۆڤارو ڕۆژنامەکانـــی بەنموونە هێنایەوە لە دەست نیشان کردنی کێشەو پاشەڕۆژی ئافرەتی سەردەم .

ـ شێرزاد ـ

شیعر بۆ منداڵان

نیشتمان

ـ عەبدول شارباژێری ـ سلێمانی

نیشـــــتمانمان جـــوانـــە
بەهەشـــتی ئەم جیهانـــە
بەهاری چــــەنــــد ڕەنگینە
دەشـــــتو کێـــوی ببینـــە
سەبرانکای چەندە خۆشـــە
ئاوو هەوای بنۆشــــــــە
شــــەرت بێ نیشتمانەکەم
هەوارگـــەی باوانـــەکـــەم
هــــەتـــا چـــاوم بـــڕ ئەکـــا
هــــەتـــا ئەژنـــۆم ڕێ ئەکـــا
هــــەتـــا دڵـــم لـــێ ئـــەدا
هەتـــا ژیـــان ڕێـــم ئـــەدا
بـــە توانـــاو بیرو هۆشـــم
گیانـــم بەتـــۆ بەخشـــم .

چیرۆك بۆ منداڵان

باخەوان و مردن

هەبوو نەبوو پیرە باخەوانێك هەبوو ، تەمەنی نزیکەی سەد ساڵێك دەبوو . کاتێك مردن پێیزانی ئەو پیـــرە باخەوانە تاکو ئێستا هـــەر ماوەو نەمردووە ، هاتە لایو پـــێی وت «پیرەباخەوان ، وا بزانم کاتی مردنـــت هاتووە !» .

باخەوانەکەش لەسەرەخۆ وتی «لێم گەڕێ با خۆمی بـــۆ ئامادە بکەم . جارێ مۆڵەتم بدە !» .

مردن بەمە ڕازی بوو وتی «زۆر باشـــە چەنـــد ڕۆژێ دەوێ ؟» . باخەوان وتـــی «سێ ڕۆژ» .

مردن ویستی بزانێ پیرە باخەوان ئەو سێ ڕۆژە چـــی دەکا پێشمردنی .

ڕۆژی یەکەم هات ، باخەوان چووە نێو درەختەکانـــی ڕەزەکەیو چاڵێکی هەڵکەندو دارێکی تیا ڕواند .

مردن هەر بیری دەکردەوە «باشە ، با بزانین لە ڕۆژی دووەم چی دەکات ؟» .

ڕۆژی دووەمیش هـــات دووبارە چووەوە نێو ڕەزەکەو چاڵێکی تریشـــی هەڵکەندو درەختێکی تری تیا ڕواند .

مردن سەری سوڕما وتی «ئەی باشە لە ڕۆژی سێیەم دەبێ چی بکات ؟» .

ڕۆژی سێیەمیش هـــات دیسان چووەوە نێو ڕەزەکەو چاڵی سێیەمیشـــی هەڵکەندو درەختێکی تریشی چاند . ئنجا مردن هێواش هێواش هاتە لایو پێی وت :ـ «ئای پیرەباخەوان بەیانی تۆ دەمری ، کەواتە پێم ناڵێی ئەو درەختانە بۆ کـــێ دەچێنی ؟» .

پیرە باخەوان وتی «بـــۆ خەڵکی دەچێنم» .

مردن کە گوێی لەمە بوو ترسا ، بە پەلەپەل ڕایکردو خۆی گەیاندە دارســـتانە تاریکەکە .

نووسینی : ڤۆلۆدیارن
وەرگێرانی لە ئینگلیزیـیەوە : فاضل یابامحمد
سەرچاوە :
Soviet literature
1979. Number 8.
Page 183.

بۆ زاخاوی مێشك

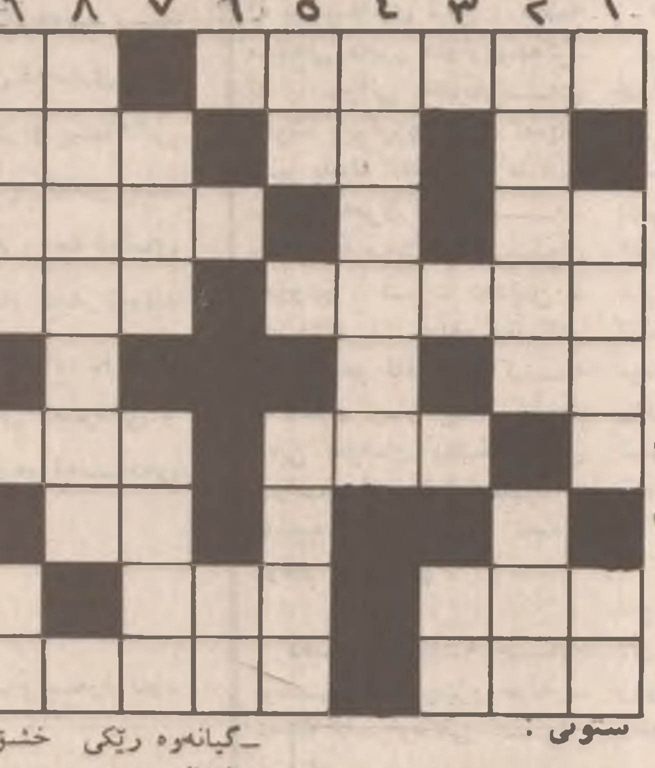

ئاسۆیی :

١ ـ شـــارێك لە شارەکانی کوردستان ـ گەورە
٢ ـ بزن ـ شاخ .
٣ ـ دوو پیت لە ووشەی پەروین ـ جیهان «پ» .
٤ ـ کورد ـ یەزدان .
٥ ـ دوو پیت لە نـــاوی شارێك لەشارەکانی کوردستانی تورکیا .
٦ ـ پیاو ـ شەراب «پ» .
٧ ـ بەشێك لە بەشـــەکانی لەشی ئادەمیزاد لە رووی دەرەوە «پ» .
٨ ـ لاق ـ سێ پیت لـــە ووشەی «کامەران» .
٩ ـ لە هەر ووشـــەیەك پیتێك بەکاربهێنە «ژیان ، مردن ، کاروان»ـ مێوەیەکی وەرزی پایز .

ستوونی :

١ ـ پایتەختێك لە ووڵاتەکانی کیشوەری ئاسیا ـ برج .
٢ ـ دەنگ بەرزکردنەوە
ـگیانەوە ڕێکی خشۆك و سامناك .
٣ ـ پێچەوانەی «کوڕ» «پ» .
٤ ـ بۆن خۆش .
٥ ـ دوو پیت لە ووشەی ئامانج ـ باڵدارێکـــی ئاسمانی «پ» .
٦ ـ ڕازیبوون لەســـەر پەیمانێكو وە وەڵامدانەوەکەی بە ئینگلیزی .
٧ ـ خوار ـ ناوی شاعیرەکی بەرزی کورد «پ» .
٨ ـ داستانێکی کوردی بـــە مەرجێك جێگۆڕین لــــە ووشەکانی .
٩ ـ ناوی جۆرە ئۆتۆمـــۆبیلێك ـ هێمن .

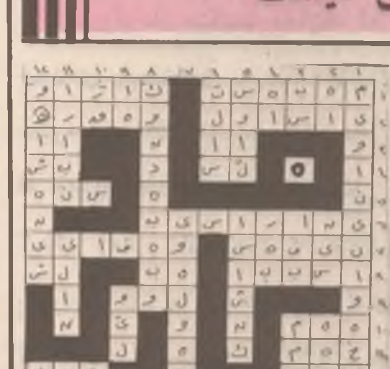

هەڵهێنانی ژمارەی پێشـــوو

ئامادەکردنی : فاتح ابراهیم علی .

هاوکاری
دەزگـــای ڕۆشـــنبیریو بڵاوکردنەوەی کـــوردی
وەزیریـــە
تەنیشـــت
(المعهد الفضائی)
تەلەفـــون
٤٢٥١٨٤٦
٥ خـــەت